

СУРМАЧ

Лондон

1985

Англія

«СУРМАЧ» — журнал Об'єднання
був. Вояків Українців у В. Британії

“SURMACH” — Magazine
of the Association of Ukrainian
Former Combatants in Gt. Britain

49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редарує Колегія

Гол. ред. сот. д-р С. М. Фостун

Статті, підписані прізвищем чи
псевдонімом, не завжди відпо-
відують поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: І. Волощак

З М І С Т

СУРМАЧ

Сот. д-р Святомир М. Фостун: 1945 — 1985	1
Василь Губарець: ІЗ КЛЕКОТУ Й ГРОМУ	7
У ПАМ'ЯТЬ І ПРОСЛАВУ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА (1950-1985)	8
Полк. Юрій Тис-Крохмалюк: ГЕНЕЗА ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»	9
Микола Верес: ВІН — ВОЯК	12
Григорій Панчук: НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В СОВ. АРМІЇ	12
Богдан Бора: НА ЖИТНІХ ГРИВАХ	14
Марта Скорупська: КОСМІЧНА ЗБРОЯ	15
Ярослав Курдидик: НАПИШИ	16
Д-р Мілян Н. Вєро: ЮГОСЛАВСЬКЕ СУХОПУТНЕ ВІЙСЬКО	17
Ф. М. К.: ЦИВІЛЬНА ОБОРОНА В ССРСР	19
Андрій Коржинський: РАКЕТНИКИ — ОФІЦЕРИ (2)	21
Віталій Бендер: ОРКЕСТРА	24
Петро Верб'юк: ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ	29
Петро Дюк: ВОЯЦЬКИМ ШЛЯХОМ У НЕВІДОМЕ	32
ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	35
ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ	
Анатолій Соломко: АННА ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ	36
Ярослав Кісь: НАЙДАВНІШІ ГРАВЕРНІ ПОРТРЕТИ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО	39
М. Федорович: ЗРУЙНУВАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ В 1755 РОЦІ	41
Юрій Маєрник: МІСІЯ ВАСИЛЯ КАПІЇСТА ДО БЕРЛІНА В 1791 РОЦІ	43
НОВІ ВИДАННЯ	
Вол. Гоцький: «ДБАЙМО ПРО ДУШІ СТРІЛЬЦІВ»	44
І. Р. Федак: «ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ»	44
НОВА ПОВІСТЬ ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА	45
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ — 1984-1985	46
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	74
«ОСА»	76

Published by: Association of Ukrainian Former Combatants in Great Britain
49, Linden Gardens, London, W2 4HG. Tel.: 01-229-8392

Printed in the U.K. by Ukrainian Publishers Ltd,
200 Liverpool Rd, London, N1 1LF.

ОБ'ЄДНАННЯ *бувших* ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 27

1985

Ч. 1-4 (82-85)

Сот. д-р Святимир М. ФОСТУН

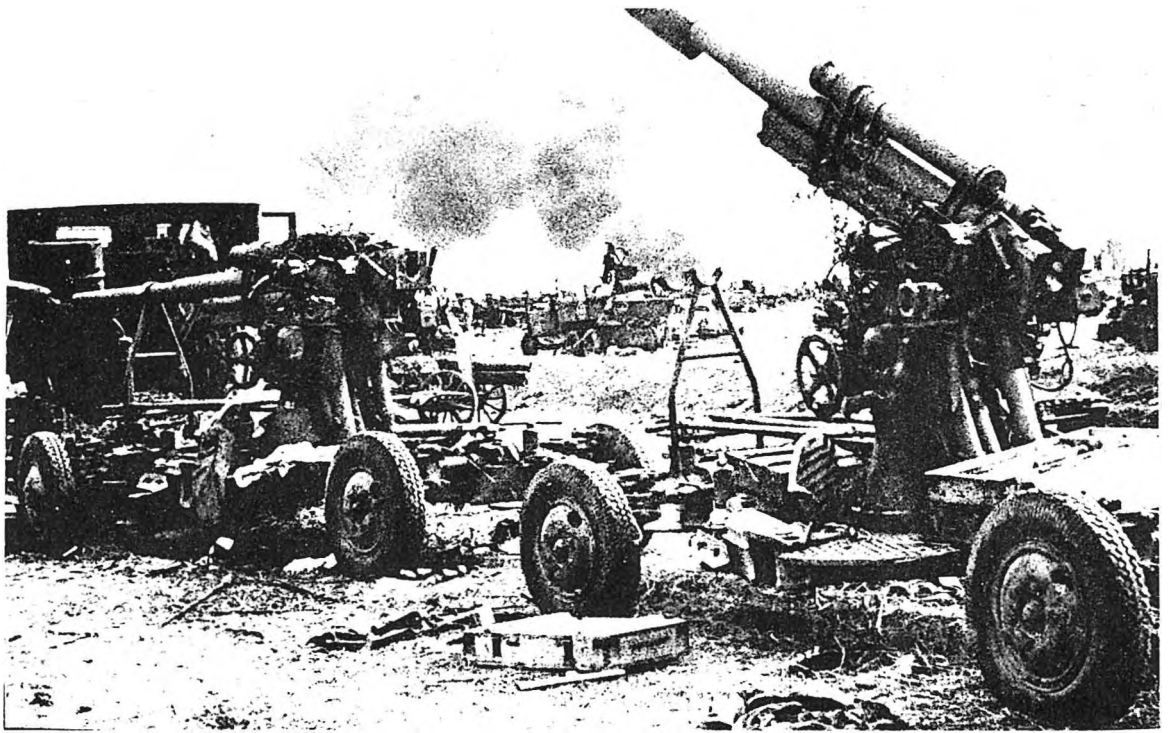
1945 — 1985

Сорок років тому, 7 травня 1945 року, о год. 2.41 ночі, в малому шкільному будинку в місцевості Реймсі, де була тоді головна квартира ген. Айзенговера, представники нацистської Німеччини підписали повну капітуляцію Третього Райху. Акт капітуляції підписали за Німеччину ген. Альфред Йодль і адмірал Ганс фон Брідебург, а за альянтів — ген. Валтер Бедель Сміт, ген. Франсуа Севез і ген. Іван Суслопаров. Опівночі, з восьмого на дев'яте травня прогули останні гарматні постріли й страшна кривава війна в Європі закінчилася. Першого вересня того ж року скапітулювала й Японія, коли-то американські атомні бомби кинені на японські міста Гірошіму і Нагасакі примусили гордих самураїв стати на коліна.

Друга світова війна це був найбільший в історії людства збройний конфлікт, що тривав шість років, і охопив 61 державу та 1,7 мільярдів населення Землі. Воєнні дії відбувалися на території 40 держав Європи, Азії й Африки, площиною 22 мільйони квадратних кілометрів, а також на морях і океанах. У часі другої світової війни були мобілізовані 110 мільйонів людей до військової служби, допоміжної та до праці у воєнному промислі. До військової служби були змобілізовані 68.566 000 вояків, а загинули 17,041,003. Загально, в часі тієї страшної війни загинули понад 50 мільйонів людей, а около 35 мільйонів були поранені. Матеріальні втрати становили понад 260 мільярдів доларів.

Україна зазнала в часі другої світової війни чи не найбільшого знищення з усіх воюючих країн, бо ж на її землях прокочувалися весь час фронти гігантського воєнного зудару двох імперіялістичних потуг — гітлерівської Німеччини й Советського Союзу. Людські втрати України становили сім з половиною мільйонів людей. Раніше людські втрати України обчислювалися на 5,269,000 осіб. Восени 1984 року Інститут Історії Академії Наук подав уперше офіційно докладну статистику втрат українського населення в часі другої світової війни, що становлять 7,509,045 осіб — вояків і цивільного населення. До сов. армії були змобілізовані в Україні чотири з половиною мільйони чоловіків. На невідільничу працю до Німеччини були вивезені з України 2,244,000 осіб. В Україні були спалені й знищені в часі воєнних дій 714 міст, 28 тисяч сіл, 647 тисяч житлових будинків, 16,000 промислових підприємств, 32,930 шкіл. Були понищені електростанції, залізничні шляхи, машинотракторні станції.

В інші республіки СССР були евакуйовані з України 50 заводів, і більшість з них була втрачена для України. Було знищене майже все народне господарство України, а загальна матеріальна шкода, що її нанесла Україні кривава німецько-советська війна становила понад 285 мільйонів карбованців.

Побоевище під Києвом у 1941 році, коли німці там оточили й розгромили чотири советські армії

У другій світовій війні українцям довелося служити й воювати в різних арміях. Були вони вояками советської, польської, німецької, угорської, румунської армій, а українці громадяни Америки й Канади служили в американській і канадській арміях. За визволення України воювали в другій світовій війні Дружини Українських Націоналістів, Українська Повстанська Армія, збройне підпілля українського визвольно-революційного руху, очоленого ОУН і І УД УНА.

Війна була тотальна. В часі воєнних дій найбільше терпіло цивільне населення, від лунських налетів, партизанських дій і ворожих десантів. Війна розпалила теж взаємну ненависть і безпощадність воюючих сторін, зокрема на східному фронті. Гітлерівський брутальний режим знищив голодом мільйони полонених вояків сов. армії, які спочатку здавалися добровільно в німецький полон, не бажаючи воювати й захищати зненавиджений сталінський режим. У концентраційних таборах — «млинах смерті» згинули теж мільйони європейських громадян. Спалювання живцем невинних людей у клунях і церквах практикували нацисти не лише в Україні й Чехії, але також у Франції. Безпощадне бомбардування Німеччини наносило німцям величезні втрати цивільного населення. Наступ советських армій на Німеччину й захоплення ними східної німецької території характеризувався дикою жорстокістю і помстою на німцях за їхні злочини, що їх вони виявили стосовно населення захоплених територій на Сході Європи. Німецький народ дуже дорого заплатив за розпутання другої світової війни й за злочини свого нацистського режиму та його фюрера — реалізатора божевільних плянів творення тисячолітнього Райху коштом народів Центральної і Східної Європи.

У другій світовій війні була теж ужита вперше в історії людства жажлива ядерна зброя, що її жертвами були японські міста — Гірошіма і Нагасаки. Кинена атомна бомба на Гірошіму 6 серпня 1945 року, знищила зовсім це місто, величиною у 42 квадратні милі. 9

Картина советського геноцидного злочину в Катині

серпня того ж року, американці кинули другу атомну бомбу на місто Нагасакі, що було теж знищене до тла. В обидвох тих містах згинули й були важко поранені понад триста тисяч людей. Унаслідок радіації десятки тисячі людей померли пізніше, а ще й сьогодні внаслідок радіації понад сто тисяч осіб у тих містах та в їхній околиці хворіють різними хворобами.

Серпень 1945 року, започаткував нову добу у війсьній технології, а масове виробництво страшної, нищівної ядерної зброї, що розгорнулось зокрема в 70 і 80 роках сучасного століття є грізною небезпекою для всього людства нашої планети.

Кривава, жорстока, друга світова війна закінчилася перемогою альянтів, і здавалось би, що скривавлена Європа, а з нею і все людство радісно відітхне і почне заліковувати глибокі рани та відбудовувати своє знищене народне господарство, в надії на довготривалий мир. Адже головні тоталітарні сили — Німеччина, Японія та Італія були переможені, а тим самим зникла загроза будь-якої агресії зі сторони цих країн. Проте, радість із закінчення війни була дуже короткотривала. Проти західного світу став новий противник — вчорашній союзник — Советський Союз, що його армії загнались у часі війни глибоко в Європу, завдяки короткозорій політиці західних альянтів та їхній величезній матеріальній допомозі. В повоєнних роках виявилось, що від 22 червня 1941 року до квітня 1944 року ЗСА постачали Сов. Союзові 6430 літаків, 3734 танки, 10 винищувачів мін, 94 малі кораблі, 210,000 автомашин, 300 протилетунських гармат, 23,000,000 метрів військового сукна, 2,000,000 шин до автомашин, 476,000 тонн нафти, 99,000 тонн алюмінію, 184,000 тонн міді, 42,000 тонн цинку, 5500 тонн нікелю, 1,000,000 тонн сталі, 20,000 різномірних машин, 17,000, мотоциклів, 999,000,000 патронів, 22,000,000 гарматних стрілен, 88,000 тонн стрільного по-

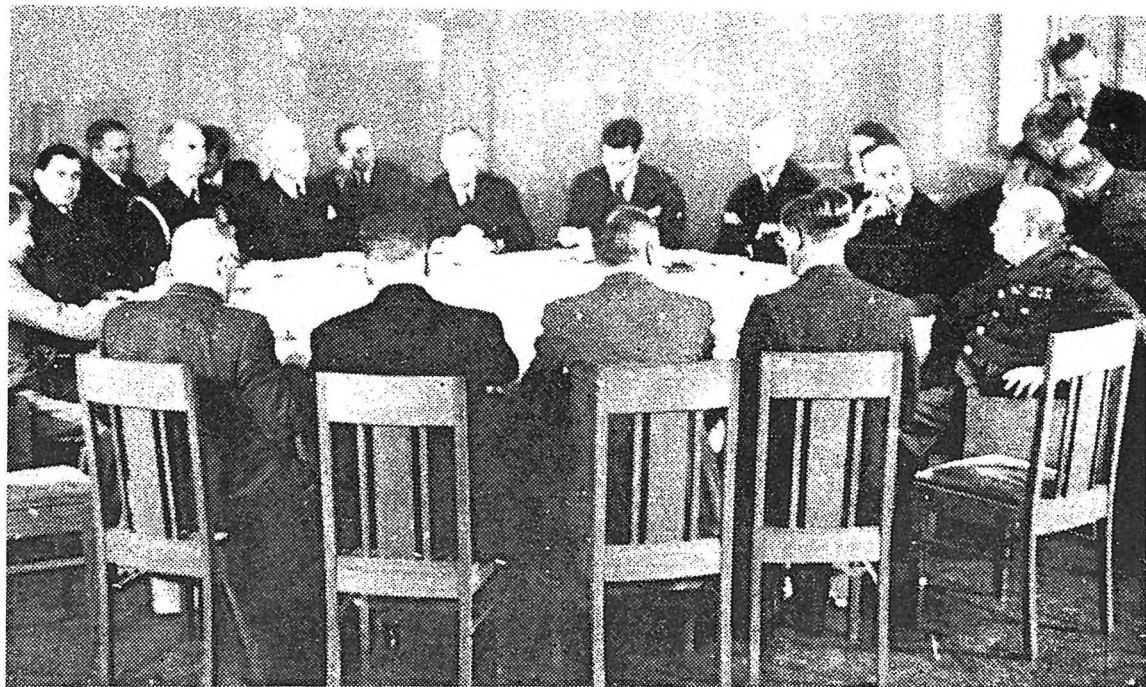

В'язні Бухенвальдського концтабору

роху, 247,000 польових телефонів, 4,500,000 пар взуття. Разом вартість усього того величезного американського постачання — помочі Сов. Союзів становила 257 мільйонів доларів.

Велика Британія постачала Сов. Союзів 5800 літаків, 4292 танки, 12 винищувачів мін, 108,000 тонн гуми, 35,000 тонн алюмінію, 33,000 тонн міді, 29,000 тонн бляхи і 28,000 тонн свинцю. Канада постачала Сов. Союзів 1188 танків, 842 панцерних возів, 1,000,000 гарматних стрілен, 36,000 тонн алюмінію і 208,000 тонн пшениці та борошна.

Така величезна матеріальна поміч західніх альянтів не тільки що врятувала ССРСР від розгрому, але й вможливила йому вийти переможною мілітарною і політичною силою в закінчення другої світової війни, коли-то над Європою лягла зловіща тінь горезвісної Ялтинської конференції, в часі якої західні союзники легкою рукою віддали Сталінові кілька європейських волелюбних народів, і погодились легкодушно таким чином на поширення і закріплення сов. імперіялізму глибоко в Європі. Це була одна з найбільших політичних помилок західніх альянтів. Ялтинський договір це був безсоромний торг цілими народами, коли-то одним словом «єс» або «нет» припечатувано долю мільйонів людей. У Ялті цинічно потоптано всі шляхетні кличі Атлантийської Хартії про волю, свободу, незалежність народів і людини. Ялта була повною перемогою Сталіна. Тим самим ССРСР вийшов політичним переможцем з другої світової війни, а Захід відразу опинився в оборонному становищі та мусів витратити мільйони доларів на формування оборонного західньомілітарного пакту — НАТО та інших оборонних пактів глобального характеру, що мусіли поставити й діяти в обличчі зростаючого з кожним роком російського імперіялізму і його мілітарного потенціалу.

Учасники зловісної Ялтинської конференції

Фельдмаршал Вільгельм Кайтель підписує капітуляційний акт у Карльсгорсті

Поранені німецькі вояки після капітуляції

Гірошіма, знищена атомною бомбою 6 серпня 1945 року

Як перша світова війна, так і друга, що їхньою основою й головною причиною було політичне, мілітарне й економічне суперництво великих європейських держав, не принесли ніякої справедливої розв'язки наболілих і дразливих проблем у світі. Це були війни імперіалістичні, що не велись в ім'я визволення поневолених народів, в ім'я волі й свободи, пошанівку прав людини й народів, а лише в ім'я інтересів великодержав, які й вирішували повоєнну долю світу, й вирішили її так, (зокрема після другої світової війни) що від її закінчення немає спокою на нашій планеті.

Тому не дивно, що на Заході не бракувало голосів про те, що власне кажучи, не було причин цього року в травні відзначувати чи святкувати 40-річчя закінчення другої світової війни, бо ж насправді лише кілька європейських країн були визволені з-під нацистської окупації, а за те майже половина Європи опинилась під пануванням Москви. «Чи це було визволення, чи трагедія, коли сталінізм проковтнув Центральну Європу й поділив Німеччину?» — запитувала редакційна стаття англійського часопису «Дейлі Телеграф» від 23 квітня ц.р.

И справді. Мілітарна перемога Заходу в Європі над нацистською Німеччиною, була водночас його політичною Пирровою перемогою. . .

Василь ГУБАРЕЦЬ

ІЗ КЛЕКОТУ Й ГРОМУ

*Загадковістю, дивом нежданим здається
Бастіон кам'янецький — прадавня фортеця.
Підперезана Смотричем, в небо зоріє,
Древнім духом і пам'яттю в сутінках гріє.
А про що гомонить? . . Чом камінчиком кожним*

*У далекі світи задивилась тривожно?
Від найдавшої бапти до ближньої брами
Перепалена сонцем, побита громами.
Мчать до неї крізь спалахи грізні й червоні*

*Схарапуджені боем Богданіві коні.
І у небі вечірньому, в тихій покорі
Заіскряться надіями добрими зорі.
З того клекоту й грому в пільмі озоветься
Ворогами полишена сіра фортеця:
Кружеляє над нею сполоханий сокіл,
Розпростерлися навзнік ворота високі.
Пил сідає на вежі. . . В глибокі бійниці
Він непрохано із-під копит струмениться.
Сірий пил. Сірий камінь. Віки безоглядні.
Проковтнули побоїща, марші парадні,
Спопелили думки, стерли очі і лиця.
Тільки пил. Тільки пил у часу колісницях. . .
Розтривожена людом туристським фортеця,*

*Із глибин із твоїх Кармалюк відгукнеться. . .
Хтось незримо й легенько торкає за плечі —
Опускається тихо над Смотричем вечір.
Несподівано зорями тепло всміхнеться
Недосяжна, як вічність, прадавня фортеця.*

У ПАМ'ЯТЬ І ПРОСЛАВУ ГОЛОВНОГО КОМАНДИРА УПА (1950 — 1985)

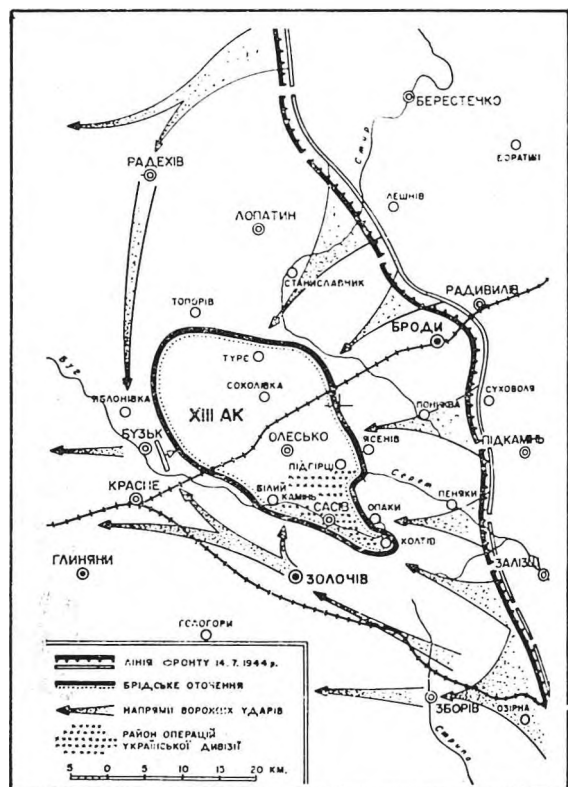

«Влада українського народу на українській землі — ось мета змагань українського визвольно-революційного руху. Українські революціонери й повстанці піднялися на так важку боротьбу з окупантами, керуючись найчистішими ідейними мотивами — найчистішим патріотизмом, найщирішою любов'ю до українського народу, найщирішим прагненням зробити кінець усьому тому гнобленню й експлуатації, що їх тернів віками і терпить сьогодні український народ. Ці високоблагородні мотиви дають силу учасникам нашої визвольно-революційної боротьби переносити найважчі труднощі, що з ними зв'язана довга революційна боротьба в умовах більшовицького режиму».

(З експозиції Головного Командира УПА, в липні 1948 року)

ГЕНЕЗА ПОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ «ГАЛИЧИНА»

(Закінчення)

Брідське оточення Дивізії «Галичина»
і XIII нім. корпусу

Існування Дивізії, хоч і під назвою «Галичина», без національної назви і тільки з крайовими відзнаками, все таки означало її як формацію, яка явно воювала за українську державність. Інші з'єднання, батальйони й сотні, чи ще менші, без жадних національних умов і апробати зорганізованого громадянства або політичного проводу, воювали й гинули безіменно. Тільки один національний провід міг покликати їх до боротьби під українськими прапорами, як це сталося частинно під кінець війни в Українській Національній Армії під командуванням генерального штабу генерал-поручника Павла Шандрука.

Спочатку німці, мабуть, і не думали притягнути до співпраці при акції творення Дивізії українську суспільність. Голова УКЦ проф. В. Кубійович переконав однак губернатора, що вербувати добровольців без апробати суспільности можна, але вислід буде негативний. На вимогу такої співпраці погодився і Вехтер і Берлін. Створено Військову Управу з колишніх офіцерів, яка спільно з УКЦ поставила такі умови:

1. Амністія для політичних в'язнів, зокрема для Організації Українських Націоналістів Степана Бандери.

2. Поширення набору до Дивізії на цілу територію Генеральної Губернії і Райху.

3. Ступневе звільнення українців з різних військових і піввійськових формацій та влучення їх до Дивізії.

4. Релігійну опіку мають сповняти українські духовники.

5. Дивізія «Галичина» може бути тільки вжита на східному фронті проти большевиків.

6. Старшинський корпус має бути мішаний: німецький і український.

7. Набором до Дивізії, опікою над вояками і їхніми родинами та поміччю в організованні Дивізії має займатися Військова Управа. Крім цього поставлено ще інші меншого значення умови.

Яку вагу прив'язували в Німеччині до расової доктрини, зокрема у відношенні до слов'ян, можемо бачити з того, що Гітлер усунув маршала Бравхіча після зими 1941/1942 р., між іншим тільки тому, що він вимагав покликати добровольців з народів СРСР, і створити їхні збройні формації, без яких перемога Німеччини була неможлива.

У випадку Дивізії грозило, що партійне правління Німеччини буде формувати Дивізію поза українською громадськістю, і тим способом створить дивізію зложену з українців, фольксдойчів, з німецьким старшинським і підстаршинським персоналом, або поділить формацію на менші з'єднання

для поліційних чи фронтових завдань. «Ми були зацікавлені у формації, яка мала б політичний характер» — стверджує проф. В. Кубійович.¹⁹

Співпраця з українцями була самотньою розв'язкою і для губернатора, який побоювався, що цілий плян провалиться без зорганізованого впливу політичного проводу української суспільності. Практично творення Дивізії можна було зреалізувати, послугуючися єдиною суспільною організацією, УЦКомітетом. У розмовах з громадянами, членами УЦК і ВУ, стверджено, що Дивізія матиме локальний характер, але все таки її вплив матиме значення для покращання обставин у Галичині і в Райхкомісаріаті Україна. Врешті, що найважливіше, слід використати нагоду і збройною силою висунути українську проблему, як проблему міжнародного значення. І це було б згідне з історичними процесами, динамізм яких постає внаслідок воєн і які стимулюють державотворчі почини. Цей закон стосувався навіть номадів і степу в історії України.²⁰

В часі війни були українцям відомі наміри німців, хоч ці наміри мінялися залежно від політичного положення, або й настроїв партійних верховодів. Пляни були різні. Гітлер вагався. Перед війною з СРСР, він був схильний творити певного рода держави в тому й українську. В нарадах з фельдмаршалом Бравхічем на відправі високих старшин 13 липня 1940 р., Гітлер інформував приєднаних про плян війни з СРСР і створення української держави та союзу балтійських народів.

9 травня 1941 р. Гітлер відкинув уже навіть плян Розенберга створити півсуверенну Україну. Цілу розмову на цю тему навів Лев Шанковський за Торвальдом.²¹

7 листопада 1941 р., Гітлер вимагав бути безоглядним до населення завойованих територій, і остерігав перед спротивом національних груп,²² та заборонив звільняти з полону українців, що переводив на власну руку Вермахт. Цей наказ передали з канцелярії Бормана до військових штабів багато пізніше.²³

Згодом, наслідком якогось хворобливого страху перед українським патріотизмом і збройним спротивом українців, німецький

терор став патологічною манією. Це віддзеркалюється у щоденнику Геббельса, в якому він записав 5 березня 1942 р.: «Національні рухи стають ще нахабніші, як це спочатку ми сподівалися. Це треба сказати зокрема про балтійські країни і про Україну».²⁴

Українським провідним громадянам було відомо, що німці намагаються нав'язати розмови з УПА. У вересні 1944 р., д-р Тавберт з міністерства пропаганди робив заходи, щоб нав'язатися з УПА, а в Берліні піддержував українців проти Власова. В архіві Г. Бергера переховується документ від 21 листопада 1944 р., який стверджує, що передумовою співпраці з Німеччиною є визнання незалежності України.²⁵ Цей документ у якийсь спосіб в'яжеться з інформаціями ген. Фрайтага.

Коли загальна увага була звернена у нас на мілітарні події хоч би тому, що приходилося цивільному населенню залишати рідні землі, у вищих колах Німеччини діялися інші речі. Прийшло до спротиву Гітлерові й атентату на нього в той час, коли Дивізія «Галичина» була в боях з більшовиками. Хоч вояки не знали про атентат 20 липня 1944 р. але на фронті ходили погослови про зраду генералів, про те, що ні один літак не з'явиться на фронті, хоч ескадри стояли у Львові на лєтовіщі тощо. Виявилось пізніше, що за тими «сплетнями» крилася гірка для німецької влади правда. Після Сталінграду, в СРСР створено національно німецький комітет «Фраєс Дойчлянд», і саме цей комітет завербував високих німецьких старшин, що були на східному фронті, перейти в час советської Сандомірьсько-львівської офензиви на більшовицьку сторону. Це сталося не тільки в час оточення під Бродами, але і раніше в часі березневих боїв. Теж німецькі вояки під впливом пропаганди залишали свої становища, що відчували також українські вояки Дивізії «Галичина».

Про це згадував Гітлер на нарадах у Голловній Ставці 31 вересня 1944 р.²⁶

Гітлер: — Ми мусіли переживати страшні речі, які ледве сьогодні вияснюються; ганьба, що знаходяться німецькі старшини, які з-поза фронту виголошують промови, що німецькі офіцери і генерали капітують. . .»

Ті факти кидають нове світло на битву під Бродами і виявляють, що советське командування мало потрібні дані для оточення Дивізії «Галичина» і сусідніх німецьких формацій.

Українському вояцтву не було однак відомо, що в адміністрації III Райху усе спинилося на грані провалу. Не тільки міністерство зовнішніх справ, господарські центральні і поліція перестали звітувати Гітлерові, але теж мілітарні штаби передавали неправдиві звіти. Дказом може бути нарада з Гітлером у Головній Ставці 23 березня 1945 р.:

Гітлер: — Не знаємо, що довкола діється. Чую тепер уперше на моє здивування, що є якась українська дивізія. Про цю українську СС-дивізію я взагалі нічого не знав.

Геглер: — Вона існує вже давно.

Гітлер: — Але в наших нарадах її не згадували ніколи. Або може не пригадуєте собі?

Геглер: — Ні. Я не пригадую собі.

Гітлер: — Можливо, що доповідали мені вже давно, не знаю. Яка сильна ця українська дивізія?

Геглер: — Я це стверджу.

Гітлер: — Або це з'єднання певне, або не певне. Я нині не можу творити в Німеччині з'єднання, бо не маю зброї. Це божевілля, коли я даю зброю українському з'єднанню, яке не є певним. Я припускаю, що вона знаменито озброєна, краще як більшість німецьких дивізій. . .²⁷

Гітлер: — А що є з так званою галицькою дивізією, чи вона тотожня з українською дивізією?

Боргман: — Не можу сказати.

Гітлер: — Чую ще постійно про галицьку дивізію. Чи вона тотожня з українською? Якщо вона складається з австрійських русинів, не можна нічого кращого зробити, як негайно відібрати їй зброю. Австрійські русини були пацифістами. Вони були вівці, а не вояки. Вони були вже в австрійській армії слабкі. Чи українська дивізія тотожня з галицькою?

Геглер: — Ні, галицька це 30, українська 14. Тридцята є в стані відсвіження, здається на Словаччині.

Гітлер: — Де вона воювала?

Геглер: — Галицька тридцята була на фронті коло Тарнова, від того часу не воювала.

Де Майціер: — Воювала в складі панцерної армії в боях коло Львова. Мені здається, що її оточили з XIII корпусом і вона вернулася тільки частинно. Від того часу, здається мені, вона не воювала.

Гітлер: — І від того часу постійно у відпочинку. . . чи має зброю?²⁸

Геглер: — Українська Дивізія повинна мати 11.000 вояків, а має 14.000.

Гітлер: — Чому має більше як повинна мати?

Геглер: — Правдоподібно було так багато рекрутів, що включили їх до дивізії.

На запит Гітлера учасник наради подає кількість зброї у дивізії. Гітлер подратований каже, що тією кількістю міг би узброїти дві німецькі дивізії.

Геглер: — Дивізія віддала велику частину зброї для 18 СС.²⁹

Гітлер: — Я мушу тепер знати, яку вартість вона має. Я хочу завтра вранці негайно говорити з райхсфюрером!³⁰

19. Володимир Кубійович, Мені 70, Париж-Мюнхен 1970.

20. О. Домбровський, До питання періодизації і термінології ранньої історії України, Український Історик, ч. 3-4/1975.

21. Л. Шанковський, Між нацистським ковадлом і більшовицьким молотом, «Київ» ч. 1/1954. Торвальд Ірген, цит. праця.

22. Nazi Conspiracy, Vol. VIII. ст. 597, 837.

23. М Прокоп, Українська політика III Райху, «Київ» ч. 3/1955. US Military Tribunals, документи ч. 1879 і 4537.

24. J. Goebbels, The Goebbels Diaries, New York 1946.

25. US Military Tribunals, No. 3040.

26. Lagebesprechungen, ст. 278 і далші.

27. Lagebesprechungen, ст. 345 і далші.

28. Я пропущаю розмови, що не стосуються до нашої теми. Хочу звернути увагу на фальшиві інформації Геглера: тридцята дивізія, силою децю скріпленого полку була білоруська. Спочатку її називали російською ч. 2. Гітлер затвердив Дивізію «Галичина» перед Гімлером, напевно, мусів теж затвердити зміну назви на «українську», бо про таку небезпечну для расової доктрини назву ніхто не взяв би на себе ризик не повідомити Гітлера. Галицькі українці під Австрією були в боях відомі з відваги. Галицькі полки називали «тирольцями сходу».

Гітлер був поранений в атентаті 20 липня. Крім того хворів на недугу Паркінсона, тоді ще невиліковальну.

29. Дивізія не віддала зброї іншій формації. Правда, прийшов наказ передати зброю, але не було як і чим і не знати кому.

30. З Гімлером.

ВІН — ВОЯК

Хай шинелі уже нема
І в руках вже нема рушниці,
Він суворо свій зір здійма
До небес, де цвіте зірниця,

Як бувало в ті давні дні,
Як тоді — в Чорнім лісі й Бродах. . .
Він і зараз в новій війні,
У війні за життя народу! . .

Над землею вітальний дзвін,
Йде луна на усі дороги,
А для нього є шлях один:
По снігах, крізь вітрів знемогу,

Крізь намети й крижальний лід,
Крізь громів огневі завори,
Всі застави здолати вбрід,
Все пройти, як пройшов учора,

І не стати ніде й на мить,
І з шляху не звернути й п'яді,
Щоб у завтра, в його блакить
Увійти в штурмовій бригаді! . .

Він до сходу свій зір здійма.
Там — згадки, і рідня й оселя. . .
Хай рушниці в руках нема,
І нема на плечі шинелі,

Він — в бою! Хай це знає всяк, —
У бою проти зла й облуди,
За Україну, бо він — вояк,
Ним завжди, ним усюди буде!

Григорій ПАНЧУК

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В СОВ. АРМІЇ

(РС) Національне питання в Сов. Союзі — Ах-хілесова п'ята Кремля. Цей вислів, що означає катастрофічний стан міжнаціональних узаємин у СРСР, уже віддавна набрав права громадянства в термінології советознавців. І не безпідставно.

Темі про національне питання в СРСР досі присвячено дуже багато літератури, майже всіма мовами світу. Але, мабуть, чи не найбільше уваги згаданій проблемі приділяє таки сама большевицька влада. І не тому, що їй доводиться «відповідати» на критичні голоси, які дедалі сильніше лунають як у СРСР, так і за кордоном. Справа насамперед у тому, що, всупереч твердженням режиму, національної проблеми в СРСР далеко не вирішено.

Щодо цього немає сумніву. Советська армія є своєрідним мікрокосмом, де конфліктні ситуації, викликані вояками різних поневолених Москвою народів, відіграють ролю барометра, який вказує на провал так званої «національної політики» Москви.

У зв'язку з цим пригадується інтерв'ю естонця, колишнього учасника окупаційного советського

корпусу в Афганістані. Це інтерв'ю потрапило за кордон шляхом самвидаву. Характеризуючи особисті взаємини в його частині між військово-службовцями різних національностей, естонський солдат стверджує вороже наставлення представників азійських республік до інших національностей. «Азіяти, — сказав він у самвидавському інтерв'ю, — ворожо ставилися до всіх, естонець ти чи росіянин. . . Вони завжди трималися разом. Мене надто ненавидів один казах. І не тільки мене. Він лаяв нас разом із литовцями — «ненажери», «ненажери». Ми нібито живемо тільки за їхній рахунок. Їхні харчі йдуть до наших республік. Був лютий, що нас «визволили» — а тепер ще й годуй».

Характерні з цього приводу пояснювальні міркування самого естонця. . . Як кажуть, іноді мовчанка набагато більш вимовна, ніж ціла промова. «Безперечно, — зауважує колишній учасник брудної війни в Афганістані, — той казах має право бути лютим, тільки він не знав на кого. . . Прибалтика ніколи не дякувала своїм визволителям. . . та їжі нам вистачило б. . . якби «визволителі» були вегетаріанцями. . .»

Вояки з південносхідніх республік ССРСР

Картина, яку змальовує колишній естонський солдат, стосується не окремого моменту та окремих людей, а належить до, так би мовити, цілої фрески. Свідчень аналогічного змісту не бракує. Ось, згадаймо міркування Вячеслава Чорновола про національне питання в Якутії. Або ще ближчий приклад — переслідування та засуди — арешти патріотів в Україні тільки за те, що вони виступають проти русифікаторського курсу. І висновок напрашується сам собою: симптоми кризи в ССРСР на національному ґрунті надто очевидні, щоб могли приховати її коріння та розміри.

Не дивно, що в советській пресі збільшується кількість статей, присвячених національній проблемі. Автори виступів закликають командирів, політпрацівників, секретарів партійних, та комсомольських організацій докладати всіх зусиль, щоб покласти край національній ворожнечі та міжнаціональним конфліктам в армії. Закликають також пильніше стежити за дотриманням принципу рівноправ'я націй під час комплек-

тування військових частин, зокрема якщо йдеться про офіцерський склад.

Звісно, все це — відомі гасла, які віддавна виявилися голословними. Але одне безперечне: ці заклики свідчать про гостроту національної проблеми в советській невільничій імперії.

Ось зразок такої літератури, взятий із журналу «Коммунист вооруженных сил» від тридцять першого січня цього року. Там була надрукована стаття полковника Румянцева (аж на сім сторінок). «Проблема міжнаціональних взаємин, — зазначає він, — одна з найскладніших у суспільному розвитку». Компартія, — веде далі Румянцев, — боролася й рішуче боротиметься проти таких чужих природі соціалізму проявів, як шовінізм і націоналізм, проти будь-яких націоналістичних вивихів. . . Проблеми взаємовідносин між націями, — попереджує полковник, — не знімаються з порядку денного за умов розвиненого соціалізму. . .»

Нагадає Румянцев і про советські збройні сили, що є армією дружби народів ще й тому, що вони

стоять в єдиному строю з арміями інших країн Варшавського договору. Байдуже до якої б національності, — пише полковник Румянцев, — воїн не належав, він є рівноправним членом солдатської родини».

У принципі це так, але практично? Практично ні. Про це свідчить генерал-майор Самойленко на сторінках газети «Красная Звезда» від 7 березня 1985 р. Адже він закликає, щоб усі республіки Союзу були представлені в офіцерському корпусі. Та водночас, наголошуючи на потребу підвищувати здорову моральну атмосферу у багатонаціональних військових колективах, він чомусь наполегливо пропонує «допомагати військовослужбовцям неросійських народів оволодіти російською мовою. У зв'язку з цим постає запит, чи часом російська мова, яка є знаряддям русифікації, тобто і джерелом міжнаціональних конфліктів, не є, власне, об'єктивним чинником розкладу моральної атмосфери в советській армії.

У кожному разі, про це свідчать відповідні цифри. Наприклад, щодо комплектування військових частин, то в будівельних батальйонах, згідно з даними американської дослідної корпорації РЕНД, від сімдесятьох до дев'яťдесят відсотків військовослужбовців походять із середньо-азійських та інших тюркско-мусульманських республік. Знову ж у ракетних частинах стратегічного

призначення майже весь особовий склад — це уродженці слов'янських республік: переважно росіяни, меншою мірою українці й білоруси. Але справа тут не тільки в мові чи в складній техніці, а у справі довір'я. Проблема? Так. І ще яка!

Далі. Якщо взяти міністра оборони, його перших та інших заступників, то з чотирнадцятьох осіб — дванадцять мають російські прізвища. У головному політправлінню всі десять вищих генералів — росіяни. У генштабі — із одинадцятьох — десять росіян. В об'єднаному командуванні Варшавського договору з шістьох советських генералів — п'ять росіян. У штабі військ протиповітряної оборони ССРСР, усі п'ять вищих генералів — росіяни. Повністю укомплектовано росіянами вищий генералітет військово-повітряних сил, сухопутного війська, навіть цивільної оборони, попри її територіальний характер. У військово-морських силах усіма чотирьома фльотами командують російські адмірали. Така сама картина, до речі, і в цивільних вищих керівних органах — у секретаріаті ЦК, у Політбюро, в раді міністрів ССРСР.

То ж треба запитати генерал-майора Самойленка: а може, реформи національного укомплектування розпочинати від генералітету й уже на першому етапі признати всім національним республікам їхні міністерства оборони?

Богдан БОРА

НА ЖИТНІХ ГРИВАХ

*За табором цвітуть гарячі маки,
Що повплітались між колючий дріт.
Там уночі спадають зорі м'яко,
Мов яблука в саду за юних літ.*

*Пливуть жита і я пливу душею
На їхніх гривах, наче у човні,
Роздзвіння піль теплом голубить шию
І давню казку гомонить мені.*

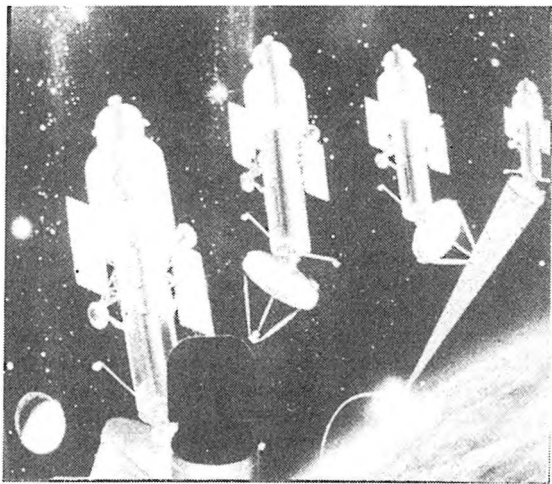
*Тих піль меткі і неспокійні гриви,
Неначе хвилі рідної ріки,
Мені бринять, щоб був і я щасливий,
Були і в мене соняшні роки.*

*І кожний колос, волоть кожна й квітка
Мене зовуть за межі далини,
Де вірно жде на мене отча фіртка
І де дитинством пахнуть полини.*

*Пливуть жита. Спадають зорі м'яко,
Мов яблука в саду за юних літ,
А в згадці мліють материні маки
Коло старих зажурених воріт.*

Ріміні, 5.5.1946 р.

КОСМІЧНА ЗБРОЯ

*Майбутні супутники озброєні
лазерною ракетною зброєю*

В американському Конгресі й у пресі весь час обговорюють стратегічно оборонну програму та дію протиракетної оборонної зброї, що її запропонував президент Реган у березні 1983 року. «Ця програма, — писав американський журнал «Нью-Йорк Таймс Магазін», є революційно новим підходом до забезпечення миру в світі. Ця програма становить реальну альтернативу нинішній доктрині взаємного знищення. Мета програми стратегічної оборони — зробити ядерну зброю безсилою і застарілою. Надаючи особливої важливості цьому новому оборонному підходу, автори статті в згаданому журналі намагаються викласти в подробицях складові частини, значення та перевагу стратегічної оборони.

Автори — видатні фахівці у своїх ділянках. Збігнев Бжезінський — кол. дорадник президента Картера з питань державної безпеки, сьогодні професор політичних наук Колумбійського університету та старший дорадник Центру для стратегічних і міжнародних студій при Джорджтовнському університеті у Вашингтоні. Роберт Джастров — видатний фізик, професор Дартмутського університету, основник Інституту космічних дослідів. Макс Кампельман — дипломат, голова американської делегації у кол. переговорах з СССР у Женеві про контроль над озброєнням. Автори публікацій стверджують, що продовж багатьох років усі зусилля ЗСА в ділянці гарантування безпеки обмежувалися розпрацюванням наступальної зброї, з метою стримати по-

тенційного агресора страхом перед відплатним ударом. Але, як пишуть американські автори, як для Америки, так і для СССР, кошти, непевність і напруженість пов'язані з цим розпрацюванням дедалі новіших і ефективніших ядерних ракет підривають стабільність. Дотепер існував традиційний погляд, що стабільність у ядерну добу базована на двох протилежних принципах: з одного боку — на ядерній розбудові, і з другого — на прагненні контролю над озброєнням. Советський стратегічний арсенал — це передусім зброя для першого удару, тобто ядерні ракети наземного базування СС-17, -18 та -19. ЗСА не відмовляються від розпрацювання власного наступального арсеналу, водночас намагаючися дійти згоди з СССР про обмеження та скорочення озброєнь. Але можливість переходу на стратегію неядерної оборонної зброї сьогодні зовсім реальна, і, на думку американських авторів, заслуговує на серйозну увагу. Бжезінський, Джастров і Кампельман аналізують головні питання в ділянці стратегічної оборонної ініціативи з трьох поглядів: технічних можливостей, стратегічної бажаності та політичних наслідків.

Отже, перше питання це — чи протиракетна оборона технічно й фінансово можлива? Американські автори пишуть, що багато складових програм стратегічної оборони технологічно вже існують. Щоб їх виготовити вкінці цього десятиліття, потрібне лише інженерне розпрацювання. З технічного погляду, оборонні системи можна було б створити вже сьогодні, якби не угода 1972 року про обмеження протибалістичної зброї. Якщо застосувати вже існуючі технічні розпрацювання та провести додаткові дослідження, то ЗСА зможуть збудувати і розгорнути двошарову оборонну систему вже в 90 роках цього століття. За попереднім підрахунком вона коштуватиме около 60 мільярдів доларів. Ефективність кожного з двох шарів цієї захисної системи оцінюють на 70 відсотків. Разом, обидва шари будуть ефективні на 90 відсотків. Це означає, що тільки одна з кожних десяти советських боеголовок могла б потрапити в ціль.

З чого мала б складатися двошарова оборонна система? Перший шар цього захисного щиту — це оборона в початковій фазі прискорення. Ця система активізувалася б у момент, коли агресор запускає ракети першого удару, забезпечені касетними боеголовками, і ті ракети на початку свого лету проходять крізь атмосферу земної кулі. Оборонна система в цій фазі має складати-

ся з неядерних стрілен, які здатні перехоплювати і знищувати ядерні ракети агресора за допомогою розвідувальних супутників, що могли б стежити за ракетами від часу, коли вони піднімаються зі своїх підземних гнізд. Такі розвідувальні супутники діятимуть із космічних платформ. Технологія для захисту в цій початковій фазі прискорення ракет агресора вже розроблена, або розробляється. Сюди належать так звані «розумні», тобто керовані комп'ютером, неядерні ракети, які за допомогою радару або теплових хвиль здатні перехоплювати об'єкт та знищувати його. До цієї категорії зброї належать покищо менш розроблені оборонні системи лазерних променів часток та ін. Із двох шарів захисту, цей перший шар набагато важливіший, ніж другий, бо він перешкоджає агресорові зосередити удар на таких ключевих об'єктах, як головний командний центр, гнізда міжконтинентальних ракет, баз для кораблів тощо. Не маючи певності, скільки саме боеголовок проникнуть крізь цю оборонну систему, агресор, як то кажуть, сто разів подумає, заки вдасться до першого удару. Цей шар оборонної системи може бути готовий в 90 роках теперішнього століття.

Другий шар оборонної системи, що його звуть кінцевою обороною, діятиме в середині польоту

ракет агресора. Цей шар складатиметься з малих, неядерних перехоплювачів з чутливими на тепло приладами-сенсорами. Такі перехоплювачі можуть бути виготовані за п'ять років. Ще в червні торішнього року в ЗСА успішно випробували такий перехоплювач, що знищив боеголовку на висоті 160 км. над землею.

Отож програма стратегічної оборони технічно цілком здійснена. Важливо, що вона базується на неядерній зброї, на зброї оборонній, а не наступальній. Намагання советського керівництва представити цю ініціативу президента Рєгана, як нібито спробу порушити ядерну рівновагу і як загрозу мирові — повністю безпідставне. Бо, як недавно зауважив видавець технічного журналу «Аероспейс Америка» Джері Грей у листі до редакції «Нью-Йорк Таймс»: «Ця зброя призначена для того, щоб знищувати ракети, а не людей. Більше того, вона майже з хірургічною точністю, так би мовити, «вірізноє» поодинокі мішені, замість того, щоб, як усі види вибухової зброї, нерозбірливо знищувати все». Грей порівнює стратегічну оборонну зброю з точно націленою вправним стрільцем стрілою з лука. Він додає: «Що робить цю зброю ще більше морально сприйнятною, це те, що мішенню для цієї стрільби є машина, а не людина».

Ярослав КУРДИДИК

НАПИШИ

*Напиши, які тут завжди задума і тиша,
Ні слів, ні шептань, ні молитви до Бога —
Журавлями летять хрести, що й нишком
Не проказують більше нічого. . .*

*Напиши чимскоріш решткою олівця. . .
Не маєш, мій друже? — то пиши кров'ю:
Тут лежать ті — ні початку їм, ні кінця —
Безіменні вояки людського безголов'я;*

*Тут лежать вояки, що любили степи,
Що ганяли дітьми босоніж по городах,
На хрещатій леваді, звідки видно хати
І покруччя лози, і замислені води. . .*

*Простягнути б веселкою руку в мету,
Просто в ліс, що росте, як свідок,
Коли вийшла чота на дорогу круту,
Просто в налет — в п'янкий пообідень. . .*

*Розкажи, білий дне, не зривайся увиш! —
Як від болю заплакав могутній Славута,
Розкажи, як чота залягла у комиш,
Як у зелень хотіла вона обернутись;*

*Як підвівсь командир, як сурмили вітри,
І як смерти промчала скривавлена тінь. . .
Напиши, друже мій: «Тут вони полягли,
Щоби жити навіки. Амінь.»*

ЮГОСЛАВСЬКЕ СУХОПУТНЕ ВІЙСЬКО

Історія сучасного югославського сухопутного війська починається від так званої «народної визвольної війни» в 1941-1945 років, коли-то югославські партизанські загони воювали проти окупантів — Німеччини й Італії. Зорганізовані

Югославські червоні партизани мали великі людські втрати в боротьбі з окупантами, головню з німцями, втративши 305,000 вояків, а 420,000 партизанів були поранені. Партизанам довелося воювати з 38 ворожими окупантськими дивізіями

Югославська територіальна армія

Йосифом Брозом Тітом югославські червоні партизани налічували тоді 80,000 вояків. У 1942 році червона партизанська армія вже налічувала 150,000 вояків, що поділялися на два корпуси, 37 бригад, 34 партизанських відділів і 12 самостійно-оперативних куренів. Упродовж 1943-1944 років численність цієї партизанської армії значно зросла, а в 1945 році вона вже стала справжньою армією, коли-то постали міністерство оборони й генеральний штаб. У травні 1945 року ця армія налічувала вже 800,000 вояків, а її сильно підтримали західні альянти і Сов. Союз.

(26 з них були німецькі дивізії). Після закінчення війни новий югославський комуністичний режим здемобілізував усе вояцтво, що мало понад 27 років життя, тобто існуюча тоді югославська армія зменшилась на половину, і почала реорганізуватися на зразок советських збройних сил. Згідно югославсько-советського договору про дружбу й спілкування, СССР повинен був постачати Югославії потрібну їй мілітарну та економічну поміч. Але большевики постачали Югославії, звичайно, перестарілу зброю і таке ж саме військове встаткування з великим опізненням. Сталін, намагаю-

чись мати Югославію під своїм контролем, вимагав, щоб Югославія мала лише невелику армію, бо, мовляв, у разі будь-якого ворожого нападу на Югославію, Сов. Союз буде її збройно захищати.

Після розриву Тіта з Москвою, югославське сухопутне військо було розміщене вздовж границь із сусідніми комуністичними країнами, бо Тіто серйозно побоювався советської інвазії на Югославію. В 1948 році югославська армія перезвалась офіційно на Югославську Народню Армію, а уряд та штаб почали енергійно проводити в ній потрібні організаційні і структуральні зміни. При кінці грудня 1951 року армію, що налічувала тоді 300,000 вояків, поділено на чотири

На протитанковому вишколі

військові округи зі штабами в Београді, Загребі, Люблянці і Сараєві. Кожний з цих штабів командував двома корпусами. Сухопутне військо озброювалось зброєю і військовим встаткуванням, що його ЗСА масово тоді постачили Югославії. У 60 роках югославський уряд і далі намагався модернізувати армію. Проте в 1965 році югославська армія ще далеко не була модерною амією, і їй все ще бракувало модерної зброї і такого ж устаткування.

Советська інвазія на Чехо-Словаччину сильно затривожила югославське державне й військове керівництво. Вони відчували небезпеку, що одного дня така доля може зустріти й Югославію, знаючи, що югославська армія не в силі оборонити країну від інвазії військ Варшавського пакту. Тоді й постала концепція всенародньої оборони, з участю всього населення та його підготовки до збройної боротьби в разі ворожого нападу на Югославію, тоді й розроблено широко методу партизанської війни, та створено територіальну армію.

Встановлення всенародньої оборони і стратегії не послабило ані не зменшило ролі югославської

армії, а зокрема її сухопутного війська, яке творять мотомеханізовані, польові й гірські частини. Від 1975 року югославське сухопутне військо весь час проходило період своєї модернізації. Воно одержало автоматичну зброю, протитанкові гармати, ракети, протилетунські гармати, і в теперішньому часі югославське сухопутне військо має вогневу силу від 50 до 71 тонн на годину. Пройшли організацію теж танкові з'єднання. Замість давніших танкових дивізій, тепер існують танкові бригади, що мають два до три танкові курені й один до два мотомеханізовані піхотні курені. Не треба забувати, що подібно, як і в усіх східноєвропейських арміях, у югославській армії звертається особливу увагу на проблеми хемічної, біологічної, радіологічної оборони, як теж і протиядерну оборону.

Вся Югославія поділена тепер на шість військових округ. Кожна округа охоплює одну країну цієї федеративної республіки. Округи поділяються на військові області, а їхні команди мають загальні адміністративні обов'язки: облік новобранців, спорудження і втримання військових об'єктів, укріплень, а також плянування і проведення в себе мобілізації, у випадку війни.

В 1981 році югославське сухопутне військо налічувало 190,000 вояків, у тому числі 130,000 новобранців, зорганізованих у такому порядку:

- 8 піхотних дивізій
- 12 піхотних бригад
- 1 бригада морської піхоти
- 12 полків польової артилерії
- 6 протитанкових полків
- 7 танкових бригад
- 2 гірські бригади
- 1 курінь спадунів
- 12 куренів протилетунської оборони

Озброєння югославського сухопутного війська різноманітне. Найбільше є советської зброї і старої німецької воєнної зброї. Є теж і американська зброя і зброя вже власної продукції. Загально, тяжка зброя вся советська.

В теперішньому часі югославське сухопутне військо є доброю боєвою силою, якій все-таки не бракує слабостей. Уряд намагається мати чисельно меншу, але за те добре вишколену й озброєну армію, рівня східноєвропейських армій Варшавського блоку. Тому й робить натиск на розбудову протитанкової, протилетунської оборони й оборони проти спадунських ворожих десантів. Югославські пляновики знають, що у випадку ворожої інвазії, а вона може прийти лише зі Сходу, югославське сухопутне військо не могло б зупинити ворожі танкові з'єднання, але воно могло б розгорнути зразу партизанську боротьбу проти наїзника, маючи такого доброго й надійного союзника як поземелля своєї країни,

дуже пригоже для партизанської війни, навіть довголітньої, подібно як це було в другій світовій війні.

Сучасне сухопутне югославське військо все ще потребує модерної протитанкової тяжкої зброї, радарових станцій, протилетунських ракет і протилетунських гармат. Клопіт у тому, що модерну зброю приходиться Югославії купувати в різних країнах, тому, й дуже трудно впровадити чи майже неможливо повну стандартність озброєння. Все-таки зроблене велике зусилля, щоб розбудувати в Югославії власні зброєзаводи, щоб можна продукувати якнайбільше власної зброї, головню

для сухопутного війська, що його, незважаючи на різні недоліки не можна не доцінювати, зокрема не можна легковажити його вишколу в оборонній конвенційній чи ядерній війні, а зокрема вишколу в партизанській боротьбі.

(Д-р Мілян Н. Вєро, випускник югославської морсько-військової Академії, закінчив Београдський університет званням магістра, студіюючи модерну історію. У Вашингтонському університеті Мілян здобув звання доктора філософії. Його більшу статтю про югославське сухопутне військо друкують тут скорочено, у вільному перекладі).

Ф. М. К.

ЦИВІЛЬНА ОБОРОНА В СССР

Советські військовознавці вважають, що у випадку війни з Заходом, яка може бути ядерною, Сов. Союз утративши около десяти відсотків свого населення, все таки зможе продовж кількох років відбудувати свою економію так, що існуватиме далі як великодержавна. Сталось би це тому, що наче в СССР є добре розбудована цивільна протиядерна оборона, в рамках якої є заплановані на випадок війни такі оборонні дії: масове евакуювання населення з великих міст; розбудова протиядерних сховищ; переміщення заводів і фабрик у рідко поселені місцевості; дбайлива підготовка опіки населення у випадку ядерного бомбардування, в тому медична та соціальна опіка. Безумовно, що це, так би мовити, найважливіші оборонні дії, що їхнім завданням є зберегти якомога найбільше населення від ядерного голокосту.

Однак, як на справді виглядає підготовка протиядерної цивільної оборони в Сов. Союзі?

Ні в якому великому місті Сов. Союзу не проводяться вишколи в ділянці справного евакуювання міського населення. Такі вишколи — проби не проводяться навіть і в малих містах, де існує для того повна можливість. Як тоді можна евакуювати населення таких великих міст як Москва, Ленінград чи Київ, не маючи в тому ніякого досвіду? Але ж не тільки населення тих названих міст, а й населення 219 інших міст, що є на евакуйованій території цивільної оборони?

Згідно директив керівництва цивільної оборони в СССР від 1.1. до 1.6. мільйона осіб мали б координувати евакуювання населення з великих

міст, видати подорожні посвідки, доглянути транспорт, подбати, щоб евакуйоване населення мало нічліги, приюти, прохарчування. Все це мали б робити цивільні громадяни, які аж ніяк не вишколені в тих ділянках.

При тому виринатимуть великі труднощі з транспортом. Багато залізничних шляхів у СССР є однолінійні. У випадку війни поїзди в першу чергу транспортуватимуть військо та воєнне встаткування в Східню Європу чи на советсько-китайську границю. Як можна тоді розв'язати проблему справного й скорого евакуювання населення з великих міст? У Сов. Союзі налічується понад п'ять мільйонів автомашин. Відомо, що шляхівництво в цілій імперії погане. Взимку, навесні, чи восени такими шляхами годі буде транспортувати людей з великих міст на провінцію.

Коли ж говорити про протиядерні сховища, то вони слабо забезпечені харчами й водою. Відомо, що в СССР весь час бракує харчів, а тому чинники цивільної оборони не мають змоги зберігати в таких сховищах потрібних харчів. Отже питання прохарчування того населення, що перебуватиме в протиядерних сховищах є доволі складне.

Дослідники, що працюють у системі американської цивільної оборони виявили, що споруджуючи протиядерні сховища советські конструктори не врахували скільки повітря потрібно для людей, що перебуватимуть у сховищах, і закріпили за слабкі вентилятори у сховищах, роблячи тим самим ті сховища непридатними для вжиткування у випадку ядерної війни.

Грізне марево ядерної війни

Керівництво цивільної оборони в СРСР вимагає, щоб населення споруджувало собі приватні протиядерні сховища, вказуючи навіть, якого потрібно матеріалу на побудову: дерево, бляха (шифер) цегла, бетонні куби та ін. Де ж дістати такого матеріалу, коли всюди його бракує?

Як виглядає питання переміщення індустрії у випадку ядерної війни?

Це правда, що в СРСР споруджено багато нових міст та індустріальних осередків на схід від Уралу, але це тому, що там є багаті природні ресурси, а теж і тому, щоб зберегти далі централізований контроль над індустрією. Нічого конкретного не зроблено й досі по питанні переміщення чи розпорошення в терені хемічних, сталеварних та інших заводів важкої індустрії в СРСР у випадку війни.

Керівництво цивільної оборони в СРСР твердить, що нібито населення добре вишколене в завданнях цивільної оборони. Однак, звітлення одного з членів центрального керівництва цивільної оборони, який проводив контроль справності цивільної оборони, виявило, що в практиці громадянство дуже слабо ознайомлене з питаннями цивільної оборони.

Після ядерного бомбардування міста лежатимуть в руїнах. Для цивільної оборони постане велике завдання, провести найконечніші заходи для врятування при житті населення, яке збереглося у живих і налагодити сяку таку комунікацію. Потрібно прочистити дороги. Советські трактори й бульдозери з їхньою слабою видайністю праці, мало що допоможуть. Радіо, телефонна мережа, а теж електрична будуть знищені. Все треба буде направляти в умовах радіоактивної дії. Рятувальні групи повинні мати чотири роди газмасок для своєї праці. Ніде не згадано у звітах керівництва цивільної оборони СРСР про те, як налагодна ця важлива справа, а відомо, що без газмасок і охоронного спеціального одягу рятувальні групи не можуть діяти в умовах радіоактивності.

Загально, західні, а головню, американські знавці і спеціалісти цивільної оборони стверджують, що в питанні цивільної оборони збереження свого населення Сов. Союз далеко відстає від Заходу. Всі питання і проблеми цивільної оборони виглядають досконало на папері, але дійсність куди інша.

РАКЕТНИКИ — ОФІЦЕРИ

(2)

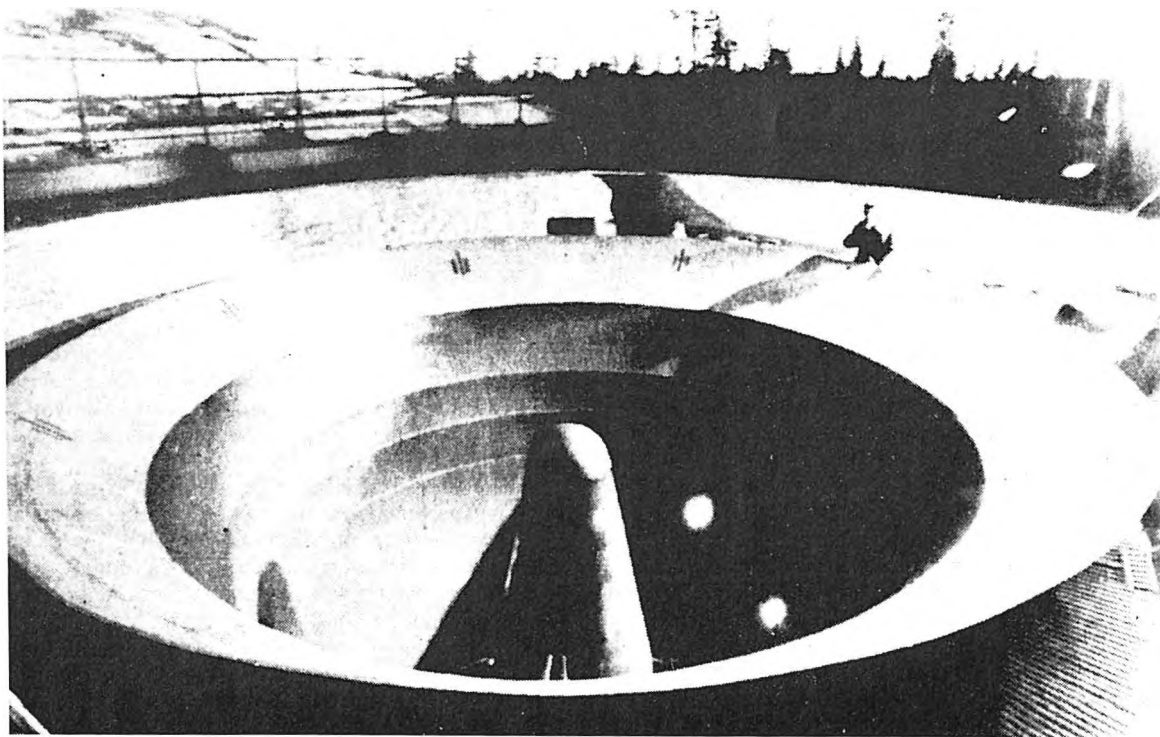
Чому вони такі схожі один на одного. . .

З-поміж 30-40 офіцерів, з якими мені довелося проводити багато часу, головню в дозвілля, «шакали» були лише яких три-чотири офіцери. Це були люди, які прямо ненавиділи всіх і все. Звичайно, це були особи середнього віку в рангу старшого лейтенанта. Їм не повезло в кар'єрі, сімейне життя їм не уклалося, і вони неволилися в різних гарнізонах, не вилазили з постійних конфліктів зі своїми підвладними, вояками й жовчно всіх ненавиділи. . .

для такого офіцера, я випивав звичайно добру каву, а добрячі кухарі завжди підсували мені якусь офіцерську лакоминку, й мовили: «Сиди, сиди, — не подохне шакал. . . А як подохне — плакати не будемо».

Звичайно, офіцери були симпатичні молоді лейтенанти, ще не зіпсовані військовим життям, але вже з деяким досвідом. Це вже не були півні — випускники офіцерських шкіл.

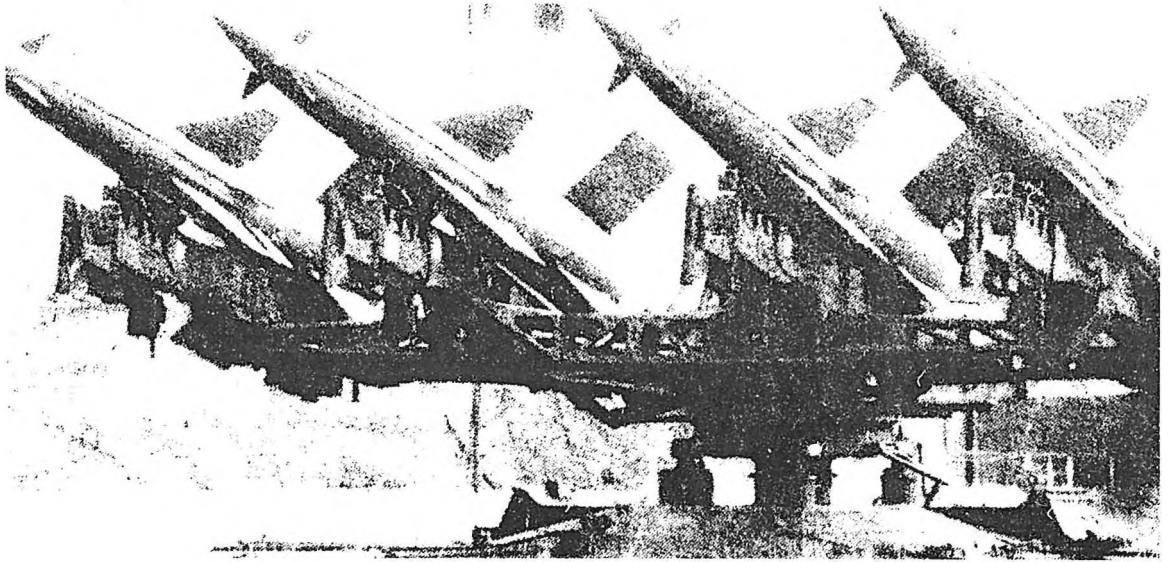
Я довго думав, чому вони такі схожі один на одного? Відомо, що уніформа позбавляє людей

Ракетовикидне сховище міжконтинентальної ракети

Одним із моїх обов'язків як службового, було носити обід офіцерові з офіцерської харчівні. Майже всі офіцери віддавали свій обід службовим, а самі обідали вдома, коли вони були сімейні. Крім «шакалів». А втім обіду «шакала» я ніколи й не їв би, бо кухарі кидали в посуд всяку погань такому офіцерові. Прийшовши за обідом

їхньої індивідуальності, але тут не в самій уніформі справа. Офіцери майже нічого не читають, крім детективних оповідань і спортової хроніки. Навіть політграмоту, що її довбуть роками, вони не знають. і прямо мучаться, готуючись до політзанять, щоб провести з вояками простеньку й нехитру гутірку з політграмоти.

Сов. ракети СА3 на становищах готові до запуску

Прапорщики

Жаліються офіцери, що вони слабо знають техніку. Коли їм її навчатись? Молодих офіцерів постійно гонять на різні поїздки, охорону, бо старі офіцери кажуть, що вони своє вже відїздили. У військових школах офіцери часто вивчали не ту техніку, що з нею їм прийшлося мати до діла у військових частинах. Звичайно, відповідальність прапорщиків набагато менша ніж у офіцерів, а речинець їхньої служби обмежений. Багато прапорщиків сидять «на складах», і в них туго набиті грішми гаманці. Це справжні советські купці, а по крадежу й обману вони аж ніяк не поступаються цивільним «спеціалістам».

Офіцерський «молодняк» затиснений не лише безтямною армійською рутинною, але й безглуздими потребами частенько споруджувати різні «потьомківські села». Приїздить високий гість, і треба все як слід приготувати до його приїзду. Ось тут і практикується «потьомківщина». Свого часу приїздив до нас генерал-інспектор у рангу генерал-полковника. Доволі симпатичний інтелегентний старик. Говорив з вояками про воєнні проблеми, розумно й без галасливих кличів... Але до його приїзду було наказано пофарбувати де потрібно, пожовклу вже траву в гарнізоні (бо це вже підходила осінь) зеленою фарбою, щоб усюди травники мали однаковий вигляд. Море фарби пішло на таку вигадку, а вояки вимагались нею мов чорти. А така «потьомщина» не рідко трапляється в гарнізонах.

Пройдуть яких 12-15 років і теперішній моло-

дий лейтенант (уже у вищому рангу) й сам накаже воякам фарбувати травники. Але в початках служби йому аж ніяк невесело.

Нарікають усі

Платня офіцерів невелика. Тепер водій таксі заробляє багато більше ніж офіцер. Не всяка дівчина піде танцювати з офіцером, зокрема в більшому місті. Заміж за офіцерів не хочуть виходити, головню ті, що мають прописку в республіканських столицях і великих містах. Минулися ті часи коли офіцери були вимріяними женихами для дівчат.

Офіцерів з політвідділу ніхто не любить. Їх називають дармоїдами, безхребетниками, стукачами. Працю наслідників комісарів, що їх називають «шакалами» характеризують вояки так, що, мовляв, такі шакали лише пишуть, доносять, бо іншого нічого вони й не вміють.

«Секретники» — завжди клянуть ідіотські перевірки довілля. Ніяких шпигунів і на лік немає, і їх не передбачається, а перевірки завжди клопітлива справа, бо все, щось можна неприємного виявити й уже є зайвий клопіт.

Вразило мене, так би мовити, завсім несподіване для советського середовища — своєрідна ностальгія за минулим. Не за сталінським минулим тужать декотрі полковники. Тужать вони за «старими добрими часами» російського офіцерського корпусу, за часами, про які теперішні советські офіцери знають хіба лише з книжок і фільмів. Вони заздують колишнім своїм побратимам — офіцерам їхніх офіцерських зустрічей,

п'яніків, балів, загально доброго життя, що його мали царські офіцери. А своїх советських політруків вони обзивають «політичними проститутками».

Не в голий час Сталін привернув пагони в армії. Мабуть, думав, що все призабуто. Це не так. Про старе минуле пам'ятають і говорять. Говорять про еполети, дуелі, романси, гроші, а цих останніх їм усе бракує. З великим задоволенням слухають антисовєтські пісні, як ось наприклад «Не надо грустить господи офіцери» і дивляться фільм «Служили два товариша». Багато разів мені довелося чути в офіцерському колі розповіді про те, що на далекий півночі чи Сході, де там у далекий закутині звертаються до себе за старим офіцерським званням — «підпоручник», «поручник» та ще й по-батькові. Можливо, це була вигадка, але нею захоплювалися молоді офіцери.

В мій частині один з «поганих» капітанів, що хильнувши зайву чарку трошив посуд і давав пощочини воякам (але був дуже добрий спеціаліст військового діла), не раз голосно горлав, похвалюючись шаблею свого діла, який мав служити в Дутова й рубав цією шаблею «всяку сволоч». Таке нахвалення капітана проходило безкарно, хоч добре відомо, яку це «всяку сволоч» рубали козака Дутова в часі громадянської війни. Хіба ж колеги капітана були вже такі політично неграмотні, що плутали отамана Дутова з Чапаєвом чи Котовським?

У народ стріляти не будуть

Тут і постає питання: Не схочуть офіцери сов. армії змінити обличчя сучасної імперії?

Молодші офіцери заледве чи про таку можливість міркують. У них для такої справи нема ані авторитету, ані рішучості. Побалакують про полковників «чорних» чи «червоних» Думаю, — мітичних, бо насправді немає ані одних ні других. Совєтська система немає потреби таких боятися.

Повторюю: активних опозиційних дій молодших офіцерів проти режиму очікувати може лише той, хто ніколи з ними не мав нічого до діла й їх не знає. Тому й для розгрому «внутрішнього ворога» вони мало пригоди. Про дисидентів вони знають, правда небагато, а говорять про них неприхильно. Не тому, що дисиденти проти «соціалізму», а тому, що вони багатенькі й дістають поміч з-за кордону, при чому обов'язково з швейцарських банків. У це офіцери твердо вірять. Але ж дисидентів мало й для боротьби з ними армії ані танків не потрібно.

У випадку масових розрухів — ті офіцери в народ стріляти не будуть. Хіба під загрозою розстрілу та й то не завжди. Не таємниця, що у вояків завжди зберігаються зайві патрони а в армії не раз були поголоски, що в часі гострого стрі-

ляння вояки заганяли кулі в спину нелюбим «батькам-командирам». Бо коли після довгої стрільби холостими патронами стрільнути гострим патроном, то ніякий експерт не дошукається з якої рушниці впав постріл.

Перестанемо бути потрібні й нас вигонять. . .

Роззброєння? Трудно собі уявити, щоб совєтське військово начальство серйозно мислило про роззброєння. Це не тому, щоб обов'язково воювати, а тому, що роззброєння вельми некорисне для багатьох офіцерів. Хрущова люто ненавиділи за те, що він провів редукцію офіцерського корпусу й багатьом полковникам прийшлося працювати завідуючими магазинами чи на іншій праці. Більшість офіцерів, які поволі авансували знають ціну своїм пагонам, знають собі ціну і ніяких змін у питанні роззброєння не хочуть. Як кожний громадянин у СССР, офіцери знають, що всякі зміни є для них некорисні. В разі посилення диктатури в армії обов'язково буде чистка, в разі роззброєння — редукція і реорганізація збройних сил імперії. «Перестанемо бути тоді потрібні й нас вигонять з армії. Коли ще з грошовою пенсією то добре, але можуть і в концтаборі запроторити». Так мислять офіцери про будь-які зміни в імперії.

Хто головний противник?

Звичайно, що хоча ЗСА та інші держави — члени НАТО вважаються противником Сов. Союзу число один, знайомі мені офіцери більш усього говорили про Китай. В агресивність тієї країни всі вірять, а китайські претенсії стосовно території викликає прямо ненависть до китайців. Вони й «азіяти», в них техніка перестаріла. Правда, кажуть про величезну людську китайську масу і можливу американську й західноєвропейську поміч їм зброєю. Розмови про це велись дуже часто, не раз приходило до істерії: казали, що треба винищити всіх китайців поголовно.

На кінець хотілося би мені сказати таке: хоч з чисто мілітарного погляду чудес зі сторони совєтської армії годі сподіватися, проте, з психологічного погляду від неї можна всього сподіватися. Ця армія здібна і на насилля, мордерство, на героїзм і самопожертву, людську доброту, жорстокість і терпіння — на все те характерне тим людям, що їх ще не скалічила совєтська система.

Я можу уявити собі совєтських вояків і офіцерів, що вбивають людей і нищать Афганістан. Але я можу теж собі уявити, як совєтські вояки розбивають ворота в'язниць і концтаборів совєтської імперії. Бо ж ненависть до режиму велика. В яку сторону все це повернеться — покаже майбуття.

(«Посев» ч. 8 (1327), — серпень 1984)

ОРКЕСТРА (СПОМИН)

Про своїх людей можна думати всіяко. Можна навіть не вірити в них, але до часу. Ця зневіра породжується насамперед невірою в себе самого. Потрапить людина в скруту, з недосвідченності вдариться сюди й туди, зазнає однієї — двох невдач, розкисне і починає ганьбити себе й інших.

В такій скруті опинився я в кінці 1945 року. Та й чи я один? Майже кожного другого полоненого в Ріміні тоді огорнула розпука, мотаючись на клапті землі, оперезаної колючим дротом і вартовими вежами, місячи глеюватий ґрунт (осінь, як на Італію, випала дуже мокрою), «кацубнучи» від холоду в шатрах, не знаючи, що з собою робити. І страшенно допікав голод. . .

В той час, якщо починалася розмова, то це була або лайка на адресу проф. **Кубійовича** й інших організаторів Дивізії, або розхрущування новин про піднесення харчового приділу. А так, як дні минали без змін у харчовому приділі — 1600 калорій денно — кожний з нас все більше й більше занурювався в смутні етапи української історії, наводив приклади національної недосконалості і робив висновок: «Ми тільки й здатні на те, щоб сидіти в таборах за чужі гріхи.» Сумна це була осінь.

Та, мабуть, лише українці можуть робити надмірні скоки в оцінці вартостей. Так, як учора скрізь підкреслювалася наша нездарність як спільноти, так наступного дня було відкрито геній нації. Раптом у кожному куті табору, в кожному шатрі, в кожній особі почали поставати докази нашої повноцінності, прикмети подивугідної організації, сприту й далекозорості. Відкрилися ніким не підозрювані таланти, професійна велич, майстерність у всіх ділянках і, особливо, сильний інстинкт самозбереження.

Таборова держава з 12 тисячами підданих раптом почала робити карколомний прогрес, як культурно, так і матеріально. Табір виповнився ще не баченим ентузіазмом. Маштаби будівництва приголомшували не тільки мешканців, а й гостей зовні — всяких англійських інспекторів і високих старшин. На очах виростав грандіозний театр, виростили школи, кантина, штаб перетворився в аристократичне містечко. Це була епоха перемог у всіх відношеннях, в порівнянні з якою соціалістична лихоманка в СССР була просто нічим. І коли активістам цієї нової епохи англійці — з подиву і признання — призначили харчовий додаток («цузац»), останній песиміст переконався, що боротьба продовжує жити. . .

Та навіть і в цьому пориві я особисто не міг знайти собі місця і продовжував ходити холодним і голодним, як вовк. Довкола частина нації втопала в розвою й захопленні, а я ніяк не міг себе виявити. Ніяк не міг заслужити собі «цузацу». Скрізь, де я лише потикався, ставало очевидним, що я не надаюся ні для чого, безталанний і все. І коли, в кінці кінців, разом з іншими невдахами, мені вдалося записатися на курси малограмотних і таким чином заасекурувати додатковий пайок, я ледве не пустився в дикий танок. Але за тиждень, коли «професор» ні з того, ні з цього почав говорити про апостроф і почав тулити його в словах «буряк» і «моряк», я в своєму естві відчував, як мене «шляк трафляє». Отут то в моїй душі почалася боротьба: ідеалізм контра матеріалізму. Поправити «професора» означало пробкою вилетіти з курсів, втратити «цузац» і залишитися ідеалістом. Погодитися з неграмотністю викладача, свідомо спричинитися до правописного каліцтва жадібних на знання молодиків і таким чином запевнити дальший «цузац» було б демонстрацією скрайнього матеріалізму.

Коротше: наступного дня я ідеалістично клацав зубами і, роблячи основи для своєї власної життєвої філософії, думав, у який напрямок вдаритися тепер. Почувши, що набирається драматична трупа, я подався до показаного місця, плекаючи надію, що влаштуєся суфлером. На запит реж. **Столярчука**, чи я маю сценічний досвід, я відповів заперечливо, але чесно, і в наступні мить, скривлений і ображений в почуттях, чимчикував до свого шатра. Аджеж міг я сказати, що доводилося грати Добчинського, чи навіть, Отелло — був би на списках. А там, при дальшій перевірці, можливо, знайшлися б такі, що й говорити по-українському добре не вміють. І вже мав би шанс. І в той момент я рішив бути спритним.

І коли внодві мені довелося говорити з професійним хеміком, який потребував мішок картоплі для певних експериментів, я запевнив його, що цю сировину обов'язково роздобуду при умові, що він посвятить мене в свої пляни. Пан **Солонка** (так називався хемік) відкрив мені свої задуми, нічого не ховаючи. Виявилось, що картопля йому потрібна не для слизьких експериментів, а для продукції готових виробів, а саме для пасти для черевиків і . . . меду. Хоч я студіював органічну, й неорганічну, хемію і приблизно мав поняття про технологічні можливості в цій ділянці, почуті ревелаяції цілковито збили мене з

Оркестра в 1946 році. Сидять зліва направо: Ф. Забуйський, І. Мокляк, М. Федів, І. Самійленко, Я. Панасін, Ф. Андріївський, П. Пасічник, І. Яловчук, Ф. Сміян і Ю. Ермоляев. Стоять: І. Чавро, Я. Лапко, І. Савчук, М. Кочмар, П. Жорка, В. Бендер, М. Семенчук, М. Климчук, М. Сірко, В. Роздольський, В. Лісович і С. Сташкевич. Напереді з гітарами сидять П. Дрозд і П. Таран.

пантелику. Передімною стояв справжній чудотворець. Щоб не дати маху, я поставив ще одну вимогу: він приймає мене до реалізації своїх задумів, як партнера, на що він погодився.

Добре підготувавшись, я пішов у штаб і допросився на побачення з командантом табору майором **Яськевичем**. Не знаю, чи він повірив моїм доводам, чи просто зжалівся, але видав розписку на мішок картоплі, з якою я й прибув до свого партнера. Останній відразу ж почав робити приготування до продукції. Вийшла суперечка, бо я настоював, щоб частину картоплі спекти й з'їсти. На випадок, якщо заварка не вдасться, мовляв, не будемо аж так шкодувати. Хемік противився, але згодом здався.

Цілу ніч він сидів над полум'ям за шатром і чаклував над порядним казаном, нікого не підпускаючи до себе (щоб хтось не викрав формули). Ранком він приніс до шатра дві баньки темної маси і сказав, що це — мед. Другу баньку чорної слизи він назвав пастою. Щоб дістати цей результат, він зужив половину мішка картоплі. Темна маса (мед) справді була солодковою, але на стільки, скільки він сипнув у неї цукру.

Щоб не принижувати професійної гордості свого партнера, я викликав його з шатра, і ви-

словив своє розчарування. Після цього ми рішили картоплю спекти на вогні і забути за хемію.

Але Соломка рішив доказати, що в хемічних справах він не профан і знає кілька таємниць. І якже ми були здивовані одного ранку, побачивши посеред шатра застиглий куб мила з метровими вимірами. Мило! Річ, за якою італійці просто полювали. Тут же я перепросив свого партнера, попросив його, щоб мило порізали на куски, впакували в пусті коробки від американських бісквітів і чекали на мене. Треба було роздобути місце в робочій команді і вирватись за дрони, що мені і вдалося.

Мило було розпродано в одну мить і фабрика наша запрацювала. З чого він робив те мило, так мені й не вдалося дізнати. Казав що з глини. Але пахло воно, виглядало й розтворювалося, як справжнє мило. Лише трималося воно купи на холоді. В теплій кімнаті з нього утворювався кисіль. Один із моїх комерційних вояжів міг скінчитися дуже сумно для мене. Коли я дізнався, що мій партнер і тут займається штукарством, я зламав контракт і залишився безробітним.

Надходило Різдво. Вдарили морози. Температура в шатрі й назовні була однаковою. Ми вилежувалися на саморобних помостах і грілися оти-

ми 1600 калоріями. Все ж Різдвяний день був радісний. Ватикан подарував нам дещо їсти й кувати.

Але далі знову, замаючи голодні дні. Вітер з Адриатики став тепліший. Повернуло на весну. Один із моїх співжителів у шатрі, щоб якось убити час, почав стругати дощечки з продуктових скринь. І тут йому прийшла ідея зробити балалайку, оскільки по конструкції вона є найпростішим інструментом. Перша модель вийшла досить незграбною. На другу знайшовся покупець. А третьою він похвалився своєму знайомому І. Самійленкові. Цей сказав, що якщо ножем можна зробити балалайку, то значить можна й мандоліну. Й обидва вони взялися до праці. Внедовзі в одному з шатер 4 полку вечорами почало «різати» тріо — мандоліна, гітара й балалайка. Довкола шатра збиралося сотні людей, як на концерт. Ще переходя з цим тріо познайомився співмешканець мого шатра Ю. Єрмолаєв, дуже музикальний волинняк; цей загітував М. Семенчука; потім долучився П. Дрозд — і запрацювали ножі. Знайшовся столяр по фаху — Ф. Андрієвський, професійна рука якого додавала інструментам викінчених ліній.

Почалися розмови про організацію струнної оркестри і на перше засідання ініціаторів, що його скликав майор А. Микулин, був запрошений і я, хоч у житті не тримав у руках ні гітари, ні мандоліни. Це засідання і було інавгурацією оркестри, яка пізніше, в фінальній стадії історії І-ої Української Дивізії, залишила помітний слід.

З початком літа оркестра нараховувала до 15 інструментів, була зареєстрована в Культурно-освітньому відділі штабу як мистецька одиниця, була упривілейована харчовим додатком, але скорше виконувала роллю музейного екземпляра, ніж розвагової групи. Юрби таборян приходили на місце згрівок, обмацували інструменти, переконувалися, що вони таборової роботи, цмокали язиками, відходили і поверталися з новими групами оглядачів.

Я особисто числився при оркестрі, але ніякого інструмента не мав, оскільки виготовлені мандоліни й гітари вручалися тим членам, що ще з дому могли взяти на них один-два акорди. Я і ще пару осіб мусіли чекати. Проте ми завжди являлися на проби і щоб чимось бути корисними, ставали осторонь, перетворювалися в слух і після кожної програної мелодії робили зауваги, мовляв, у тому й тому місці хтось бере фальшиво, хтось спішить, хтось відстає. Я особисто намагався обійтися без коментарів, щоб не викликати в музикантів ворожої реакції.

Очевидно, грали без нот, на слух. У репертуар увійшли українські народні пісні, стрілецькі молитви та пара фонових мелодій із фільмів, написаних І. Дунаєвським.

Хлопці зігравалися. Оркестра звучала краще й голосніше, але на один копил. Вже тоді ми відчували, що без інструменталізації вік оркестри буде короткий. Але про ноти в той час не могло бути й мови.

Вкортці про існування оркестри знав увесь табір. Згодом про неї довідалися англійці. А ще пізніше чутки про неї йшли й в інших таборах, особливо в шпиталях. І на початку червня 1946 року ми виїхали на перші гастролі до Цезенатіко. Розуміється, всі ми надміру хвилювалися. Я ще й досі не мав інструменту, але хвилювався не менше від інших. Майор Микулин, як імпресаріо, всю дорогу розповідав нам анекдоти, щоб якось вивести нас із задубіння, але чим менше скорочувалася відстань, тим більше ми ставали звичайними деревами. Головне, що в нашу програму була включена в'язанка пісень, як на нашу зелену, задовга, і оскільки ми грали з пам'яті, існувала небезпека забути, яка мелодія йшла за якою. Самійленко, тимчасовий мистецький керівник, усю дорогу заглядав у папірець і все повторяв: «За «Дівка в сінях стояла» йде «Баламуте, виїди з хати», потім «Дрібний дощик іде», потім. . .» Але коли людина перетворюється в дерево, то з омертвіння її вивести можна хіба сикирою.

Виступали ми перед хворими німецькими й українськими полоненими. Властиво, оркестра виступала. Я був разом із слухачами. Пам'ятаю, що першу точку почав лише один мандоліст, решта оркестри була непритомною і щойно, так би мовити, в дорозі підхопила мотив. Далі майор Микулин і С. Сташкевич (незамінний лінгвіст оркестри) розказували віци і так розморозили й оркестру, й аудиторію.

Все ж прийняли нас слухачі добре, багато краще, ніж ми сподівалися і, перейшовши це «бойове хрещення», оркестра почала робити мистецький прогрес.

Майже кожного вечора ми кудись їхали. Навіть виступали в англійських старшинських клубах, а раз — перед італійцями. Так, окупивши на «переферії», ми були готові дати перший концерт у таборовому театрі.

Дата виступу наближалася. Оскільки концерт мав бути своєрідною прем'єрою, я просто був у розпачі з перспективи бути відсутнім на сцені. Мені вже вчувалися оплески, овації, викрики «Біс», ввижалося розкланювання оркестри. А я десь мав стояти за ширмою й заздрити славі моїх друзів. Ці думки наганяли на мене такий сум, що я виглядав, як біблійний мученик. І коли майор Микулин викликав мене в своє шатро і сказав «Досить задарма хліб їсти, готуй конферанс», я народився наново і з місця почав готувати словесний супровід концерту.

Не знаю, як я показав себе, як конферансьє,

але оркестра зарекомендувала себе добре. Табо-рова преса помістила теплі рецензії і, зрозуміло, дещо вилаяла нас за дві балалайки. Але зарадити цьому в той час ми не могли, бо не мали досить гітар для втворювання.

Успіх успіхом, але з цього часу ми заговорили про ноти. Хоч, правда, опінія поділилася. Опозиція аргументувала тим, що поки ми опануємо музичну грамоту, полон скінчиться. А дехто, як от **Я. Лапко**, з обидою в голосі, ніби тут ішло про зламання вікової традиції, заявив: «Де це було видано, щоб на балалайці грати по нотах?».

Було рішено взятися за опанування нот. І тут нам допоміг колишній диригент оркестри в Володимир-Волинському **Я. Панасів**, який до кінця існування нашого струнного колективу був його музичним керівником.

«Гризучи» нотну грамоту, ми продовжували давати концерти в таборах німецьких полонених. Було рішено підігнати всю оркестру під більш уніформований вигляд. Майор Микулин відпорів від свого шатра зелену підкладку і з неї ми пошили зелені краватки, а вилоги блуз обшили білою матерією.

Нарешті і я дістав мандоліну. Оркестра була тепер цілковито вкомплектована. За інструменталізацією вона ділилася так: **Ф. Сміян** — піколіна; **Ю. Ермолаєв**, **П. Пасічник**, **В. Лісович**, **І. Семенів**, **Я. Кінаш** — 1-ша мандоліна; **Ф. Забуйський**, **І. Яловчук**, **І. Савчук** — 2-га мандоліна; **М. Климчук**, **І. Мокляк**, **В. Бендер**, **М. Сірко** — 3-тя мандоліна; **І. Самійленко**, **М. Семенчук**, **М. Федів** — баритон; **В. Роздольський**, **П. Дрозд**, **П. Таран**, **В. Полудневич** — гітара; **І. Чавро**, **Я. Лапко** — балалайка; **М. Кочмар** — бас. До цього ще доходили **С. Сташкевич** — конферансьє (на всіх мовах), **Ф. Андрієвський** — догляд за інструментами, **П. Жорка** — танцюрист.

З дня на день **Я. Панасів** упрівав біля нас, убиваючи в наші голови дієзи й бемолі, стакато, піано й модерато, чвірки, вісімки, шістнадцяті й тридцять другі. За п'ять місяців ми опанували ноти настільки, щоб могли грати з них кільканадцять мелодій, а серед них і пару дуже тяжких як от «Сон негра». Вальси й арії з оперет, марші, мінуети, кілька легких західних мотивів українські мелодії — це була наша програма, з якою ми виступали в таборовому театрі під новий 1947 рік.

За ці п'ять місяців ми настільки вирости, що таборове начальство почало висилати нас на репрезентативні виступи, коли ми ділили програму разом із найкращою мистецькою одиницею табору, — хором «А» під керівництвом **С. Гумініловича**.

Приблизно в цей час оркестра посварилася із своїм імпресарію, майором Микулиним, який, будучи визначнішим членом ОУН(р), все нама-

гався прив'язати оркестру до «Просвіти» — замуфляженої бандерівської організації. Проте, об'єктивно стверджуючи, він вклав багато праці в організування групи, був її великим ентузіастом і промотором. З його відходом технічні справи перебрав **І. Самійленко**.

Так як рімінський період мав вневдовзі закінчитися і ми мали виїхати в іншу країну (ми ще не знали куди), ми почали снувати великі пляни. Очевидно, ми прирекли один одному завжди триматися купи, щоб в нових обставинах використати найменші можливості для «виходу в світ». Це були фантазії, солодкі мрії. Все ж ми не переставали говорити про кінцеве вдосконалення оркестри, а саме про збагачення її двома акордеонами, клярнетом і тромбонаю. Ми бачили, що з охотою можна швидко опанувати всякий інструмент, але за що набуті оті потрібні дотатки? Вони коштували грубі тисячі лір, яких у нас не було. А ножем акордеона не зробиш.

З часу, як ми почали грати розписану партитуру, диригент **Панасів** перестав виглядати трагічно, бо та гра з пам'яті далася йому взнаки. Бо часто на концертах траплялося так, що на стартовий помах його рук оркестра зривалася в дві інші мелодії. Одна частина «пекла» «Ой видно село», а друга, забувшись, вибирала треллю «Ой війна, війною». Збагнувши, що щось не те, всі, як то в таких випадках буває, рішали, що саме інші почали потрібну пісню і швидко підхоплювали протилежний мотив. Ті, що грали «Ой видно село» на «бігу» підхоплювали «Ой війна війною», а інші навпаки. Диригент стулював долоні на грудях, ніби збирався молитися до Бога, і піт опадав з нього градом. На щастя, такі замішання завжди траплялися перед чужинецькою публікою, яка сприймала цей конфуз як подумане унісонювання двох мотивів.

Я особисто дуже швидко засвоїв музичну науку і всі партії грав просто з «ходу», бо через усю партитуру на певній лінії танцювала та сама нота, раз у чвірках, раз у вісімках. Траплялося, що нотні значки стрибали з лінії на лінію. А коли моя партія розсівалася в діапазоні трьох тонів, я знав, що розучуємо дуже складну річ.

Наприкінці 1946 року таборові будівники викінчили величезний гангар, що був охрещений кантиноюю. В ньому, далєбі, могла зміститися половина «рімінської Січі». З якою нетерпеливістю «низове козацтво» чекало на відкриття цього «шинку»! Не переповісти, й не описати.

Англійці забов'язалися постачити вино й цигарки. А так, як потрібну атмосферу в подібних місцях витворюють вино, цигарки, музика й жінки, то з цих чотирьох приписових стимулів три можливих — вино, цигарки й музика — були, так би мовити на місці. Жінки... Зрештою,

справжній козак мусить бути відпорний на цю спокосу.

В кантині були розставлені дерев'яні столи й лави, збудовано оркестрон і вкоротці місце стало більш привабливим, ніж таборовий театр, який до цих пір користувався абсолютним авторитетом у площині розваг. За столами всідалися «січовики» і з відер у їдунки лилося дешеве італійське вино, від якого взагалі не можна було сп'яніти, але яке витворювало потрібний гумор. З оркестрона випиваючи братію розважали раз симфонічна оркестра, вдруге — джазова, втретє — мандолінова.

Для нас, музик, це була також не абияк розвага. Вже саме спостереження публіки з оркестрону давало незрівняний матеріал для гуморесок. Не можна було не сміятися. Козацтво піднімало повні їдунки вгору, цокалося ними, лунали тости й сміх, а раптом після цього виникла сварка й хтось образливо заявив, що це свинство — так ділити вино, бо йому не вистачило. Тоді компанія надливалася із своїх їдунків у пусту і за столом наступив мир.

Біля кожного члена оркестри також стояла повна їдунка і в перерві між точками ми притулялися до дорогоцінного напою, а дехто спокушувався й під час гри. Кажу: в тій кантині бракувало Репіна, а то б уже сьогодні ми мали кілька полотнищ, з якими навряд чи зрівнялися б його «Запорожці пишуть листа до султана».

Під час переїзду морем до Англії, дехто з нас ледве не позбувся дорогоцінних інструментів. Англійська команда застосувала супроти «пасажирів» нехитру тактику: не давала їм нічого їсти. Осягнувши певну голодову точку, члени команди появлялися в кутах з хлібом, шоколядою, косервованою поживою й оферували її за годинники, золоті кільця, дорогі ручки, доляри, стерлінги, ліри і всяку іншу валюту. Дізнавшись під час концерту, що наші мандоліни зроблені нами самими, вони й тут хотіли зробити бізнес, бо англійці дуже цінять добру ручну роботу, ще й при тому виконану самим ножом. Хоч за період нашого 15-денного плавання ми розсталися з багатьма дорогими речами, але інструменти захищали «власними тілами» — у нас уже встигла витворитися музична естетика.

Осівши в місті Брейттрі (Есекс) ми вневдовзі виступили успішно перед англійцями. переїхавши до Ілі, також виступили з кількома концертами. Потім оркестра опинилась у містечку Зогам і її активність почала підупадати. Правда, ми виступали в баптистських церквах, і були горді з факту, що нашим виступам завжди передували довгі пояснення священників вірним, хто ми такі, як опинилися на німецькому боці, де боролися та як

потрапили до Англії. Ці пояснення поширювалися переказами поза церквами і вневдовзі ми всі тіщилися прхильністю англійців.

Звідси ми їздили в довколишні табори полонених з дещо оновленими програмами. При оркестрі постав квартет (ріволерси), до якого ввійшли В. Роздольський, П. Дрозд, В. Лісович та Є. **Винявський**. кілька бостонів та танг, виконуваних ними, мали в слухачів великий успіх. В той час програма збагатилася кількома пародіями та жартівливими деклямаціями, особливо успішними з яких були «Як кидав я, панове, Україну» (пародія на «Гоп со смиком») та «Накрутив я раз любов».

Я писав листи до СУБ, прохаючи начальство інтервенювати перед англійцями, щоб групі було дано належні умови для творчості. Кілька нас були переконані, що струнний ансамбль нашого зразку в Англії є новиною (так воно в дійсності було й є до цих пір) і якщо б нам удалося дістатися на авдицію перед зацікавленими англійцями, можна б було принаймні виступити по радіо, а там. . . Бо струнна оркестра, яку ми чули по радіо в програмі БіБіСі «Мюзік вайл ю ворк» супроти нашої видавалася групкою незграбних початківців. Але ні відповідей, ні потрібного зацікавлення ми не дістали. Було ясно, що із звільненням нас з табору оркестра розпадеться.

Звільнившись з полону, оркестра, наразі в цілості, потрапила до Мідденголу, де дала кілька концертів англійцям. Тут же з причини весілля першого колишнього полоненого, розгорівся величний бал і оркестра успішно розважала своїх і чужих цілу ніч. Це було буяння перед кінцем. В Мідденголі група нашвидко хотіла переорганізуватися в джаз. Покупили потрібні інструменти, але сільськогосподарський уряд почав кидати людьми, як камінцями. Сьогодні тут, завтра там, а після завтра ще десь. Один по одному почали відпадати музики і в 1949 році, влітку, оркестри, цього нашого спільного рімінського творива, не стало.

Члени оркестри розбрелися по всіх усюдах, так що декого тяжко й відшукати.

В час постанови оркестри вона складалася майже виключно з наддніпрянців. З часом до неї прийшли вихідці інших земель і в свій апогей за складом вона була взірцево соборницькою.

Можливо, що цей спомин багатьом читачам не буде цікавий. Я вибачаюсь. Я хотів нагадати своїм друзям по оркестрі, як із сміху, «балалайки», ми створили серйозний мистецький колектив, як плекали свої знання й дружбу. І ще хотів сказати їм, що ті далекі дні, незважаючи на втечу часу й нові обов'язки, залишаються для мене особливо милими й дорогими. . .

ПІД ЧУЖИМИ ПРАПОРАМИ

Петро Верб'юк, вояк польської армії

У мій пам'яті зберігся такий фрагмент: Я малий хлопчина, бавлюся з Сірком біля хати. Коли це тут, заходить на подвір'я якийсь чоловік. У нього велика борода й такі ж вусища. Незнайомий крокує прямо до мене. Я підняв крик. Сірко й собі кинувся до незнайомого. З хати вибігла мати. Незнайомий чоловік підняв мене на руки й міцно поцілував, кажучи: «Не лякайся. Я твій батько». Він саме прийшов додому з італійського полону, в який він попав, воюючи на італійському фронті, як вояк австро-угорської імперії. До батька частенько приходили сусіди, такі ж кол. вояки як і він, і їхнім розповідям про військове життя та війну не було кінця. Я завжди з великою цікавістю прислухався таким розповідям. Батько мій був суворий чоловік, і я виростаючи, не завжди з ним у всьому погоджувався, як це звичайно буває в молодих людей. Нераз у суперечці батько мовив мені: «Постривай, заберуть тебе до війська й там навчать тебе послуху й зроблять з тебе «люди».

Коли я вже був призовником, отримав повістку, щоб 23 березня 1938 року, прибути до Познаня до військової служби в 57 піхотному полку, що його почесним командиром був румунський король Карло II. Не вельми радо я зустрів мое

призначення до військової служби в піхоті. Мені більш імпонували кіннотники, що приїжджали на відпустку та хизувалися перед дівчатами своєю гарною уніформою, побрязкуючи шаблею та острогами. А чим похизуватися піхотинцеві? Проте не було ради. З мого села покликали тієї весни аж двадцять призовників. Це було доволі велике число, і дядьки в селі гомоніли, що, «буде війна». Сімох нас покликали до військової служби в Познані, інших до Бельська, Станиславова та інших міст тодішньої польської Річпосполитої.

На залізничній станції у Познані нас уже ждали старші вояки та підстаршини. Всі вони були поляки й побачивши наші вишивані сорочки, вони привітали нас насторожено і холодно. Переспали ми в якійсь великій залі таки на долівці на просланій соломі, а другого дня рано нас хутенько призначили до різних сотень, розпорядили, щоб здати цивільний одяг і видали нам військову уніформу. Вона була на мене завелика, і я виглядав у ній як справжня карикатура. Аж мені було соромно. Але пізніше я собі обміняв уніформу до свого росту, давши кілька золотих хабара магазинерові — жидкові.

Почався наш суворий рекрутський вишкіл. Підстаршини, головно капралі, ганяли нас, мов собак. Найбільш терпіли так звані «маміні синки», що не вміли собі дати раду з вимогами й невигодами військового життя. Для них усе було проблемою.

Наш 57 піхотний полк сусідував з 58 піхотним полком. Жили ми в казармах, що були побудовані великим чотирикутником. Усередині була велика площа, огорожена каштанами. Там усе відбувалась муштра, що її кожний пам'ятає все своє життя, що там її довелося йому зазнати. Дістали ми рушниці — мавзери. Вдома я переховував обріза, тому вже вмів розібрати й скласти рушничний замок, а не кожному рекрутові це давалось легко. Почали нас учити стріляти. Я все був першунієм у стрільбі. Якось так пощастило нашій другій сотні, що вона вийшла першунієм у дивізійному змаганні в стрільбі. Ми дістали за це відзначення, аж три шнури: дивізійний, за добру стрільбу й третій від румунського короля. Ці три шовкові шнури ми всі гордо носили, а наша сотня мала привілей марширувати зараз же за полковою оркестрою. Звичайно, за це нас не долюблювали інші сотні нашого полку. Ми намагалися завжди бути першуніями.

В нашому полку був українець — офіцер Євген Побігущий. Він уже був сотником і вишколював підстаршин, а теж і старшин, тобто був

вишкільником у підстаршинській школі. Його наші вояки називали «Богуном», бо він був теж спортовим референтом нашого полку, завжди особисто брав участь у різних змаганнях, був не раз першун у маршу та в п'ятибою. Часто нас провадив до гарнізонного костюла на богослуження. Всі тоді мусіли грімко співати бойові пісні. Сотник Євген Побігущий був незвичайно працюютою людиною. Коли інші офіцери затрачили час в казино, він студював у Познанському університеті політичну економію, і здобув наукове звання магістра. Для нас, українців це була неабияка радість, що українець — офіцер здобув наукове звання. Ми теж гордилися тим, що він є вишкільником підстаршинської школи й старшинської дивізійної школи.

Перед військовою присягою нас іще раз реєстрували. Мене старший сержант записав як Пйотр, а я сказав, що моє ім'я Петро. Коли ж я сказав, що я українець, сержант скипів люттю, і закричав, що ніякої України нема. Я таки підписався: Петро Верб'юк, а сержант з того часу погрожував мені, що я «зогнию у військовій в'язниці» за мою впертість. Військова присяга це велика врочистість і на неї до нашого полку приїхав сам король Карло II. Присягу проводив військовий капелян. Жидів заприсягав рабін. Українського капеляна не було.

Присяга проминула, але вишкіл тривав далі й треба було не раз добре попотіти, щоб бути добрим вояком. Познаївся я з вояками — українцями з інших сотень нашого полку, що були вже в тому часі членами ОУН. Часто ми збирались разом, співали українські патріотичні пісні. Поляки — вояки з Познанщини завжди прислухалися нашим пісням, але офіцери не любили нашого співу й часто нас розганяли, щоб ми не співали по-українськи. Це траплялось зокрема тоді, коли службовим по полку був офіцер-шовініст. Але він розганяв нас в одному місці казарми, а ми переходили в інше і там співали. Поляки говорили, що як українці співають, то наступного дня дощитиме. Ніколи я не чув, щоб сотник Побігущий коли він був службовим по полку забороняв українцям співати.

Служив у полку офіцер-поручник, що мав призвище Чемерис. Він дуже добре знав українську мову, і, мабуть, цензурував листи-українців. Одного разу він заговорив до мене. Запитав я його, який в нього обов'язок, бо вишкільником він не був. Він лише посміхнувся і нічого мені не відповів. Чемерис, мабуть, служив у військовому таємному відділі.

Від вояків-українців я багато довідався про жажливу пацифікацію, польський терор і погроми українського населення на західноукраїнських землях. Наслухавшись таких розповідей, я щораз більше почав ненавидіти все, що польське. Най-

більш дратували мене політзаняття на яких політвиховники безглуздо теревенили нам, яка це Польща могутня і, що польська армія переможе всіх ворогів, головню західного, тобто Німеччину й східного — Сов. Союз. Це були такі нісенітничі, що аж набридало їх слухати.

Дізнались ми, що в Познані є українська православна церква. Мабуть, її побудували, чи купили українські емігранти з Визвольних Змагань, що проживали в Познані. Перепусток нам не давали до церкви й треба було перелазити почерез високу дротяну огорожу, а при тому все був риск, що можна було порвати штани. Все таки ми перелазили й брали участь у богослуженнях. У церкві відчували ми, що це наче вдома. Ходив у церкву й сотник Євген Побігущий.

Тодішній час був тривожий. Над Європою густились воєнні хмари. Кожний день приносили нові політичні новини. Члени ОУН сходились часто в казино 58 полку, читали «Кур'єр Познанський» і обговорювали політичне положення. З цього часопису ми довідались про вбивство в Роттердамі голови Проводу ОУН сл. пам. Євгена Коновальця. В казино 58 полку нам було догідно збиратися, бо там нас ніхто не знав. Звичайно, що й там треба було бути обережним, бо «стіни всюди мали вуха».

Влітку ми вийшли на літнє таборування біля ріки Варти. Там були гарні піщані околиці. Жили ми в наметах. Усюди мусіла бути взірцева чистота і порядок. Не бракувало нічних тривог, форсованих далеких маршів і втомлюючого вишколу. З тієї околиці, що її називали Глупною, ми вийшли на Бедруск, де був великий полігон, на якому відбувалась гостра стрільба. Там ми мешкали в бараках, що їх побудували німці в часі першої світової війни. У вільний час, звичайно по вечорам, ми, українці, збирались групою і співали українські пісні. Одного разу до нас підійшов службовий офіцер по полігоні і каже: «Співайте хлопці, так, щоб ваш спів почули в Німеччині!». Полігон був недалеко німецького кордону. Можливо, що цей офіцер був українець, або з німецького роду, бо польський офіцер-шовініст, ніколи нам так не сказав би.

Після відбутих маневрів, старший річник розпущено додому, але дуже скоро опісля його знову покликали до військової служби, бо грозила війна з чехами за Заользе. Кожний полк мав сформувати один бойовий курінь, а з тих куренів формували полки. Похмурого осіннього дня ми вийшли з Познаня. Їхали довгенько аж зупинилися в Богоміні, де були великі цементові заводи. Там видали нам гостру амуніцію. Командиром нашого куреня був сот. Євген Побігущий. Наступного дня він сказав нам, що конфлікт чесько-польський полагоджений мирно й війни не буде. Проте десь на іншому відтинку була пере-

стрілка між польським і чеським військами і кілька польських вояків загинули. Пізніше нам показували чеські укріплення, що їх чехи здали без бою. Водили нас теж на різні паради на Залізю.

На початку грудня ми повернули до Познаня, а на Різдво я приїхав на 14-денну відпустку додому. Не обійшлося це мені без труднощів, бо підстаршини — поляки в моїй сотні не хотіли допустити, щоб я одержав відпустку так, що я мусів зголоситися аж до полкового рапорту, щоб домогтися відпустки, яка мені належала. Додому я привіз новеньку пістоль, що її я купив у знайомого польського поліцейського в Познані. Познаївся я з ним тому, що з його швагром служив разом у війську. Цей поліцейський служив у Познані, але проживав у Вронках, де тоді була в'язниця для політичних в'язнів, у якій каралися багато українських політв'язнів. Удома батько дбайливо заховав пістоль, мовляв, «пригодиться».

Прийшла весна 1939 року. Читали ми в пресі про бої в Карпатській Україні з мадярами. Збираємося в казино й обговорюємо світові події, а кожний день приносить нові несподіванки. Зростає напруження між Польщею і Німеччиною. Наші казарми недалеко Познанського університету. Бачимо, як вулицею Грунвальдською ходять польські студенти з плякатами — карикатурами Гітлера та з крикливими транспарантами: «Ані гудзіка не дами Гітлеру!» (Ані гудзіка не дамо Гітлерові). В Познані були укріплення ще з часів першої світової війни, а тепер почали їх ще більш розбудовувати. Військо почало копати протипанцерні рови, закладати дротяні огорожі, рити шанці, одним словом почалася підготовка до війни. Політвиховники теревенили нам, що польська армія в разі війни за кілька тижнів займе Берлін. Ми, українці, аж ніяк у такі казки не вірили. Серед вояків-познанців були такі, що мали родичів у Німеччині й вони оповідали нам нишком, що німецька армія дуже добре вишколена й озброєна модерною зброєю, і, що якби вибухла війна то вона розгромить Польщу.

Перед самим вибухом війни кожна чота одержала одну протитанкову рушницю. Її носив завжди довірений вояк — поляк. Рушниця була в брезентовому футералі. Але вишколу, як обходиться з тією новою зброєю не було й ніхто не знав як стріляти з тієї рушниці. Питав я одного разу підстаршину — поляка, чому не вчать нас обходитися з тією рушницею, а він мені відповів, що це, мовляв, «військова таємниця». Що ж можна було сказати на таку нісенітницю. Влітку 1939 року, було вже видно, що польсько-німецька війна неминуха. Я хотів ще бачитися з моїми батьками, тому написав батькові, щоб він вїїд-нав у лікаря в Коломиї телеграму, що важкохворий, а на таку телеграму відпускали на позачер-

гову відпустку. Це батькові вдалося, і в серпні я приїхав на відпустку. Це були жнива. Люди працювали й хвилювалися. Всі говорили про війну. Мені радили дезертирувати й не вертатися до Познаня, але був ризик, що поляки будуть переслідувати моїх батьків. У полку я вже застав передвоєнну гарячку. З кінцем серпня 1939 року, нас виселили з казарм і примістили на передмістях Познаня в школах. Командування побоювалося летунських налетів і бомбардування казарм. Провели нам тоді і присягу на «вірність Польщі». Військовий капелян говорив, що у війні братимуть участь теж і жиди та «добре русіни». Мене аж затіпало, коли я це почув.

Першого вересня перед полуднем на Познань налетіли німецькі літаки. Вони покидали бомби в різні місця і знищили військове летовище біля міста. Польське вояцтво кинулося брутально розправлятися з німцями, що їх дуже багато жили в Познані. В тих погромних бещкетах, ми, українці, не брали участі.

Третього вересня наш полк вирушив у похід на схід, у напрямку Варшави. Марширували ми ночами. Марш був трудний. Часом і води годі було напиться. Німецькі літаки й ночами налітали, обстрілювали та бомбували маршируючі колони польського війська. Так дійшли ми до міста Кутно, де в надвечер'я наш полк вступив у бій з німцями. В бою німці відступили. Ми помарширували далі. Всюди було повно покинено воєнного встаткування та зброї. Горіли села.

Бой з німцями були завзяті. В одному бою загинули мої два односельці, а одного важко поранив шрапнель, і він залишився калікою на все життя. В боях загинув наш курінний командир майор Вечорек, а на його місце прибув з іншого куреня сотник Євген Побігуший і перебрав командування нашим куренем.

Наша воєнна кампанія тривала десять днів. Ми потрапили в німецький полон. Німці відібрали офіцерів окремо, а нас, звичайних вояків погнали до Жирардова й там нас примістили на великій спортивній площі. Там, ми, українці відокремилися від поляків. Назбиралися нас 1800 вояків. У Жирардові перебули ми до листопада, а відтак німці перевезли нас до Кротошина, де ми проїшли першу докладну реєстрацію. На початку грудня 1939 року, ми опинилися у таборі воєнно-полонених Бремерфордестал'аг «Х.А», де прямо лише животіли в найгірших умовах життя. Моя число було КФГ 5220. Пізніше нас примістили в різних малих таборах, де ми ходили на працю в робочі дні, в по неділях табірну браму німці замикали на колодку. Ніхто з нас не збирався втікати, бо на нашій землі господарював уже новий окупант, куди, грізніший за польського. Ніхто нас не відвідав з українських організацій чи установ. Можливо, що й не знали нічого

про нас, де ми неволимося. Важкий це був час для мене й для моїх побратимів. Але добрий військовий вишкіл, що його я у великій мірі завдячую сотникові Євгенові Побігущому, який вишколював нас, вояків, щоб ми вміли бути ви-

тривалими в усіх умовах життя, допоміг мені долати умовини життя в полоні та його перебути.

А воєнна хуртовина готувала мені ще не одну несподіванку.

Петро ДЮК

ВОЯЦЬКИМ ШЛЯХОМ У НЕВІДОМЕ

Навесні 1943 року, мене з медичних причин звільнили з УПА, і я повернув додому. Це був тривожний час, бо фронт розтягнувся над рікою Стрипою, а в нашому селі, вже в часі Великодних Свят були большевицькі стежі й накоїли чимало лиха. В селі квартирували німці. Це були старі фронтовики, й вони поводитися з населенням людяно і прихильно. Квартирувала в селі також група вояків з советської армії, що виконувала допоміжну службу.

Загалом, всім було видно, що фронт не втримається довго й треба було рішатися, що далі чинити. В селі ще були багато молодих хлопців. Підпільна сітка ОУН діяла далі добре, але до УПА набір був обмежений. Особисто я вже не мав можливості повернутися до військової служби в УПА. Після довгих міркувань, около тридцять нас вирішили зголоситися до Дивізії «Галичина».

В половині червня ми виїхали зі Львова в товарняку на Захід. Одного вечора поїзд затримався на якійсь станції в Польщі, і там ми зустрілися з частинами нашої Дивізії, що їхали на фронт. Приїхавши до Кіршбавму, я там зустрів товариша зі школи в Рогатині (Пазій з Пукова), який вже був десятником, бо він зголосився до Дивізії ще в 1943 році. При медичному огляді мені повезло, бо лікарі не зауважили моєї пропуклини, внаслідок якої мене звільнено з УПА. Призначили мене до т. зв. «тисячі», яку вислали до Гайделяргу й там передали на вишкіл до панцерної дивізії «Вікінг». Нас примістили на так званому другому «рінгу». Між нашими вишкільниками був один молодий старшина з Ельзасу, а теж дещо вже старший, високий ростом норвежець, який знав кілька слів слов'янської мішанини й командував: «Ставай дрі по дрі!» Німці вишколювалися окремо зі своїми панцерами. Терен там піщаний, і вони нам заздрили, що ми мали черевики з обвивкою, а вони чоботи з короткими халлявами й їм весь час сипався пісок у чоботи та ранив ноги.

Вишкіл для мене був легкий ніж в УПА. Але пропуклина мені дошкулювала, і сімнадцятого липня я зголосився до військового лікаря зі своїм «ляйстенбрух» (пропуклиною). Наступного дня я вже був у військовому шпиталі в Дембіцах. 19 липня мене приготували до операції на наступний день. В означений час (десята година) мене не забрали на операцію. О годині першій мені дозволили з'їсти обід. 22 липня, мені й моєму товаришеві Миколі Шалапському веліли повернутися до сотні й зголоситися пізніше до лікаря з виданою шпитальною запискою. Пізніше я зорієнтувався, що мою операцію відклали, мабуть, з огляду на атентат на Гітлера, бо я помітив тоді в шпиталі велике напруження.

Повернулись ми обидва до наших бараків, але там уже нікого не було. Згодом ми зустріли наших двох вишкільників, і вони нами зацікавилися. Табір був порожній. Але через кілька днів почали прибувати фронтові вермахтівські та есесівські частини. Треба було нам забиратися геть, і ми з так зв. «нахкомандою» пішли до Дембіц, і звідтам нас відправили до Франкфурту, над Одрою. Їхали ми відкритим товарняком, що віз дерево. У Франкфурті нас відправили до першої сотні, що стояла постоем в околиці Кольгова. У штабі сотні нам сказали, що лікар прибуде 5 серпня. Ми могли бути звільнені з занять, але я на вправу ходив. Коли ж прибув лікар, нас таки забрали до військового шпиталю, ч. 101 у Франкфурті. Мене викликали до канцелярії й там докладно випитували про моє минуле, родину та все інше. Я вже почав побоюватися, але врешті мене відпустили й підстаршина завів мене до кімнати, де були дев'ять ліжок. Оперували мене 8 серпня. Операція була успішна але я мусів лежати кілька днів горілиць. Тиснуло немилосердно під грудьми. Коли витягнули нитки, несподівано опухла ліва рука.

Пробув я в шпиталі три тижні. Четвертого тижня рана мені погіршилась, і мене далі затримали в шпиталі. Нав'язав я тоді листування зі свої-

ми односельцями. Одні з них працювали в Німеччині а інші вишколювалися в Дивізії і у «Вікінгу».

Франкфурт гарне місто й тоді ще не було знищене. Літня погода була чудова. Всі ми, вояки, що могли ходити, ходили в кіно, їздили на т. зв. «бетроюнгс» де у великій залі були обіди і кабаре. Виїздили теж у села, де нас пригощали німецькі родини. У шпиталі відбувалися щотижня політичні зібрання, що ними проводив найстарший рангом офіцер.

Ці зібрання не були ніякою нацистською індоктринацією, а лише огляд загальних вісток і воєнного положення. Ходив я часто у місто одинцем. У Франкфурті жили кілька українців, але всі вони працювали. Одного дня в черзі в кіно підійшов до мене вояк, що назвав себе Олексієм Катаєвим з Кавказу. Він запитав мене чи я росіянин, бо маю левика. Я пояснював йому, що я українець з Галичини, але він таки вважав мене за росіянина, що називає себе українцем. Він був в іншому шпиталі. Познайомив мене з групою дівчат українок і росіянок, які працювали у Франкфурті. Всі вони тужили за своїми рідними. В місті була бібліотека, де можна було позичити до читання російські книжки. Виглядало мені, що росіяни були не погано там зорієнтовані.

На відділі венеричних хворіб у шпиталі, де я перебував, були кілька росіян. Познайомився я з Віктором, дуже інтелігентним чоловіком, який залюбки читав книжки.

31 жовтня у шпиталі була загальна перевірка хворих. Хоч у мене ще не була загоєна рана, мене відправили до Зенерлягу в Падербоні. Там були лише самі німці. Тоді мене відправили до Нойгамеру, але Дивізії там уже не було, бо виїхала на Словаччину. Поїхав я через Прагу до Чадци. Звідтам мене вислали до Ст. Вейт. Там нашу тридцятку приділили охороняти штаб запасного полку у Фелькермарку.

Ще в Ст. Вейт одного полудня група вояків під командою підстаршини німця і десятника В. Кипещука пішла в якесь село. По дорозі ми дізнались, що фермерка телефонічно просила допомоги, бо в неї є партизани. Пішли ми на ферму вже ввечері. Фермерка привела нас до стайні. Відімкнула двері й засвітила світло. Кілька вояків з підстаршиною Шмідтом обережно ввійшли до стайні. В куті під стіною далеко від дверей видніли ніби дві купи соломи. Вояки націлили туди рушницю, а підстаршина крикнув «Руки вгору!» З соломи вилізли два чоловіки у військовій уніформі. Піднесли руки. Виявилось, що це українці з Дивізії. Вияснювали, що вони згубились від своєї сотні. Мабуть, вони таки були дезертири, бо вертаючи з міста ми їх залишили в якійсь хаті, що мала бути в'язницею. Втомлені ми послули, й не

ставили сторожі коло тієї імпровізованої в'язниці, а вночі вони обидва втекли.

У Фельдермарку ми жили в колишньому робітничому бараці. Великдень не був для нас добрим днем, бо чомусь наш старшина вимагав, щоб ми робили вправи і співали маршируючи. Ми не хотіли того робити й він нас ганяв.

5 травня, в місто в'їхали англійські стежі двома панцерними машинами й мотоциклами. Зупинились вони перед місцевою поліційною станицею, яких чотириста метрів від нас. Зі станиці вийшли поліцаї, щось поговорили з англійцями й вони поїхали далі. Ми далі відбували службу в місті й ходили на стежі вдень і вночі. 6 і 7 травня по полудні ми проходили коло колони англійських панцерників. Ми салютували їм а вони нам. Ніхто нас не чіплявся. З команди привезли нам тризубці й ми їх почепили на шапки. В місті було повно товарів у крамницях, і ніхто не забороняв їх купувати. До міста прибув відділ СС на автомашинах з двома гарматками. На автомашинах були великі написи: «Ми залишаємося далі вояками Гітлера! Боремося далі!»

Їхній старшина сказав промову, закликаючи вояків далі до боротьби. Скоро цей відділ від'їхав геть.

Ідучи на зміну стійки 7 травня, нам приказали забрати наплечники зі собою, чого не було раніше. Вночі приїжджали й від'їжджали різні офіцери до судового будинку, де тоді приміщувався штаб 14 нашого полку.

Другого дня, 8 травня в полудне, я пішов до кухні по обід. Ідучи до кухні я побачив, що перед штабом стоїть вантажна машина і на неї вантажили різні паки з папером і канцелярійне встаткування. Коли я вертався з повними їдунками, машини вже не було, але біля будинку пор. І. Ц. розмовляв з якимсь вояком, що мав пілотку з п'ятираменною червоною зіркою. Це, мабуть, був тіловець. Почув я, що поручник говорив, що «нічого не можу вам сказати, бо полковника немає». Я приніс повні їдунки доброго макарону з гуляшем, роздав товаришам і ми почали їсти. Несподівано, в приміщення урвалися озброєні тітовці й веліли нам вийти на двір. У будинку штабу понісся голосний крик: «Равс! Равс!». Тітовці почали зганяти на дорогу наших вояків і німців. Прийшли теж два майори німці, що були в штабі. Вони вже не мали своїх офіцерських відзнак, лише опояски на рукавах з червоним хрестом. Зібралася нас тут більша група.

Сторожили нас три партизани озброєні автоматами, а місто геть загустилося тітовцями. Почали ми прохати наших сторожних, щоб дозволили нам зібрати наші речі. Вони дозволили й один з них пішов з нами до будинку, звідки ми забрали наші наплечники. Потім партизани перевели нас

почерез міст на другу сторону Драви. Там веліли нам сісти на траву і вимагали, щоб ми віддали їм годинники й перстені, а також інші цінні речі, якщо хтось з нас такі має. Я купив на Словаччині годинника, але в ньому була урвана пружина, я витягнув цей годинник і віддав партизанам. Один партизан приказав майорові — німцеві зняти офіцерські штани й надів їх на себе. Майор залишився без штанів. Щастя, що один наш підстаршина мав дреліхові штани й віддав їх майорові. Партизан теж вимагав від майора його офіцерських гірських черевиків, але не міг їх узяти, бо мав велику ногу.

Вечері нас перевели знову до леваду між рікою і будинками суду. Там уже зібрались около чотириста наших і німецьких вояків. Партизани знову ходили поміж нами, але вже нічого не забирали, лише робили обмін. Другого дня нас повели в напрямі Любляни. Ідучи, ми бачили на полі козацьку дивізію, що стояла постоем з обозом. Була сильно озброєна. Мабуть, партизани не наважувались її роззброїти.

Завели нас до якогось більшого маєтку з великими будинками. Німці що прибули з возами й харчами, зробили перепис своїх вояків, а наші старшини переписали наших вояків. Всім видали харчові картки, і ми дістали приділ харчів і зупу з німецької польової кухні. Там ми пробули кілька днів. Німецький полковник мав свою квартиру в будинку на першому поверсі. Кілька разів були в нього наради, на котрі запрошували теж і наших старшин. Українців були там понад двісті чоловік.

За декілька днів приїхали англійці, переговорювали з полковником, але від'їхали. Вранці, 16 травня ми побачили, що тітовських партизан біля нас уже немає. Ми вийшли в сад поза будинками. Групи вояків нараджувалися куди йти. Вглиб Югославії чи на захід до Австрії. Вже старший віком Литвиненко заявив, що вертається додому. До нього приєднався молодий басарабець. Ми попрощалися й вони пішли в напрямі Любляни. Я прийшов на подвір'я. Там німці і «Гіви» готувалися в дорогу. Приїхали англійці двома танкетками. Німці почали виїжджати возами, а багато ішли пішком. Ми пішли також. За деякий час ми помітили, що танкеток було більше, й вони їхали що кількесот метрів одна

від одної. Це, мабуть, була наша охорона проти партизанського нападу. Переказували одні одним, щоб не відходити з дороги.

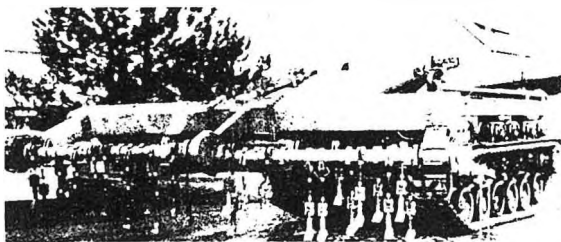
В полудневих годинах ми перейшли міст на Драві і ввійшли в Фелькермарк. Переходячи попри будинок суду, де приміщувався наш штаб, ми бачили, що там на стійці стояли два англійські вояки і один тітовець. Зі східної сторони дорогою марширував відділ около 18 молодих жінок у зеленій уніформі з автоматами, обвішані патронними лентами. Це були югославські партизани. Ніхто нашу валку не затримував, і ми йшли далі в напрямі на Восберг — Твімберг — Юденбург. Тому, що вся валка була нам чужа, нас кількох віддалилися від колони й повернули на Клягенфурт. Я знав, що там був військовий шпиталь, бо там я раніше відвідував своїх знайомих поранених Михайла Баліцького і П. Цяпуту. Там також жили українці — робітники. Вийшовши оподалік, ми знайшли в лісі рушниці й патрони та озброївшись, відчули себе знову вояками. Відпочивали в лісі. Дехто з нас ще мав суху зупу зі собою. Ми знайшли на полі ще картоплю з торішнього року, щастя, що не померзла. Розклали вогонь, зготували картоплини з сухою зупою і так заспокоїли голод. Ночували теж у лісі.

В Клягенфурті ми не застали нікого знайомого і подалися далі дорогою на Віллях. Туди йшли багато вояків українців та німців. Ми не мали зі собою ніякої карти й не знали куди йдемо. Врешті ми зауважили таблички з написом «Українська Дивізія». Ідучи за стрілкою, ми побачили по обидвох сторонах дороги повно машин, зброї та воєнного встаткування. Врешті ми підійшли до англійської застави, яка вказувала, щоб ми поклали наші рушниці на гору різної зброї при дорозі. Тоді застава нас пропустила й ми прийшли на болотисту луку, де були вже багато різних німецьких частин. Хтось сказав нам, що тут є також українці. І справді, над рікою групувалися наші частини. Я зустрів там багато односельців, що їх я не бачив від серпня 1944 року. Вони вже поставили похідні намети й були приписані до гарматної сотні. Я попрохав бунчужного а також хор. Вол. Яворського, щоб і мене приписали до тієї сотні. Вони погодилися. Ця місцевина називалася Фельдкірхен.

Мені й моїм побратимам слався далі шлях у невідоме.

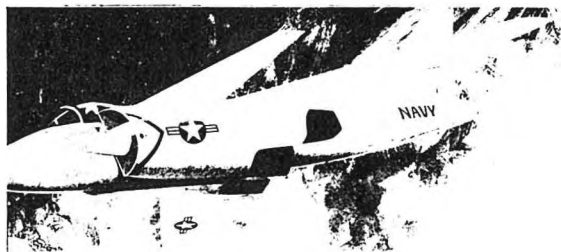
Військова хроніка

ВИКРИВАЧ ПРОТИТАНКОВИХ МІН

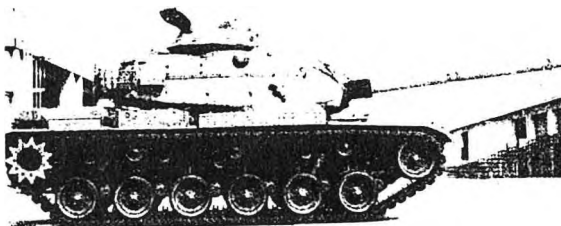
У Зах. Німеччині виготовлено новий рід викривача протитанкових мін. Ця масивна машина, вмонтована на танкових гусеницях їдучи, виявляє міни шириною 15 стіп і може їх викопувати й відкидати далеко в сторону від себе. Машина така масивна, що їй не шкодять мінні експлозії.

НОВИЙ ЛІТАК АМЕРИКАНСЬКОЇ ФЛЬОТИ

Для послуг американської морської фльоти літакобудівельні заводи Мек Донал Даглес Корпорейшон випродукували новий тип бойового літака суперсонічної швидкості. Покищо його випробовують, а в продукцію цей тип літака поступить у 90 роках. Літак озброєний ракетами.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ТАНК M60A3

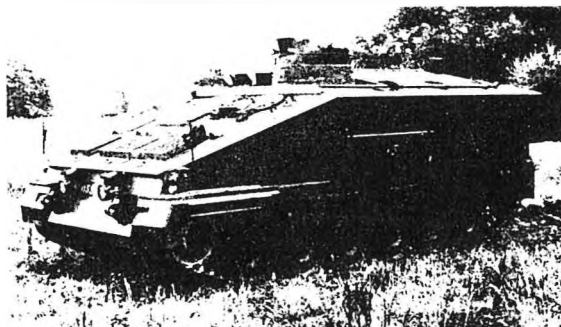

В ЗСА військові заводи провели переробку танка типу M60A1 на M60A3. Новий тип цього танка набагато вдосконалений від попереднього. Його вага 50 тонн, має міцний панцир. Головна зброя танка це 105 мм гармата, і 7.62 та 50 каліберні кулемети. Обслуговують танк лише три танкісти.

ІЗРАЇЛЬСЬКА СУПЕРСОНІЧНА РАКЕТА

Ізраїльські летунські заводи виробляють нові суперсонічні ракети Габріель МК3. Їх випробовуватимуть, і вони будуть віддані в найближчому часі ізраїльській армії до вжиткування. Ці нові суперсонічні ракети призначені для знищування міжконтинентальних ракет, як теж ракет середнього й близького засягу.

ІРЛЯНДСЬКИЙ «ШТОРМЕР»

В Ірландії випродуковано панцерну автомашину для бойових цілей. Машина може вміщати в собі десять вояків-піхотинців і два вояки обслуги. Скорість машини 30 миль на годину. Вона озброєна тяжким кулеметом, а теж має потрібне встаткування, щоб охоронити вояків від газу і радіоактивного опадку.

КОРЕЙСЬКА РАКЕТНА ГАРМАТА

В Південній Кореї випродуковано новий тип ракетної гармати, що має 28 ракетовикидних труб, може вистрілювати теж і ракети з ядерними голівками на віддаль 35 кілометрів.

БРАЗИЛЬСЬКИЙ НОВИЙ ВОГНЕМЕТ

Бразильська армія випробовує тепер новий вогнемет, що його випродуковала бразильська військова індустрія. Вогнемет важить лише 19 кілограмів, а разом з паливом (15 літрів) 34 кілограми. Вогнемет викидає вогневу струю на віддаль 25 метрів.

ФІНСЬКІ ПАТРУЛЬНІ ЧОВНИ

Фінська морська фльота зміцнилася новими патрульними човнами, що оперуватимуть головню на Балтійському морі. Вони озброєні протикорабельними ракетами й ракетами для знищування субмарин. Погінна сила нового патрульного човна 11,580 кінських сил. Його обслуговує 30 моряків.

Анатолій СОЛОМКО

АННА ЯРОСЛАВНА, КОРОЛЕВА ФРАНЦІЇ

Київська Русь мала високий міжнародний авторитет, надто за часів правління Ярослава Мудрого. З його двором намагалися поріднитись навіть візантійські імператори. Сам князь був одружений з донькою шведського короля Оляфа, сестра Марія була польською королевою. Сини Святослав і Всеволод взяли шлюб з візантійськими царівнами. Дочки Єлисавета, Анна, Анастасія були королевами Норвегії, Франції, Угорщини.

Почесна, але невесела доля. Доньки великого князя змушені були назавжди розпрощатися з батьківщиною. Лише у снах вони могли бачити плесо рідного Славутича, золотOVERXУ Софію, зелені хрещатицькі яри, ліси Вишгорода.

Не витримавши холоду скандинавських скель, прибою холодного моря, в похмурому, замшілому палаці померла ніжна Єлисавета.

Закахла від смутку за рідними краями й Анастасія.

А як вже Анна? Невже і цю доньку київського князя чекала така сама доля?

Вона народилася в Новгороді в 20 роках XI століття, саме о тій порі, коли батько її за міцними стінами північного міста збирав сили для боротьби за владу з братом своїм Мстиславом. Кілька років тривала та боротьба. Аж після смерті Мстислава князь зітхнув полегшено.

Переїхав до Києва, оселився в пишному теремі біля берега Дніпра. Палац, залишки якого збереглися на південному заході від Десятинної церкви, дослідники вважають за головну резиденцію Ярослава.

Окрасою міста була стара Софія — храм монументальний і величний. В'їзд у місто прикрасили Золоті ворота, кам'яна ярка з позолоченим дахом, над якою височіла вежа з банею Благовіщенської церкви.

В ті щедрі на події роки в житті міста сталися істотні зміни. На вулицях побільшало ченців, писарів, іноземних купців. Нові, не бачені раніш вироби з'являлися у столичному граді. Їх везли з країн заморських. Світ за межами руської землі не був таємницею для юної Анни. Вона вже наслухалась розповідей про Константинополь, Рим, Єрусалим, Краків. Багато повідував їй учитель-монах Іла-

ріон, якого літопис називав «Илларион муж книжен». . . Вчив граматики, математики, інших наук. Брат Всеволод любив науку, знав п'ять мов. Непогано розумівся на літературі, історії, богослов'ї і сам Ярослав.

Юність Анни була пов'язана з Вишгородом, літньою резиденцією батька.

Анна була вмілою вершницею, любила коней, мисливських соколів, охоче дивилась, як сокіл доганяв у небі лебедя.

Посли короля Франції єпископ Роже і Готьє Савейер вирушили з Парижа ранньої весни. Вони поїхали тим торговим шляхом, яким східні купці привозили з Херсонеса й Києва в міста Регенсбург і Майнц, а звідтіля на знамениті ярмарки в Сен-Дені і Париж товари: перець, хутра, прянощі, а на схід везли вино, срібні вироби, сукна. Після кількомісячного важкого шляху посольство побачило золоті верхи соборів Києва.

Недовго лишалося Ярославні жити під батьківським крилом: її обіцяно в дружину Генріхові, вона буде королевою Франції. І ця думка на певний час притлумила біль у серці батька, бо шлюб цей мав зміцнити мир між двома державами — Київською Руссю і Францією.

. . . Стіни просторого залу оббиті темно-червоним шовком. На підвищенні з трьома східцями стоять трони, поруч — низьке сидіння для Анни.

Послів запросили до залі. Відчинилися важкі двері. З дверей вийшли мечоносець, що тримав перед собою князівський меч — символ влади, і охоронець печатки. Обидва були в червоних плащах, горді і неприступні. За ними йшов, накульгуючи, князь Ярослав. Його голову прикрашала царська діядема. На княгині була пишна одіж, шита золотом. За ними йшла бліда, розкішно одягнена Анна.

Посли низько вклонилися князю і, привітавши його, поклали дарунки від Генріха: срібну шкатулку, мечі франкської роботи, сувій шовкової тканини, срібний тонкого карбування посуд.

Ярослав дав згоду на шлюб Анни з Генріхом.

. . . Востаннє Ярославна милувалася Дніпром, стоячи на горі Вишгородській. Звідси

починався чудовий краєвид, за річкою простяглися широкі поля, на заході зеленіли весняні діброви, а за ними лісова гущавина, де водились олені і тури.

Знявши з голови хустину, білими, як сніг, руками набрала весняної землі, схвильовано загорнула в шовк. Схилившись, довго молилася, дивлячись на повиті пеленою ранкового туману золоті бані київських соборів.

Шлях до Франції лежав через Гнездо — тогочасну столицю Польщі, Краків, Прагу — а звідтіля на Естергом, Регенсбург треба було плисти по Дунаю, а потім Вормс, Майнц, а там уже йшов сухопутний шлях у Францію.

Генріх виїхав назустріч Анні. Йому не терпілось побачити руську королювну. Гарячий, палкий за натурою, він мав неспокійну вдачу,

правління його було бурхливе. Все своє царювання він боровся з непокірними феодалами. Наслідуючи Карла Великого, називав себе Божою милістю володарем, мав пишні титули. Його королівський домен Іль де Франс був оточений сильними феодалними землями, як-от Бурундія, Аквітанія, Фляндрія, Анжу, Шампань.

Назустріч Ярославні мчали вершники в червоних та синіх плащах. Король зупинився. В Анни забилося від хвилювання серце. Вона була трохи розчарована: замість молодого, вродливого юнака, образ якого визрів у її уяві, постав сорокалітній чоловік з ріденькою борідкою. Анна гордо глянула на свого майбутнього повелителя, на рицарів, які супроводжували короля. Вони зняли перед нею ка-

пелюхи. Король запитав про здоров'я батька, матері, братів, сестер. Потому всі поїхали у місто Реймс, де мали відбутися шлюб і коронація князівни — досі жодної французької королеви не удостоювали такої честі.

Коронація відбулася в церкві святого Христа де коронували всіх французьких королів, починаючи від Глодвіга.

Анна присягла на вірність Франції, поклавши руку на слов'янське Євангеліє. Наступного дня король, королева і почет з вельмож та слуг виїхали до Парижа.

Королівський замок мав три оборонних вежі: в одній зберігали скарби, у другій жив лікар, він же альхімік, у третій, що правила за в'язницю, тримали злочинців. Стіни кімнат і залі палацу взимку вкривалися памороззю. Напівтемними кімнатами блукали ненажерливі королівські собаки.

Обстановка пригнічувала молоду королеву. Вона не знаходила собі місця, не витримуючи одноманітного нудного життя. Туга за рідним Києвом краjala душу. Часто, щоб ніхто не бачив, Анна виймала зі схованки невеличку скриньку з жменькою рідної землі.

Генріха бачила дуже рідко. Вечорами він розповідав, як важко одному, без спільників, боротися проти ворогів. Вона жаліла його. Великою радістю було народження трьох синів. Старший — Філіпп — у майбутньому став королем, другий — Роберт — помер молодим, третьому — Гуго судилося бути засновником майбутнього королівського роду Вермандуа.

Кмітлива, розумна королева поступово стає вірною помічницею свого чоловіка. Генріх цінував мудрі поради Анни. Це стверджував французький дослідник де Сент-Емур у книзі «Анна Русинка, королева Франції і графиня Валуа (її переклав українською мовою Іван Франко)».

Анна цікавилася державними справами, у французьких архівах зберігаються документи за її підписом. Хроніки стверджують, що з ініціативи королеви у великих монастирах створювали школи, де діти навчалися грамоти.

Сама Анна знала кілька мов, зокрема старогрецьку й латину. Любила в оригіналі читати твори письменників древньої Греції та Риму.

Великою радістю, для Анни був день 29 травня 1059 року, коли на торжествах у Реймсі старший син Філіпп був проголошений спадкоємцем престолу. Присягав він, семирічний хлопчик, як і мати, на слов'янській Євангелії — дарунку Ярослава. Пізніш ця книга стала атрибутом для коронації наступних ко-

ролів Франції. Як стверджують французькі хроніки, король хотів, щоб по його смерті Анна стала регенткою країни і тільки після її відмови регентство передали родину Бодуєну V, графу Фляндрії.

В розпалі підготовки до війни з герцогом Нормандським у серпні 1060 року Генріх помер. Його поховали в абатстві Сен-Дені — усипальниці французьких королів.

Анна серцем зрозуміла, що свій материнський обов'язок виконала. 1065 року вона лишилася Париж і виїхала в замок Санліс.

Згодом вона стала дружиною могутнього фєвдала Раяля Крепі де Валуа, нащадка короля франків Карла Великого. Королівський двір обурювався другим шлюбом Анни, але покарати мати король не смів.

Другий шлюб не дав Анні бажаного спокою — надто обмеженим був чоловік. По його смерті у вересні 1074 року, Анна повернулася до Парижа. Вона вже не мала колишнього становища королеви — як свідчить грамота Філіппа від 1075 року, вона вже не «Анна-регінa», а «Анна-мати короля».

Остання згадка про Анну датована 1075 року. Очевидно, вона виїхала з Парижа.

В XIX столітті французькі дослідники твердили, що Анна повернулася до Києва. Але це тільки здогад. Ймовірніше, що, виконуючи її волю, один з посланців виїхав до Києва. Невтішні вісті він привіз. Брати королеви терпіли поразки від підступних половців. Ізяслав, рятуючи своє життя від гніву киян, утік за кордон, оббивав пороги чужих володарів, просячи допомоги, щоб повернути владу.

Анна померла в будинку вормського єпископа Оттона.

Скриньку з київською землею, за її бажанням, було покладено в домовину. Місце поховання королеви досі не встановлено.

Всередині XVII століття французький історик Менестріє дійшов висновку, що могила Анни — в церкві абатства Віллієр, недалеко від села Форте-Алей, за милою від містечка Дестамп. Йому вдалося навіть знайти надгробок, де було викарбувано постать жінки з королівською короною на голові. Але це була помилка: абатство Вілієр було засновано 1220 року, тож, зрозуміло, Анна не могла бути там похована.

В журналі «Киевская старина» (№ 7, 1884 р.) був надрукований портрет Анни Ярославни. На гравюрі напис російською мовою: «Анна Ярославна — королева Франции родилась в Киеве и скончалась вблизи Парижа». Літографію зроблено наприкінці XVIII століття, а можливо, то була копія з видання «Жит-

тя французьких королів» відомого французького історика Мазере десь початку XVII століття.

Зачіска в Анни за модою середини XVII століття. Девіз на дузі герба має зміст: «Опла-

кую мое життя і його смерть». На гравюрі зображено горлицю, перед нею зів'яле дерево, позаду кущ лілії — символ чистоти. Горлиця символізує сум. На голові в Анни — корона французьких королів XI століття.

Ярослав КІСЬ

НАЙДАВНІШІ ГРАВЕРНІ ПОРТРЕТИ ГЕТЬМАНА БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Гравюра Вільгельма Гондіюса, 1651р.

Визвольна війна українського народу проти Польщі за часів гетьманування Богдана Хмельницького знайшла широкий відгомін у багатьох країнах Європи. Подіями в Україні цікавились історики і політики французькі, італійські, німецькі, голландські, англійські та інші. Так, французький історик і дипломат П'єр Шевальє написав «Історію війни козаків

проти Польщі» (1663 р.), італійський історик М. Візаччіоні «Історію громадянських воєн останнього часу» (Венеція, 1653 р.), кельнський історик Браг, Брагелль, Брахелій, Брагіус, Йоган-Адольф «Історію нашого часу», Гійом Левассер де Боплан «Опис України» (Париж, 1650). Писали про Україну сірієць з Антіохії Павло Алепський, Евлій Челебі з Константинополя, Конрад Якоб Гільденбрат з Німеччини, Альберто Віміна з Венеції ті ін. На сторінках окремих праць уміщено портрети-гравюри Богдана Хмельницького поряд із гравюрами королів, імператорів.

Першу і найкращу гравюру Б. Хмельницького виконав гравер польського короля Вільгельм Гондіюс у 1651 р. Він народився у Гаазі, де його батько працював також гравером. Гондіюс приїхав до Польщі близько 1643 р. і за місце проживання вибрав Гданськ.

Серед багатьох гравюр цього майстра цікавими для нас є дві карти України. Одна з них була виготовлена Бопланом у 1648 р. і вміщена на сторінках його «Опису України». Друга велика карта України Боплана, яка складається з восьми окремих частин, також була виконана Гондіюсом у 1650 р.

Велику цінність являє гравюра Б. Хмельницького, яку виконав Гондіюс у 1651 р. з малюнка Абраама Весерфельде — художника Я. Радзівіла. З лівого боку гетьмана, на висоті голови щитоподібний знак, а на ньому козак з рушницею і на краях кириличні літери: Б[огдан] Х[мельницький] Г[етьман] В[ійська] Е[го] К[оролівської] МЛСТ [Милості]. Внизу під гравюрою напис «Богдан Хмельницький — Кошовий Запорізького війська, призвідник війни гноблених, ватажок повсталих козаків та українського плебсу».

Гравюри в той час друкувались не лише на сторінках книжок, а й окремими відбитками. Багато граверних портретів Богдана Хмельницького, які виготовлялися на основі гравюри Гондіюса, вміщено на сторінках загальної

*Гравюра амстердамської роботи з 1655 року
Мистець невідомий*

історії того часу німецьких істориків Адольфа Брахелія та його продовжувачів Адольфа Христіяна та Генріха Бревера. Їх історія з численними гравюрами виходила кількома виданнями в Кельні та Амстердамі.

У восьмому томі багатотомного видання історії Брахелія, яку підготував до друку А. Тульден, багато уваги приділено визвольній війні українського народу. Особливо широко викладені події 1651 року. Брахелій підкреслював, що Зборівським миром були незадоволені обидві сторони. Докладно описана битва під Берестечком. Автор повідомляє, що у військах Хмельницького були 120 тис. козаків і 20 тис. татар, і далі розповідає, що битва розпочалася герцями татар і їх нападом на королівський табір, що наступного дня в розпалі кровопролитної битви татари покинули поле бою і захопили Хмельницького і, що ця втеча «поламала бойові ряди козаків».

BOGUSLAVS CHMIELNICKI

COSACORVM ZAPORAVIANORVM
DVX GENERALIS.

*Портрет гетьмана Богдана Хмельницького з
1655 року. Мистець невідомий.*

З кількох багатотомних видань історії, які були видані в середині та другій половині XVII ст., заслуговує на увагу амстердамське видання з 1655 р.

У цьому виданні вміщено портрет Б. Хмельницького, виконаний невідомим нам голландським гравером з гравюри Гондіуса. Це невеликий портрет — 107×64 мм. Гетьман зображений в оксамитовій шапці, підшитій хутром, дивиться вліво. Делія з широким хутряним ковніром. Внизу напис латинською мовою: «Богдан Хмельницький головний козацький ватажок». В іншому амстердамському виданні багатотомної «Історії нашого часу» яка вийшла у 1666 р. в перекладі по-голландськи, історія А. Брахелія займає перший том. На її сторінках вміщено дуже багато портретів королів, імператорів, видатних по-

Портрет з книги Х. А. Тульдена «Європейські історії», Кельн, 1655.
Мистець невідомий

літичних діячів. Між ними є портрети Людовіка XIII, Вільгельма Оранського, Густава Адольфа, Валенштейна, польського короля Яна Казимира, а на сторінці 490 — Б. Хмельницький. Портрет того ж автора. Від попереднього він відрізняється тим, що гетьман दि-
виться вправо та вміщений у декоративній

рамці. Напис той же, що й на першому портреті.

На сторінках вищеназваного багатотомного кельнського видання історії нашого часу, книзі Х. А. Тульдена, яка називється «Європейських історій першої дев'ятки — кн. IV, V — VI, або ч. II. — Висвітлює історію 1655-1656 р. (Кельн, 1665) широко розповідається про історичні події 1665 року. На початку п'ятої книги коротко викладається історія Польщі і далі — широко події 1655 р. Серед численних гравюр уміщених на сторінках цієї історії (Людовік XIV, Мазаріні, О. Кромвеля, Магомета IV та інших), є гравюра Б. Хмельницького. Це невеликий портрет (74×70 мм), на якому зображено погруддя гетьмана в овальній рамці і тіньованому чотирикутнику.

Сьогодні нам відомі понад тридцять гравюр Б. Хмельницького, виготовлених у XVII-XVIII ст.

Питання про портрети Б. Хмельницького не є новим в історичній науці. Його досліджували історики, мистецтвознавці, про ці гравюри написано цікаві дослідження, складено описи, довідники.

Однак сьогодні не можна робити висновку, що питання це вичерпано. Залишилося багато нез'ясованих аспектів про авторство окремих гравюр, про місце і час їх видання, не вивчено зміст історій, на сторінках яких їх друкують.

М. ФЕДОРОВИЧ

ЗРУЙНУВАННЯ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ В 1775 РОЦІ

На початку червня 1775 року, за наказом цариці Катерини II розпочалася облога Запорізької Січі, що призвела до остаточного її зруйнування 5 червня (за старим стилем). Перестала існувати тривікова фортеця козацьких вольностей, що відіграла важливу роль в будівництві козацької держави.

Серйозний конфлікт між Запоріжжям і царською владою постав ще 1734 року, коли велика частина південної України опинилася в складі російської держави. Царська адміністрація ігнорувала право запорожців на їхній землі, нехтувала їхнім стародавніми традиціями. Крім того, виявилася глибока та принципова різниця між самодержавно-кріпацьким ладом держави та волелюбним

демократичним устроєм Запоріжжя, по суті республіканським. Існування Запоріжжя з його соціальним гаслом — «не повертати селянських утікачів» — було загрозою для кріпацького господарства царської імперії. Великою небезпекою для російського політично-економічного устрою було Запоріжжя, як повсякчасний осередок революційних рухів. Не слід забувати й суто економічних питань, пов'язаних із Запоріжжям, а саме — багатство запорізьких ланів у часи, коли поміщицьке господарство Росії щоразу більше потребувало земель, коли питання хлібного експорту стало дуже важливим питанням російської економіки.

Однак, попри всі ці обставини, Запоріжжя

залишалося потрібне як міцний військовий бар'єр, що захищав Росію від нападів зі сторони Криму й Туреччини. Російсько-турецька війна 1768-1774 років змінила ці обставини.

Із самого початку війни запорозьке військо брало участь у воєнних діях. Січовики, козацтво, що жило на паланках і хуторах, козаки, що працювали наймитами — всі вирушили на війну. Яких сім тисяч козаків з кошовим отаманом Петром Кальнишевським на чолі, воювали в авангарді царського корпусу князя Прозоровського. Запорозька флотилія діяла на Дунаю. Воєнні заслуги запорожців відзначило вище російське командування: кошовий отаман Кальнишевський отримав золоту медалю й бойові заслуги, приблизно тисяча козаків отримали срібні медалі.

Під час цієї російсько-турецької війни на Запоріжжя впав великий тягар: багато козаків згинули, чимало поранено; господарство занепало, бо господарі перебували на війні. Крім того, Запоріжжя мусіло утримувати російські війська, які проходили через південну Україну. З будівництвом фронтової лінії на Дніпрі сплюндровано сади та поля.

Наслідки війни, що закінчилася мирним договором, укладеним 1774 року в Кучук-Кайнарджі, були дуже важливі для Запоріжжя. Проголошення незалежності Криму від Туреччини та російського протекторату над кримським ханом цілковито змінило геополітичне становище Запоріжжя: татари перестали бути постійними, страшними ворогами, з якими йшла тривала боротьба. З другого боку, — Запоріжжя перестало бути військовим форпостом у боротьбі з Кримом і Оттоманською імперією, перестало бути бар'єром, що захищав Україну та Росію від татарських нападів. Коротко кажучи — Запоріжжя втратило своє стратегічне значення для Росії.

На початку 1775 року головнокомандувач першої російської армії, яка поверталася з турецького фронту, Петро Текеллі, отримав від цариці Катерини II наказ зайняти, а згодом зруйнувати тодішній центр Запоріжжя, так звану Нову Січ, та арештувати її старшину. На початку червня 1775 року російське військо несподівано оточило Нову Січ, де перебувала тільки незначна козацька залога. Перевага російських сил була велика. Тому запорожці піддалися без бою. Старшину —

кошового отамана Кальнишевського, якого генерал Текеллі підступно запросив до себе, нібито на переговори, кошового суддю Головатого та писаря Глобу заарештовано й вивезено до Петербурга на судовий процес. Січковий архів, коштовні ікони та інше церковне майно вивезено до столиці імперії. Майно старшини та заможних козаків конфісковано. Територія «вольностей війська запорозького» увійшла до складу новостворених Озівської та Новоросійської губернії. Останнього кошового отамана Петра Кальнишевського ув'язнено на Соловках, Головатого та Глобу заслано в Сибір. Значна частина рядового козацтва отримала від нового начальника пропуски квитки, нібито на рибальство, а насправді козацтво втікало на турецьку територію, де постанала «Задунайська Січ». Іронія долі: Туреччина, з якою ще нещодавно воювали запорожці, надала козакам, так би мовити, політичний притулок.

Через два місяці після зруйнування Нової Січі, у серпні 1775 року, цариця Катерина II проголосила маніфест про причини ліквідації Запоріжжя. У маніфесті Січ представлено як «гніздо розбишак», котрі існували з грабунків, перешкоджали торгівлі та культурному життю, намагалися розірвати залежність від Росії, прагнули створити цілком незалежну область...

Зруйнування Запорізької Січі 1775 року — найбільш трагічна подія в історії України XVIII сторіччя. З нею загинула сила, яка протягом трьох сторіч захищала Україну від ворогів, запевняла її, завдяки цьому захистові, можливість розвивати економічне й культурне життя.

Разом з цим Запоріжжя було тією силою, яка стримувала процес закріпачення селян, бо там, у неосяжних для влади степах, збиралися втікачі. Цікавий факт: чим далі від Запоріжжя знаходилися панські господарства Правобережної України, тим тяжчою була панщина. А на Лівобережжі панщину остаточно запроваджено щойно після зруйнування Січі 1783 року. Запоріжжя завжди виступало в захист всіх гноблених шляхетською Польщею та російським царатом. Тому зрозуміло, що в пам'яті українського народу Запоріжжя назавжди залишилося як «степ широкий, край веселий», де кожний знаходив притулок і волю.

МІСІЯ ВАСИЛЯ КАПНІСТА ДО БЕРЛІНА В 1791 РОЦІ

У квітні 1791 року, до пруського міністра графа Герцберга звернувся з листом невідомий йому особисто український шляхтич Василь Капніст. У листі Капніст писав: «Благаю Вашу ексцеленцію вибачити мою вольність, що з нею звертаюся до Вас. Вельми важлива державна справа, що привела мене з далекої країни до Вашої Ексцеленції, вимагає швидкого рішення і найбільшої таємниці. Отож, наслідуюся благодати вас дати мені окрему аудієнцію; моя місія така, що її можна довірити лише Вашій Ексцеленції.»

24 квітня 1791 року міністер прийняв автора листа. У довірєній розмові Василь Капніст заявив пруському міністрові, що його послали його земляки в Україні, які, доведені до крайнього розпачу тиранією російського уряду, хотіли б знати, чи на випадок війни (Пруссія з Росією) можуть розраховувати на протекцію пруського короля, коли вони спробують скинути російське ярмо. Капніст пояснив, що справа йде про країну колишніх запорозьких козаків, у яких відібрано всі їхні привілеї, а їх самих прирівняно до росіян.

Василь Капніст, український культурний і політичний діяч народився в лютому 1758 року в селі Обухівці, Миргородського повіту. Рід Капністів — грецького походження, мати Василя Капніста — Софія була спорідненою з багатьма представниками вищої козацької старшини другої половини XVIII століття. Освіту Василь Капніст здобув у Петербурзі, де згодом розпочав і свою військову кар'єру, котру незабаром облишив. Повернувшись в Україну, Капніст працював на різних цивільно-урядових посадах. 1783 року в Петербурзі Василь Капніст зблизився з культурними діячами, що гуртувалися навколо російського поета Гаврила Державіна. Представники цього гуртка дивилися на літературу як на засіб служити суспільству — народові. Тоді молодий український патріот збагнув проблему будь-якого поневолення: національного, соціального, морального. Зрозумів, що Україна поневолена деспотичним царським режимом. Ці свої погляди Василь Капніст виклав у «Оді на рабство», написаній десь на початку 80 років XVIII століття у зв'язку з указом цариці Катерини II, яким узаконено закріпачення селян в Україні, та у зв'язку зі скасуванням державної автономії козацької України. Там,

де колись «свободи щит» охороняв від лиха села й міста, — писав Капніст в «Оді на рабство» про Україну, — там влада «споруджує міцні огорожі і ланцюгами затискає свободу». Капніст уболівав за людей, над якими тяжіло рабство, докоряв їм, «стогнуть із понурим поглядом», «зі страху кари цепеніють і навіть у думці ледве мають відвагу скаржитися на свої ланцюги».

У січні 1785 року Василя Капніста обрали київським губерніяльним маршалом дворянства. На цій посаді Капніст уважав, що для відновлення прав і свобод українського народу конче треба мати власну військову силу. Його заходи спрямовані на відновлення українсько-козацького війська не могли увінчатися успіхом. Адже 1780 року царський уряд скасував старий козацький устрій, ліквідувавши козацькі полки саме тому, щоб Україна не могла боронитися проти централістської політики царського уряду й примирилася своїм становищем провінції. Наприкінці XVIII століття в Україні, як реакція на царську сваволу, в колах патріотичної молоді виникли ідеї українського автономізму. Прихильники цих ідей, серед них і Василь Капніст, уважали, що українське питання — це проблема міжнародна й може бути розв'язана тільки міжнародним шляхом. А тодішні міжнародні обставини склалися так, що українським патріотам — автономістам німецько-прусське королівство здавалося надійним союзником у боротьбі проти централізму царської Росії, остільки Пруссія була тоді головним ворогом Росії.

Така міжнародна ситуація дала поштовх місії Василя Капніста до Берліна навесні 1791 року. Розмова Капніста з міністром Герцбергом відбулася 24 квітня того ж року. Міністер ухилився від виразної відповіді на питання Капніста, чи українці можуть розраховувати на підтримку Пруссії на випадок прусько-російської війни, щоб звільнитися від царського деспотизму. Міністер побоювся чи Капніст, бува, не підсланий російським урядом, щоб вивідати в Берліні настрій. Однак міністер досить прихильно рекомендував Капніста королеві Фрідріхові Вільгельмові II, котрий, однак, поставився холодно до справи, з якою Василь Капніст приїхав до Берліна. Дослідники припускають, що так сталося, мабуть, з

уваги на тісні стосунки пруського короля з російським престолонаслідником, з яким він був пов'язаний ще в масонстві, а можливо, також з особистої антипатії до свого колишнього фаворита, міністра Герцберга, доля якого була вже тоді вирішена — бо саме того року він пішов у відставку.

Василь Капніст тяжко переживав неуспіх своєї місії в Берліні. Він практично облишив

політичну діяльність і, осівши на рідній землі, цілковито віддався літературній творчості. Дочка Василя Капніста, Софія Скалон у своїх спогадах про батька писала: «Мій батько пристрасно любив свою батьківщину і ладен був жертвувати всім своїм становищем на благо Малоросії... Його заповітним бажанням було відновити попередній добробут та багатство Малоросії, оживити народ, який ще пам'ятав свою свободу...»

НОВІ ВИДАННЯ

Вол. ГОЦЬКИЙ

«ДБАЙМО ПРО ДУШІ СТІЛЬЦІВ»

На сторінках щоденника «Америка» кілька років тому, друкувалися дуже цікаві спогади польового духовника Дивізії Галичина, о. д-р І. Нагаєвського. Хоча це доволі об'ємиста праця, що друкувалася в 52 числах щоденника — та не дочекалась основної рецензії. Тому, що там подано дуже багато документального матеріалу не лише про духовний стан дивізійників, але теж про відношення нашої церковної влади до праці капелянів, відношення німецького штабу до праці капелянів у Дивізії, але теж про дисципліну та методи втримання дисципліни порядком показових розстрілів — ці спогади вносять чимало авторитетних, але маловідомих, або недостатньо відомих даних, вони є добрим джерелом інформації для дослідника історії Дивізії.

Не думаю рецензувати тих спогадів, тим більше, що попали вони мені в руки в уривках, з великими перебоями, пропусками. Але для цікавих, хочу поділитися з деякими думками про ці спогади.

Іх можна поділити на три основні розділи. Перше, це широкий вступ про те, як Слуга Божий митрополит Андрей, висилаючи о. доктора Нагаєвського до Дивізії, подав йому свої поучення-напрямні праці. З ними тісно пов'язані спогади, а радше конспекти духовних наук о. капеляна вже виголошуваних до вояків. Це так би мовити моральна підбудова.

Друга частина, це праця капеляна в Дивізії, в якій штаб та всі вищі пости були обсажені німцями, часто вороже наставленими до релігійних почувань українських вояків, а зокрема до тих, що мали дбати про духовний корм, про релігійну обслугу тих вояків. Конфлікти, спроби вияснювати психіку вояків-українців, спроби рятувати засуджених драконськими судами на смерть, — це основна і для історика найцікавіша частина. І врешті третя частина спогадів, це блукання після капітуляції по цій Італії в пошуках за ріднею, в постійному страху перед передачею більшовикам, про зустрічі з шовіністами-поляками по всяких таборах та урядах. І врешті праця в Допомоговому Комітеті в Римі під проводом архієпископа скитальців, Кир І. Бучка.

Все що досі було написано про Дивізію, про бої, чи про вишколи, про полон, — це щось зовсім відмінного від того, що знаходимо у спогадах д-ра І. Нагаєвсько-

го. Ми досі читали про події, про факти, про числа, чи про спосіб. А в спогадах І. Нагаєвського ми читаємо про живих людей вирваних від плуга чи від шкільної лавки і закинених у зовсім відмінні обставини створені німцями, для яких дисципліна це найвищий закон, згідно якого приказ мусить бути виконаний без дискусій і без пояснень.

Мораль німецького вояка зовсім відмінна від моралі українського вояка, для збереження якого митр. Андрей послав до Дивізії капелянів і яким дав доручення «Дбайте про душі стрільців». Отже — конфлікт неминучий між тим чого вимагали німці, а для чого були призначені капеляни. І саме в тому вартість тих рідкісних спогадів, бо о. д-р Нагаєвський дуже чітко і вміло навіглював саме ту сторінку.

Німці, при допомозі пруської дисципліни, хотіли мати добру бойову одиницю, до якої все-таки не мали повного довір'я, як до чужинецької одиниці. А наші отці капеляни дбали про душу людини одягненої в чужий мундир, дбали про українську душу, зовсім відмінну від душі німця.

І.Р. ФЕДАК

«ЗА СВІЙ РІДНИЙ КРАЙ»

Під такою назвою Крайова Управа Братства кол. вояків першої УД УНА в Австралії, видала друком Альманах присвячений 40-річчю постанови Дивізії. Прочитавши Альманах і ознайомившись з діяльністю трьох станиць Братства в Австралії: Аделаїда — Мальборн — Сідней, було б несправедливо, щоб не поділитися з признанням для Братства, з нашою дивізійною сім'єю у Великій Британії. Звіти Станиць в Австралії виявляють, що там немає багато дивізійників.

Зорганізованих у Братстві є не більше двох сотень. Однак, організоване вояцтво з кол. дивізії «Галичина», своєю невтомною працьовитістю зуміло здобути собі респект і повагу в українській громаді. Як видно, члени Братства займають різні пости й активно працюють у різних ділянках: громадській, церковній, політичній та майже в усіх організованих установах, організаціях і товариствах.

Без вагання можна сказати: Вояк Дивізії І УД УНА залишився на стійці боротьби за Україну до кінця свого життя. Зложено вояцьке приречення перед Богом і Україною, осталося і є для нього рушійною духовно-моральною і фізичною силою, постійною динамікою в боротьбі і праці для добра української нації.

Альманах Братства Австралії гарно опрацьований і багатий своїм змістом. Переплетений хронологією трьох Станиць, розповідає про початки організованого життя Братства і його муравлину працю продовж десятих років їхньої організованої діяльності.

Спогади учасників з бойових дій і побуту в полоні в Італії, вибрані вірші і поезії дивізійних поетів, повертають читача в часи молодости і боєвих дій.

На мою думку, на окрему увагу заслуговує вірш Пилипа Вакуленка з Аделаїди — 1973 р. «Смерть Друга». Віршом він характеризує картину весни у Сирії 1945 р. . . де гупають гармати; де кулемет січе. . . ! Весну у Сирії пам'ятає кожний дивізійник, бо Сирія тієї весни 1945 р. усмокнула у свої лани кров молодих вояків-українців.

Ось частка віршованої картини:

. . . Припав я біля друга. . .
Розбитий міномет,
А в друга на траву з уст
Спливає чорна смуга. . .
О друже, друже!
Над тобою весняне небо
Плаче, тужить
І сльози ллє.

. . . І поховати на полі бою
Тебе самому довелося
В годину ранню.
Без слова і сліз
Моє ридання на камінь

В серці запеклось. . .

Альманах збагачують статті: ген. С. Яськевича — команданта табору вояків Дивізії в Італії і ветерани в українських національних збройних сил — Б. Тарнавського, А. Скаланюка, Любомира Рихтицького і Т. О. Андрушка.

Альманах «За свій рідний край» Братства І УД УНА в Австралії становить цінний доробок у лі-

тературній творчості українських комбатантських організацій у діаспорі для майбутнього історика, коли він буде писати про активну діяльність вояків Дивізії в українському національному житті в діаспорі.

Вірю, що українська громадськість Австралії є горда, маючи в себе сильних вірою і духом, працьовитих кол. вояків І УД УНА.

НОВА ПОВІСТЬ ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА

Восени 1984 року, вийшла з друку на кошти Союзу Українців Жертв Російсько-Комуністичного терору (СУЖЕРО) великого формату у твердій оправі 200 сторінкова книжка — повість-роман п. з. «Станція пугаловська», що її автором є письменник Віталій Бендер. Мовний редактор цієї книжки — І. В. Манастирський, обкладинка — праця Лідії Палій.

«Станція Пугаловська» — це спогади автора з його молодечих літ під советською займанщиною, аж до вибуху німецько-советської війни, коли-то авторові прийшлося з болем серця попроситися з станції Пугаловської в містечку Вишнівському на Дніпропетровщині.

Цій станції В. Бендер присвячує цілий розділ книжки, між іншим характеризуючи її так: «Я ввібрав би у дзвінкі милозвучні рими її вічно молоді й жваве серце, її безугавний динамізм і вітальність і її незмінну, прикмету: клеkotити її повним, п'яним життям у всі часи, розкидаючи довкола себе щедри жмути тепла і надії».

Станція Пугаловська була найкращою окрасою нашого міста». А далі: «Пугаловська була найбільш оптимістичним місцем у нашому степу. До неї люди втікали від самоти, від горя, від життєвих клопотів, ускладнень і від усяких годин». Твір цей написав В. Бендер в Англії в 1977-1979 роках.

Колишній дивізійник В. Бендер, почав писати в Рімінському таборі, в Італії. Спочатку його короткі оповідання друкувалися у таборових часописах — «Життя в таборі» і «Батьківщина». Від 1946 року вийшли друком: пригодницька повість: «Марко Бурджа», пригодницька повість «Навздогін за ворогом», збірка оповідань «Минулі дні», роман «Марш молодости», а також багато новель і нарисів, що були друковані в різних українських еміграційних журналах і газетах.

Книжку «Станція Пугаловська» — в ціні 15 доларів — можна замовити, написавши на таку адресу:

SUZERO, 9-35th St., Toronto, Ont.,
Canada, M8W 3J8.

У СОРОКРІЧЧЯ БРІДСЬКОЇ БИТВИ

Цього року українська спільнота величаво відзначає 40-річчя Брідських боїв та віддає шану тим, яким присуджено було полягти на полі слави, на полі бою.

Отож заходом Окружного підготовного комітету на Середню Англію, якого головою був хор. Петро Кішук, відбутو гідно це свято в неділю, 2 вересня 1984 року, в сумівській оселі Тарасівці, де з'їхалося значне число громадянства, членства ОБВУ, між ними й ті, яким пощастило вийти живими з Брідського кітла.

Цю врочистість започатковано польовою Службою Божою і Панахидою, перед могилою — пам'ятником, а їх відслужив всч. о. Йосафат Лещишин і виголосив проповідь у пам'ять молодих вояків, старшин і підстаршин 1 Української Дивізії УНА, що впали в кривавих боях. Під кінець Панахиди, сурмач, дружинник СУМ, Мирон Ткачук з Лестеру, відіграв зворушливий останній салют, а хор. П. Кішук викликав по черзі до покладення вінків. Першим поклали кол. учасники боїв під Бродами від Округи середньої Англії: підх. В. Лесюк, ст. булв. М. Вільницький і побр. П. Цісарський. Від товариства «Гуцульщина» — побр. В. Потек, від Відділу ОБВУ Глостер — побр. Г. Трухан, а від Відділу ОБВУ Парбі — побр. В. Пігій та побр. М. Захарків.

Після тієї першої частини святкування було доволі часу, щоб присутні могли налюбуватись чудовою осінньою природою. Хто у гайок, у сад чи над річку, а інші із їхніми родинами і знайомими збували час при «п'яніку» біля їхніх автомашин.

Друга частина святкування почалась о 4.00 пополудні. Свято відкрив вступним словом хор. П. Кішук, і попросив, щоб однохвилинною мовчанкою вшанувати впавших побратимів на Брідських полях. Присутнім на цій урочисті був також голова ОБВУ пор. Богдан Микитин. Керівником святкової програми був ст. бул. М. Татарчук, член Головної Управи ОБВУ.

Простору, врочисто прибрану сцену залі «Хортиця» заповнив численний хор Дружинників СУМ з

Ноттінггаму під керівництвом Мирослава Бучка, при фортепіановому супроводі п-ні Марії Бучок. І поплинули чарівні мелодії з грудей молодих хористів. Вони проспівали три пісні: «Зродились ми», «Вие буря» та «Засяло сонце золоте». Добре опрацьований і обширний реферат присвячений Брідським боям та подіям, у яких знайшлася 1 Українська Дивізія, виголосив бунч. М. Гринюк. Шановний прелегент подав присутнім яскравий образ і насвітлив події тодішніх часів, того кривавого шляху та героїської боротьби Української Дивізії з переважними ворожими силами.

Після реферату, хор Гуртка ОУЖ з Лестеру, під диригуванням п-ї Христини Кішук-Кіллян проспівав три пісні: «Від синього Дону», «Степами, ланами» та «Вийшла на світання». Хор цей, хоча нечисленний і гармонійний, а тому заслуговує на признання.

З черги ветеран наших Визвольних Змагань з першої світової війни, полк. С. Левченко деклямував його власний вірш, присвячений Бродам, і знову хор Дружинників СУМ із Ноттінггаму проспівав три пісні: «Хор бранців», «Закувала та сива зозуля» та «Марш Дивізії».

Після цього, голова Відділу ОБВУ з Дарбі, побр. І. Федоришин продекламував вірш Миколи Вереса «Воякові з-під Бродів».

Закінчуючи програму свята, знову виступив хор Дружинників СУМ із трьома піснями: «Зродились ми...», «Добраніч» і могутня «Слава Героям». На кінець до них долучивсь хор ОУЖ із Лестеру, на тлі яких ст. бул. М. Татарчук, член Головної Управи ОБВУ, висловив сердечну подяку всч. о. Йос. Лещишину, всім виконавцям святкової програми та багаточисленному громадянству, за участь у релігійній і концертній частині.

Співом українського славня закінчено це гарне відзначення 40 річниці боїв під Бродами й ушановання тих, які по героїськи боролись і життя своє віддали на брідських полях в обороні України.

Іван Федоришин

УЧАСТЬ ОБВУ В ПОХОРОНІ БЛАЖЕННІШОГО ПАТРІЯРХА ЙОСИФА

У похороні Блаженнішого Патріярха Йосифа офіційним представником Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії був хор. Петро Кішук. Вінок від ОБВУ несли — хор. Петро Кішук, бунч. Михайло Гринюк і побр. Василь Петришин.

У неділю, 9 вересня після Панахиди в крипті храмі св. Софії в пам'ять Блаженнішого Патріярха на прохання хор. Петра Кішука Преосвященний Владика Іван Прашко відслужив Панахиду за всіх поляглих воїнів і борців за волю України, а теж і за всіх полеглих під Бродами воїнів І УД УНА. Біля пропам'ятних плит у часі Панахиди стояли у формі почесної стійки — голова Проводу ОУН дост. Ярослав Стецько, мгр Слава Стецько, сотник д-р Миро-

слав Малецький голова Ради Українських Комбатантських Організацій, хор. інж. Теодор Кудлик, почесний голова ОБВУ, ред. Ілля Дмитрів голова СУБ, радн. Ярослав Деремenda заст. голови СУБ, бунч. Михайло Гринюк голова Контрольної Комісії ОБВУ і хор. Петро Кішук.

Після Панахиди хор. Петро Кішук висловив сердечну подяку Преосвященному Владиці за відслуження Панахиди, шан. панству Стецькам та всім, що прибули на Панахиду (около 150 осіб), і попомолилися та вшанували пам'ять полеглих воїнів і борців за волю України та пам'ять полеглих воїнів І УД УНА під Бродами, в 40-річчя брідського бою.

П.К.

3 ДІЯЛЬНОСТІ ВІДДІЛУ ОБВУ В ЕДІНБУРЗІ

Відділ ОБВУ в Едінбурзі має 60 активних членів, що вносять членські вкладки, а всіх зареєстрованих членів у Відділі є около 80. У 1984 році померли 2 члени Відділу.

11 березня 1984 року, відбулися в Едінбурзі Святочні сходи для вшанування роковин геройської смерті сл. пам. ген.-хор. Т. Чупринки (Р. Шухевича). 1 квітня минулого року відбулися звичайні Загальні Збори нашого Відділу ОБВУ. 28 травня, відбулися в Едінбурзі Святочні сходи для вшанування роковин смерті Провідників української національної революції сл. пам. С. Петлюри і сл. пам. Є. Коновальця.

В місяцях травні і червні м. р., представник нашого Відділу брав участь у груповій поїздки ОБВУ до Австрії. На Зелені Свята, 10 червня м. р., організовано поїздку до Тарасівки на Свято Героїв, і там на символічній могилі покладено вінок від нашого Відділу. 14 липня, два делегати нашого В-ду були учасниками звичайних Загальних Зборів ОБВУ в Манчестері.

29 липня відбулися в Едінбурзі Святочні сходи для відзначення 40-річчя бою під Бородами. 5 серпня відбуто інформативні сходи, на яких представники і делегати нашого Відділу звітували про поїздку до Австрії і з відбухих Загальних Зборів ОБВУ. Представники і члени нашого Відділу були учасниками відзначення 25-ліття смерті Провідника ОУН сл. пам. С. Бандери, що відбулося в Мюнхені 13 жовтня та в Лондоні 20 жовтня м. р.

28 жовтня відбуто в Едінбурзі спільно з нашими братніми організаціями Святочні сходи для відзначення УПА та вшанування 25-ліття смерті сл. п. С. Бандери. 3 листопада організовано танцювальну забаву, на якій обрано королеву краси нашого Відділу, яка брала участь у конкурсі вибору королеви краси в Олдгамі, під час Крайового Вояцького З'їзду, 10 листопада на який наш Відділ організував поїздку автобусом. Заходами нашого Відділу, 11 листопада, українці брали участь у відзначенні британського Дня Полеглих в Едінбурзі, прийшли організовано з національним і комбатантським прапорами та поклали вінок коло пам'ятника Невідомому Воякові.

У звітному часі, Управа нашого Відділу розпродала журнали «Сурмач» і «Вісті Комбатанта», книжки «Мозаїка моїх споминів», «Щоденник Селенка Лавочки», і «Буремні дні». В звітному році члени й Управа нашого Відділу відвідували хворих у шпиталях подаючи їм моральну і матеріальну допомогу; були учасниками похоронів 5 українців, що в тому році відійшли у вічність. Управа відбула 4 засідання. В тому часі вислано 6 дописів про діяльність української спільноти в Едінбурзі про до тижневика «Українська Думка» і «Шляху Перемоги». Вислано 10 Великодніх карток з побажаннями на адреси українських політичних в'язнів у СРСР. Управа вислала також 56 листів і 83 різних повідомлень.

Є. С.

У ВІДВІДИНАХ ВІДДІЛУ ОБВУ В МАНСФІЛДІ

У неділю, 30 вересня ц. р., відвідав Відділ ОБВУ в Мансфілді організаційний референт Головної Управи ОБВУ хор. Петро Кішук. Гостя привітав голову Відділу побратим Василь Филипович, а присутні члени Відділу й громадянство заслухали з цікавістю доповідь побр. Кішука про загальну діяльність Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, цьогорічну групову поїздку до Австрії й дальші завдання та діяльність нашої комбатантської організації.

Після доповіді присутні питали шан. гостя про різні справи, зв'язані з організаційною діяльністю ОБВУ та відбулась цікава дискусія. На закінчення цієї дружньої зустрічі пані — члени Гуртка ОУЖ пригостили всіх перекускою. Управа Відділу ОБВУ сердечно вдячна хор. Петрові Кішуку за його приїзд та цікаву доповідь для членства Відділу і громадянства.

І. Когут

ТОВАРИСЬКА ЗУСТРІЧ У ЛОНДОНІ

В середу, 10 жовтня 1984 року, в Лондоні, в приміщенні місцевого Відділу СУБ, на 154 Голланд Парк Авеню, відбулась товариська, вояцька зустріч Управи Відділу ОБВУ й Управи Відділу СУБ та запрошених гостей з гостем із ЗСА пор. ДУН Мирославом Кальбою.

Зустріччю, яка відбулась у вечірніх годинах проводив бул. Михайло Ткачук, голова Від. ОБВУ в Лондоні, він же й голова Округу ОБВУ та член Головної Управи. Він представив шан. гостя, сказавши загально про його життєвий шлях. Вітали гостя — голова Відділу СУБ у Лондоні п. Маркіян Шептицький, дир. Юліан Заблоцький, мгр Степан Олесків від УСГромади. Від Головної Управи ОБВУ вітав гостя ген. секретар пор. д-р Святомир М. Фостун, який нагородив пор. Мирослава Кальбу медалею ОБВУ за його військову службу в Друж-

ках Українських Націоналістів, діяльність та працю для української національної справи і визвольної боротьби.

Зворушений гість сердечно подякував Головній Управі ОБВУ за нагородження його медалею і, на прохання присутніх розповів про формування ДУН, вишкіл і їхню дію в Україні в початкових тижнях німецько-совєтської війни, а опісля теж відповідав на запити та доповнював свою розповідь. Цю товариську зустріч при перекусці, що її приготували пані — члени ОУЖ і дружини членів Управи Відділу ОБВУ закryw пізно вночі голова Відділу ОБВУ бул. Михайло Ткачук, подякувавши шан. гостеві за участь у зустрічі та побажавши йому дальшої щасливої подорожі до Мюнхену, а теж висловив подяку всім учасникам цієї зустрічі, і паням за приготування перекуски.

Учасник

XXX КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ЇЗД ОБВУ

Після вибору королеви й княжних краси

У суботу, 10 листопада 1984 р., в місті Олдгамі відбувся XXX з черги Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ, що проходив під кличем: «Працюймо для народу й України!» та відзначав 35-річчя діяльності Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії.

Крайовий Вояцький З'їзд улаштувала Головна Управа ОБВУ, а всією підготовкою цього З'їзду займався Підготовчий комітет: пхор. Богдан Головатий — голова, хор. Петро Кіщук — заступник голови, ппор. Маріян Д. Гайва, пхор. Володимир Янківський, ст. бул. Володимир Нагайло, ст. бул. Павло Татарин, ст. бул. Михайло Татарчук, побр. Олександр Марковський, побр. Микола Яцків і Управа Відділу ОБВУ в Олдгамі. Як звичайно, в праці Підготовчого комітету помагали голова і генеральний секретар ОБВУ.

Крайовий Вояцький З'їзд відкрив о год. 4.00 полудні голова ОБВУ пор. Богдан Микитин, вказуючи на відзначення роковин 35-річчя безперервної діяльності ОБВУ. З'їзд ушанував однохвилинною мовчанкою сл. пам'ять померлого Блаженнішого Патріярха Йосифа, сл. пам'ять голови УГВР Кирила Осьмака, членів УГВР, що поклали своє життя в боротьбі за волю України, сл. пам'ять Степана Бандери, полеглих воїнів І УД під Бродами та всіх померлих членів ОБВУ продовж 35 років. У своєму вступному слові голова згадав теж, що внаслідок відкликання З'їзду, що мав відбутися

22 вересня, не змогла прибути на З'їзд запрошена оперова співачка Уляна Чайківська, а теж не зміг прибути полк. Вольф-Дітріх Гайке, кол. шеф штабу І УД УНА.

Після відкриття З'їзду, пор. д-р Святомир М. Фостун провів вояцький салют усім живим учасникам брідських боїв, а хор дружинників Осередку СУМ з Ноттінггему проспівав грімке многоліття в пошану всім живим учасникам брідської кампанії, що живуть в Україні, чи в інших країнах ССРСР, у вільному світі та у В. Британії.

З черги хор дружинників під диригуванням п. Мирослава Бучка продовжував офіційно-концертну частину, що нею проводив ст. бул. Володимир Нагайло, а йому помагав побр. М. Яворський з Олдгаму. Хор проспівав такі пісні: «Зродились ми» — муз. Василя Кардаша, «Ми зродились із крові народу» — муз. В. Кардаша і «Засяло сонце» — муз. І. Недільського. З черги пхор. Володимир Лесюк, член Головної Управи ОБВУ зачитав письмові привіти, що наспіли на З'їзд. Письмовий привіт Блаженнішого Патріярха (що він надіслав його ще вкінці серпня), присутні вислухали стоячи, в пошану померлому Патріярхові. З'їзд привітали: Блаженніший Владика митрополит Мстислав, Преосвященний Владика Володимир, всч. о. протопресвітер і капелян ОБВУ Сильвестер Богатирич від Єпархіяльного Управління УАПЦ у Великій Британії і від себе, всч. о. митрат Микола Матичак, всч. о.

сотник крилошанин Михайло Ратушинський капелян ОБВУ, всч. о. крил. Ярема Гаврилук почесний капелян, всч. о. Михайло Дяченко, всч. о. Йосафат Лецишин, дост. Ярослав Стецько Голова Проводу ОУН, Ресорт Військових Справ Уряду УНР в екзилі, Президія КОУГЦУ, полк. Євген Рен, пполк. Вольф-Дітріх Гайке, проф. д-р Володимир Кубійович, ред. Ілля Дмитрів заст. голови СКВУ і ген. секретар КОУГЦУ, Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА, Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА в Зах. Німеччині, Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА в Австралії, Гол. Управа Світового Братства кол. Вояків УПА, Управа Братства «Броди-Лев», Управа Від. ОБВУ в Іспанії, Президія і Головна Управа Союзу Українців у Великій Британії, Крайова Управа Спільнот української Молоді у Вел. Британії, Президія Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦеркви у Вел. Британії, Головна Управа Організації Українських Жінок, Крайова Пластова Старшина, Управа Спільнот українських Учителів і Виховників, Управа Товариства українських Літераторів, Управа українського Товариства. Екзекутива КоДУС, Президія Бібліотеки й Музею ім. Шевченка у Вел. Британії, Управа Товариства «Гуцульщина», Управа Стрілецького Клубу «Січ», Управа Української Студентської Громади і Дирекція «Подолі». Як щороку, так і на цьогорічний Вояцький З'їзд прибули представники українських установ, організацій і товариств у Великій Британії, як почесні гості, а Союз Українців у Великій Британії репрезентував радн. Ярослав Деремenda, перший заст. голови Союзу.

Після зачитання письмових привітів, танцювальний ансамбль «Веселка» з Осередку СУМ в Аштоні, під мистецьким керуванням п. Василя Реги вивів на сцені танець «Козачок». Святкове слово в українській мові, присвячене 35-річчю існування і безперервної праці Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії сказав генеральний секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун, схарактеризувавши загальну діяльність ОБВУ, його здобутки і його вклад в українське організоване життя у Вел. Британії продовж минулих 35 років. Черговим у програмі був виступ тріо «Луна» з Олдгаму, що діє при місцевому Відділі ОБВУ — керівник п. М. Яворський, п-ні Ніколина Бачинська і п-ні Магдалина Яворська. Вони проспівали три пісні, при грі на гітарі: «Завтра в далеку дорогу» — повстанська пісня, «Два кольори» — муз. Білаша і пісню про Симоненка — обробка М. Яворського. Святкове слово по-англійськи про 35-річчя ОБВУ сказав побр. Михайло Кормило з Шотландії. Продовжуючи програму офіційно-концертної частини З'їзду хор дружинників з Ноттінггему при аккомпаніменті на піяніно п-ні Марії Бучок, проспівав «Хор бранців» — муз. Миколи Лисенка, «Вічний Революціонер» — муз. Миколи Лисенка та «Марш Дивізії» — муз. Е. Садовського.

З черги ансамбль «Веселка» виступив з бадьорими танцями «Коломийка» і «Гуцулка» зібравши заслужені оплески за цей виступ.

На цьогорічному Крайовому Вояцькому З'їзді пор. Маріян Д. Гайва з Лондону, був нагородже-

ний найвищим відзначенням ОБВУ — Золотим Хрестом І кляси за його безперерйну працю в Головній Управі ОБВУ продовж минулих 30 років. Церемонію нагородження хрестом провели голова ОБВУ, генеральний секретар і хор. Петро Кішук.

Резолюції З'їзду зачитав побр. дир. Іван Скальський, і вони були прийняті грімкими оплесками.

Танець «Гопак», публіка як завжди нагородила довготривалими оплесками, і ансамбль «Веселка» тим танцем закінчив свою участь у офіційно-концертній частині З'їзду, що її закінчив хор дружинників проспівавши «Вие бур'я» — муз. І. Недільського, «Добраніч» — муз. А. Гнатишина і «Слава Героям» — муз. В. Сметани. Після інформації про дальший перебіг З'їзду, що її подав ст. бул. Володимир Нагайло, хор дружинників проспівав український і британський національні гимни й закінчив першу частину Крайового Вояцького З'їзду ОБВУ.

*

Друга частина Крайового Вояцького З'їзду ОБВУ почалась увечері, о год. 7.30. Відкрив її керівник тієї частини спор. Маріян Д. Гайва. Його заступниками були бул. Маркіян Шептицький і побр. Василь Шаблінський з Манчестеру. Грала оркестра побр. Михайла Іванкова з Нортгемптон. На танцювальну забаву прибуло дуже багато молоді, багато більше ніж на попередні З'їзди. В часі забави-балу відбувся теж згідно традиції Крайових Вояцьких З'їздів вибір королеви краси ОБВУ і княжних на 1984-1985 роки. Реєстрував королевих ст. бул. Павло Гошко, а жюрі вибору королеви й княжних працювало в такому складі: п. Остап Пицко — голова, маестро Ярослав Бабуняк, маестро Володимир Луців, п-ні Віра Бегей, п-на Ліда Деремenda, побр. Микола Кудярьський і п. Мирослав Бучок. Участь у конкурсі брали такі королеви краси Відділів ОБВУ: п-на Еріка Цюпер — Лондон, п-на Зеня Кринциль — Бадфорд, п-на Галя Наконечна — Единбург, п-на Оксана Мартинок — Волвергемптон, п-на Катерина Лотоцька — Олдгам і п-на Оксана Леськів — Манчестер. Жюрі обрало королевою краси ОБВУ на 1984-1985 роки п-ну Зеню Кринциль, п-ну Еріку Цюпер — першою княжною і п-ну Оксану Мартинок — другою княжною. Після проголошення вислуду праці жюрі генеральний секретар ОБВУ пор. д-р Святомир М. Фостун (тому, що голова ОБВУ в тому часі був неприсутній у залі) наклав обраній королеві краси корону, а шарфу наділа на неї торішня королева п-на Люба Ластовецька. Грошові нагороди вручив побр. бул. Маркіян Шептицький, а квіти королеві і княжнам підніс пхор. Володимир Лесюк, після чого всі присутні проспівали королеві і княжним многоліття.

В часі танцювальної забави-балу був також розіграш льотерійних квитків, що їх продавали: п-ні Марійка Карапата і п-ні Марія Янківська. Розіграш відбувся під наглядом ст. булавного Павла Татаринова. Опісля танцювальна забава продовжувалася до год. 1.00 ночі.

Загально З'їзд пройшов успішно й спокійно, з участю понад 1300 учасників, у тому числі, як уже згадано, було дуже багато молоді, а громадянство

прибуло численно, завіт з дуже далеких околиць, як наприклад, із Шотляндії. Дбайливо сповняли свої обов'язки касири З'їзду — пхор. Володимир Янківський, побратими — Іван Воловець і Дмитро Литвин, а теж і упорядники — члени Відділу ОБВУ з Олдгаму. Так само уважливо й дбайливо працювали всі ті побратими, що їм були доручені такі чи

інші обов'язки в часі цьогорічного Крайового Вояцького З'їзду ОБВУ, що ним наша комбатантська організація відзначила своє 35-річчя, вступаючи в дальший період своєї праці, згідно клича цьогорічного Крайового Вояцького З'їзду ОБВУ — «Працоймо для народу й України!»

С. М. Ф.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ ОБВУ В ЛЮТОНІ

Всч. о. Й. Лецишин посвячує прапор

Вже довгий час Відділ ОБВУ в нашій громаді, що його головою є побр. О. Семчишин робив заходи, щоб набути для Відділу прапор. Посвячення цього прапора відбулось у неділю, 18 листопада ц.р. Для Відділу і для нашої цілої невеличкої громади це була безумовно важлива подія, а тому до домівки нашого Відділу СУБ прибуло численно громадянство не лише з Лютону, але також з Лейтон Базарду, Лечворту й околиць.

О год. 6.00 ввечері в домівці Відділу СУБ всч. о. Йосафат Лецишин відслужив Службу Божу, а опісля посвятив прапор. Хресними-почесними батьками прапора були чотири кол. українські вояки. Після посвячення представник Головної Управи ОБВУ хор. Петро Кішук привітав присутніх — численно зібраних членів ОБВУ в одностроях і громадянство та закликав членство ОБВУ плекати українську військову традицію, і під непосвяченим

прапором розгортати свою працю для добра нашої комбатантської організації та українського народу. Після свого слова хор. Петро Кішук передав прапор голові Округи ОБВУ бул. Василю Гуменюкові, а він вручив посвячений прапор голові Відділу зі словами присвяти цьому прапорові та зобов'язанням для Відділу нести гордо цей прапор у дальший праці Відділу.

Після проспівання многоліття, хор. Петро Кішук нагородив побратима Григорія Павлюка кол. голову Відділу ОБВУ в Лютоні медалею III кляси ОБВУ та вручив йому грамоту під грімкі оплески присутніх.

На закінчення цієї врочистості присутні брали собі на пам'ятку маленькі тризубці даючи за це свої добровільні пожертви, а голова Відділу побр. О. Семчишин висловив подяку всч. о. Йосафатові Лецишиному за посвячення прапора хор. Петрові

Кіщуку за прибуття на цю врочисту подію та всім учасникам.

Опісля відбулась товариська гостина, що її приготували наші працюючі пані. В часі гостини при-

сутні весело гуторили, згадували минуле та робили собі знімки. Гостина тривала до пізньої ночі.

А. П.

ОКРУЖНІ КОНФЕРЕНЦІЇ ОБВУ

*Доповідає на Окружній конференції в ОБВУ в Брадфордї
ген. секретар пор. д-р Святимир М. Фостун*

У суботу, 24 листопада 1984 р., в залі Відділу СУБ в Карлайлі, відбулась Окружна конференція ОБВУ, з участю представника Головної Управи ОБВУ, хор. Петра Кіщука, голови Округи побр. Олекси Дем'янчука, членів Управ Відділів Округи Шотландія, і гостей, разом 23 учасники конференції, що її відкрив і привітав усіх, а зокрема представника Головної Управи голова Округи побр. Олекса Дем'янчук. Хор. Петро Кіщук вітав усіх від імені голови, ген. секретаря ОБВУ. Однохвилинною мовчанкою всі вшанували пам'ять померлого Блаж. Патріярха Йосифа. Опісля згідно порядку ділових нарад, голови або представники Відділів звітували з діяльності своїх Відділів у 1984 році. Про загальну діяльність ОБВУ доповідав хор. Петро Кіщук, а після його доповіді була дискусія, в якій присутні ставили запити, а також і подавали різні пропозиції, зауваги й побажання, що їх Головна Управа ОБВУ братиме на увагу в дальшій праці.

Загальний плян праці Округи ОБВУ реферував

голова Округи побр. Олекса Дем'янчук, і після його обговорення цей плян праці схвалили учасники конференції.

Перед закінченням ділових нарад хор. Петро Кіщук, діючи з уповноваження Головної Управи ОБВУ нагородив медалями кількох побратимів за їхню довголітню працю в ОБВУ, а водночас і побажав Окрузі та всім її клітинам-Віділам ОБВУ багато успіху в праці в наступному 1985 р. Після кінцевого слова голови Округи побр. О. Дем'янчука Окружну конференцію закінчено проспіванням українського національного славня, а потім пані пригостили всіх смачним обідом. У часі конференції Управа місцевого Українського Товариського Клубу пожертвувала 1000 фунтів на видавничий фонд ОБВУ.

Друга конференція відбулась у суботу, 15 грудня 1984 р. в Брадфордї, в приміщенні місцевого Відділу СУБ. Це була Окружна конференція Округи Йоркшир, що її дбайливо підготував голова тієї Округи ст. бул. Павло Татарин з помічню Управи

Відділу ОБВУ в Брадфордї. На згадану Окружну конференцію прибули — ген. секретар ОБВУ — пор. д-р Святомир М. Фостун, хор. Петро Кішук, голова Округи ст. бул. Павло Татарин і члени Управ усіх Відділів Округи ОБВУ — Йоркшір. Окружну конференцію відкрив о год. 1.30 пополудні голова Округи й привітав гостей, а водночас і зачитав порядок ділових нарад. Після привітання ген. секретаря, який привітав учасників конференції від імені голови, який не зміг прибути на конференцію, голови або представники Відділів звітували з діяльності своїх клітин упродовж 1984 року, а про працю Округи звітував її голова.

Про загальну діяльність ОБВУ, доповідав ген. секретар пор. д-р Святомир М. Фостун, подаючи водночас і напрямні дальшої праці, а про організаційні та фінансові справи доповідав хор. П. Кішук.

Після дискусії та обговорення заслуханого, учасники конференції обговорили теж намічений план

праці Округи на 1985 рік, що його предложив голова Округи та його схвалили. Перед закінченням конференції ген. секретар ОБВУ в супроводі хор. Петра Кіщука і голови Округи нагородив медалями кількох побратимів з цілої Округи за їхню віддану й довголітню працю в ОБВУ. Медалю ОБВУ одержав також голова Брадфордського Відділу СУБ п. Вол. Парфанюк за його віддану довголітню громадську працю. Він був присутній на конференції і був дуже зворушений такою несподіванкою.

Після кінцевого слова ген. секретаря ОБВУ та голови Округи, ділові наради Окружної конференції закінчено у вечірніх годинах, а потім пані пригостили всіх смачним обідом.

Загально треба відмітити, що це була вдала, ділова та успішна Окружна конференція ОБВУ.

Учасник конференцій

35-РІЧЧЯ ВІДДІЛУ ОБВУ В БОЛТОНІ

У суботу, 24 листопада 1984 р., в Болтоні відбулося врочисте відзначення 35-річчя безперервного існування і діяльності місцевого Відділу ОБВУ та вшановано голів і довголітніх членів Управи цього Відділу, які продовж минулих 35 років внесли багато своєї праці в розбудову Відділу.

З цієї нагоди в залі Болтонського Відділу СУБ, відбувся спільний обід з участю около 180 осіб — членів Відділу і кол. вояків зі своїми дружинами та запрошені гості.

Це ювілейне святкування почалось о год. 6.15 увечері. Його відкрив довголітній голова Відділу побр. Іван Павкнер.

Дальшою програмою святкового відзначення проводив його церемоніймайстер п. Петро Сарапук. Він привітав довголітнього почесного голову Відділу ОБВУ всч. о. крил. М. Ратушинського, голову Головної Управи ОБВУ пор. Б. Микитина, посла парламенту п. Пітера Турнгама, радного міста Болтону п. Брасна Тетлова, голову В-лу ОБВУ з м. Лій, побр. В. Щербатюка, всіх голів місцевих братніх організацій, голову Британського Легіону п. А. Сидолла та всіх членів Відділу і гостей, відтак зачитав список померлих голів Відділу, членів, і членів Управи упродовж тридцятип'яти минулих років, що їх пам'ять ушановано однохвилинною мовчанкою. Після того всч. о. крил. М. Ратушинський провів молитву та поблагословив їжу.

Стислий хронологічний огляд історії загальної діяльності Відділу та її Управи від початку його заснування — 21 жовтня 1949 року коли-то відбулися перші основуючі Загальні Збори Відділу аж по сьогоднішній день, зачитав побр. Б. Дедів. Одночасно цей сам огляд історії Відділу з обширнішим оформленням одержав кожний член Відділу, а його

було опрацьовано на підставі протоколів і звітів з відбухих Загальних Зборів цього Відділу.

В англійській мові про 35-річчя діяльності Відділу, доповідав д-р Любомир Мазур.

З нагоди цього ювілейного відзначення, з привітальним словом виступали: голова Головної Управи ОБВУ пор. Б. Микитин, радний м. Болтону п. Б. Тетлов, посол парламенту п. П. Турнгам, колишній перший член і заст. голови Управи В-лу, побр. Я. Бабуняк, голова Британського Легіону п. А. Сидолл, голова Відділу м. Лій, побр. В. Щербатюк, а голова місцевого Відділу СУБ п. Г. Болюбаш від імені всіх українських організацій у м. Болтоні, висловив привіт і побажання Відділові ОБВУ дальшої успішної праці для добра загального і української справи.

Письмовий привіт, що наспів від всч. о. крил. Яреми Гаврилюка, колишнього пароха нашої громади, зачитав п. П. Сарапук.

Для збагачення програми святкового відзначення, у мистецькій частині виступило наше «Кобзарське Братство». Вони проспівали декілька пісень у супроводі гри на бандурах.

Після офіційної частини та прийняття, відбулася танцювальна забава.

Завдяки добрим організаторам ювілейне відзначення 35-річчя Відділу в Болтоні пройшло дуже успішно.

Одночасно Управа Відділу висловила подяку всім тим, що своєю працею причинилися для цього гідного відзначення, а також і кухареві побр. В. Чубі з Манчестеру та його персоналові за дбайливу і шкуру обслугу гостей.

Управа Відділу ОБВУ в Болтоні

ПОСВЯЧЕННЯ ПРАПОРА ВІДДІЛУ ОБВУ В РЕДІНГУ

В неділю, 16 грудня 1984 року, в нашій громаді в Редінгу, відбулась особлива врочистість. Того дня, після Богослуження, всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець, капелян ОБВУ, посвятив прапор місцевого Відділу ОБВУ. Кумами були побратими: Лев Рись, Теодор Гибала, Я. Панас, М. Кручко. Посвятивши прапор о. капелян сказав добре пропо-

лу п. Т. Гибала бажаючи успіху Відділові ОБВУ в його праці. Він також склав від кумів на «крижму» для Відділу ОБВУ, а за його прикладом побр. В. Янко теж пожертвував £5.00.

Опісля ппор. Маріян Д. Гайва вручив від імені Головної Управи ОБВУ медалю і грамоту Управі Відділу ОБВУ за активну, передову діяльність Від-

Промовляє ппор. Маріян Д. Гайва, член Президії Головної Управи ОБВУ

відне слово про значення прапора — символа в релігійному та громадському житті нашого народу. Посвячення закінчено спільним проспіванням «Боже вислухай благання». В тій урочистості взяли участь не лише члени місцевого Відділу ОБВУ й миряни, але теж і представники Централі ОБВУ з Лондону — ппор. Маріян Д. Гайва і бул. Михайло Ткачук, він же і голова Округу ОБВУ. Прибули теж побр. Ф. Козак — голова Гуртка ОБВУ з Гай Викомбу, а з Лондону приїхали і члени Управи Лондонського Відділу ОБВУ, побратими: І. Костів, С. Білінський, І. Ципух, М. Климчук та М. Ладик.

Друга частина врочистості відбувалась у залі домівки нашого Відділу СУБ. Там о. капелян передав прапор ппор. М. Д. Гайві, а цей врочисто вручив прапор голові Відділу ОБВУ побр. Ф. Надвірному з відповідною присвятою. Побр. ппор. М. Д. Гайва сказав також святкове слово, нав'язуючи до загальної діяльності ОБВУ впродовж 35-річчя безперервної праці цієї нашої комбатантської організації.

Від кумів і Відділу СУБ промовляв голова Відді-

ділу продовж кількох минулих років, а теж нагородив побр. Михайла Веркальця медалю за поранення. Зворушений такою несподіванкою побр. М. Веркалець розповів, як він був двічі поранений, уперше під Бродами, а пізніше в Австрії, в самий кінець війни.

Після закінчення офіційної частини сумівський танцювальний гурток місцевого Осередку СУМ «Метелик» під керуванням п. М. Буряка відтанцював жвавий козацький танець. У закінчення згаданої врочистої події у нашій громаді голова Округу ОБВУ бул. Михайло Ткачук висловив подяку всч. о. капелянові протопресвітерові Сильвестру Богатирцеві за посвячення прапора та всім присутнім за участь у цій врочистості, а також висловив подяку паням — членам Гуртка ОУЖ за приготування перекуски та гурткові «Метелик» за танцювальний виступ. Він також побажав Відділові ОБВУ багато успіхів у його далійшій праці.

Після проспівання національного славня, відбулась чайна перекуска.

Л. Р. Суслик

Учасники врочистості — посвячення прапора Відділу ОБВУ в Редінгу

ПОХОРОН МАЙОРА СЕППА МАВРЕРА

З посмертної згадки, що її подала Головна Управа ОБВУ в «Українській Думці» ч. 3 (1966) від 17 січня 1985 року, членство ОБВУ й українське громадянство у Великій Британії й поза її межами, довідалися про несподівану смерть великого приятеля українців, зокрема українського вояцтва, бл. пам. майора Сеппа Маврера, що помер у суботу, 29 грудня 1984 р., в Пальдаві, Австрія. На його похорон, Головна Управа ОБВУ виделегувала автора цих рядків і побр. Лева Ковалю. З Зах. Німеччини на похорон прибули теж представники Крайової Управи Братства кол. Вояків І УД УНА — побр. Роман Душинський і побр. Іван Дух.

Другого січня 1985 року була відслужена Панахида за спокій душі Покійного в його місцевості Пальдаві, а величавий похорон відбувся наступного дня, 3 січня у Фельдбаху. В каплиці на цвинтарі заупокійну Службу Божу відслужили австрійські священники й всч. о. шамб. д-р Олександр Дзерович. Біля домовини стояла почесна стійка австрійських комбатантів, а на домовині була похоронна лента ОБВУ. Між численними військовими й комбатантськими хрестами й медалями лежала також і срібна медаль ОБВУ, якою Покійний був нагороджений. Після заупокійної Служби Божої сформувався похід, з участю різних заслужених

австрійських діячів — військових, цивільних і комбатантських, представників комбатантських відділів і австрійського громадянства, що прибуло на похорон з різних близьких і далеких міст, разом понад 2000 осіб. У поході несено 68 вінків і 80 комбатантських прапорів. Представники українських комбатантів ішли в похід в другій трійці. Грала сумний похоронний марш австрійська комбатантська оркестра. Біля могили промовляли лише п'ять осіб, хоча були зголошені 36 промовців. Від українських комбатантів говорив побр. Р. Душинський. Проводив похоронним церемоніалом князь Ліхтенштайну.

Після похорону відбулись у Фельдбаху дві похоронні тризни. Одна в обмеженому числі учасників (родинна), а другу влаштував посадник міста в готелі, з участю запрошених гостей — різних австрійських достойників, військовиків і комбатантів. У своєму слові посадник міста радив ком. А. Гармтодт наголосив особливо участь представників ОБВУ і Братства в похороні, як вияв великої пошач-

ни до Покійного та приязні до австрійського комбатантського руху.

Подібно теж висловлювалися інші промовці. Від представників українських комбатантів промовляв автор цих рядків, висловивши подяку посадникові міста, президентові австрійського комбатантського руху май. інж. О. Явсові за запросини на похоронну тризну, а водночас, і запевнив австрійських побратимів, що наші комбатантські організації будуть і далі дружньо співпрацювати з австрійським комбатантським рухом.

В часі короткого побуту у Фельдбаху представники ОБВУ й Братства зложили офіційну візиту посадникові міста, секретареві австрійських комбатантів п. Еріхові та познайомилися з новим головою комбатантів Стирії капітаном Валтером Бендлем, який обняв обов'язок голови австрійських комбатантів у Стирії, після несподіваної смерті бл. пам. Сеппа Маврера.

хор. Петро Кіщук

У ПОКЛОНІ ВЕЛИКОМУ СИНОВІ УКРАЇНИ

У вівторок, 5 березня 1985 року, з ініціативи Крайового Комітету відзначення 35-річчя смерті сл. пам. Головного Командира УПА, генерал-хорунжого Романа Шухевича-Тараса Чупринки та у співдії Округи ОБВУ — Середуща Англія, була відслужена соборна Панахида, в сумівській оселі Тарасівці, біля пам'ятника полеглим за волю України, за спокій його душі.

Не дивлячись, що це був робочий день, до Тарасівки прибули понад 200 осіб українського громадянства — представники політичних середовищ, суспільно-громадських установ, організацій і товариств, Округ і Відділів ОБВУ, українських громад та індивідуальні громадяни. Представники багатьох громад прибули навіть з далеких округ, як наприклад, Лянкашір і Йоркшір.

Розгорнені українські національні прапори на високих щоглах, прапороносці з прапорами, представники з вінкима, члени ОБВУ в одностроях, і численне громадянство — творили разом гарну картину біля пам'ятника. Точно о год. 1.00 пополудні, всч. о. прот. Григорій Лазієнко (УАПЦ) і всч. о. Йосафат Лещишин (ПУКЦ) почали служити соборну Панахиду. Дякували й проводили панахидним співом іподиякон Павло Малицький з Волвергампону й п. Остап Пицко з Ноттінггему. Коротке проповідне слово сказав всч. о. прот. Григорій Лазієнко. Після Панахиди, під тихий спів «Вічна пам'ять» представники політичних середовищ, суспільно-громадських установ, організацій і товариств, Округ і Відділів ОБВУ й українських громад підходили по черзі до пам'ятника й клали вінки. Оголошував їхнє чергування побр. бунч. Михайло Гринюк, який і проводив цим скромним, але врочисто-зворушливим ушануванням пам'яті Головного Командира УПА. Гарні вінки поклали представники:

Організацій Українського Визвольного Фронту — інж. Василь Олесків, ст. бул. Михайло Татарчук,

п. Степан Ришкович; Крайового Комітету Чупринки — пор. д-р Святомир М. Фостун, хор. Петро Кіщук; Союз Українців у Великій Британії — радн. Ярослав Деремєнда, дир. Іван Равлюк, радний Антін Тисячний; Об'єднання бувших Вояків Українців — шпор. Маріян Д. Гайва, пхор. Володимир Лєсюк; Представництво ВО УНРади й Українського Товариства — п. Микола Сидоренко; Українська Гетьманська Організація у Великій Британії — майор Іван Горобець; Організація Українських Жінок — п-ні Віра Гринюк, п-ні Ніна Марченко, п-ні Северина Боднар; Спілки Української Молоді — бунч. Михайло Гринюк; Пласту у Великій Британії — пл. сен. Ст. Луцик; Товариства «Гуцульщина» — п. Василь Потек; Округи ОБВУ — Південь — бул. Василь Гуменюк; Округи ОБВУ — Середуща Англія — побр. Іван Федоришин; Округи ОБВУ — Лінколншір — ст. бул. Михайло Татарчук; Округи ОБВУ — Лянкашір — побр. Іван Павкнер; Округи ОБВУ — Йоркшір — ст. бул. Павло Татарин; Округи ОБВУ — Захід — побр. Григорій Трухан; Округи ОБВУ — Шотляндія — побр. Теодор Данкович; Українські громади з Ковентрі — п. І. Дутка; Української громади з Дарбі — п. Федір Савчук; Української громади з Челтенгаму — п. Михайло Шевчук; Оселя Кобзарівка — п-ні Люба Стадник.

Після покладення вінків святкове слово сказав д-р Святомир М. Фостун, секретар Крайового Комітету відзначення 35-річчя смерті Головного Командира УПА, схарактеризувавши сл. пам. ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки як людини — воїна — командира, що стала легендою і своїми великими чинами заслужила собі гідне місце в історії української нації. Згадав теж і Юрія Шухевича, гідного сина великого батька, що все своє життя карається у московсько-большевицьких в'язницях і концтаборах, але не відрікається великої ідеї і свого великого батька.

Проспіванням вояцької пісні «Видиш брате мій»

і національного гімну «Ще не вмерла Україна», при похилених прапорах і салютуванні членів ОБВУ, закінчено вшанування пам'яті Головного Командира УПА. Опісля побр. бунч. Михайло Гринюк запросив бажаючих на перекуску до Кобзарівки.

Годиться відмітити, що багато попрацював для підготовки цього вшанування хор. Петро Кішук, го-

лова Округу ОБВУ — Середуша Англія, а водночас і організаційний референт Крайового Комітету відзначення 35-річчя смерті Головного Командира УПА, з допомогою ст. бул. Михайла Татарчука.

Вол. Лесюк

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОБВУ

У суботу, 16 березня 1985 року, в Манчестері, в приміщенні місцевого Відділу СУБ, відбулось пленарне засідання Головної Управи, з участю членів Головної Управи й голів Округу ОБВУ. Проводив діловою нарадою-засіданням голова ОБВУ пор. Богдан Микитин. Учасники засідання заслухали звіт-млення із загальної діяльності ОБВУ в 1984 році,

що його подав ген. секретар ОБВУ побр. д-р Святомир М. Фостун, і фінансове звіт-млення, що його подав ппор. Маріян Д. Гайва, обговорили пророблену діяльність, прийняли план праці ОБВУ в 1985 році, обговорили та прийняли рішення і постанови в багатьох актуальних справах і питаннях загальної праці ОБВУ.

ОКРУЖНА КОНФЕРЕНЦІЯ ОБВУ

У неділю, 17 березня 1985 року, в м. Бедфорд, відбулась у залі місцевого Відділу СУБ чергова окружна конференція ОБВУ, з участю представників Головної Управи, голови Округу та членів Управ Відділів ОБВУ з Округу Південь.

Окружну конференцію відкрив точно о год. 3.00 пополудні голова Округу побр. бул. Василь Гуменюк і привітав представників Головної Управи — пор. д-ра Святомира М. Фостуна й хор. Петра Кіщука, подав пропонуванням порядок нарад, а після його прийняття всі учасники конференції вшанували однохвилинною мовчанкою померлих членів Округу в звітному часі.

Опісля голови, або представники Відділів ОБВУ згаданої Округу звітували про діяльність своїх Відділів у 1984 році, а про діяльність Округу в тому звітному часі доповідав її голова бул. Василь Гуменюк. Про загальну діяльність ОБВУ доповідав ген. секретар, пор. д-р Святомир М. Фостун, який подав також напрямні дальшої багатогранної праці ОБВУ

в 1985 р. Про справи організаційного та фінансового характеру доповідав хор. Петро Кішук. Після обговорення і дискусії, голова Округу подав пропонуванням план праці Округу в 1985 році, що його учасники конференції схвалили й прийняли.

Під кінець конференції голова Округу зачитав повідомлення про підвищення в підстаршинському рангу побр. Василя Крамара довголітнього місцевого громадського діяча, а водночас і голови Відділу СУБ, який сердечно вітав учасників Окружної конференції, і був вельми зворушений такою несподіванкою. За довголітню працю в ОБВУ були нагороджені медалями III класи — бул. Василь Гуменюк і побр. Дмитро Павлишин з Бедфорду.

Окружна конференція, яка пройшла ділово та успішно, закінчилась о год. 6.00 ввечері, проспіванням українського національного славня, а опісля пні — члени місцевого Гуртка ОУЖ пригостили всіх перекускою.

В. Гуменюк

ЕДІНБУРГІ У ПОКЛОНІ ГОЛОВНОМУ КОМАНДИРОВІ УПА

В цьому році українська спільнота у вільному світі вшановує пам'ять св. пам. Головного Командира УПА генерал-хорунжого Романа Шухевича — Тараса Чупринку, який згинув 5 березня 1950 р. героїською смертю на полі слави в Білогорщі біля Львова. І хоч вдалося кровожадній Москві фізично його вбити, але духовно Тарас Чупринка житиме вічно з нами та закликатиме нас до боротьби і чину за здійснення нашого найбільшого ідеалу — відновлення української самостійної соборної держави.

Сповняючи частинно ці патріотичні почування, українська спільнота в Шотландії з ініціативи Управи Відділу ОБВУ в Едінбурзі, створила Окружний комітет для відзначення цих жалобних роковин, і цей комітет улаштував Святочну академію, яка відбулась в неділю, 12 травня 1985 року в катедральній залі в Едінбурзі.

Святочна академія почалась «Молитвою Українського Націоналіста», яку сказав голова

Округу ОБВУ ст. десятник Олекса Дем'янчук при почеті двох побратимів у нових воєцьких одностроях. Відтак мистецький ансамбль «Кобзарське Братство» з Болтону проспівав при грі на бандурах «Ой, Морозе, Морозенку». Побр. І. Берчук привітав гостей з Болтону та накінець у своєму вступному слові проголосив мовчанку за полеглою Командира УПА. Найбільшою атракцією на цій Святочній академії був виступ наших гостей бандуристів з Болтону. Вони чудово проспівали ще такі пісні: «Ліс», «Повстанська пісня», «Марш повстанців», «Реве та стогне Дніпр широкий», «Тарасова ніч», «Ой на горі, там жінці жнуть», «Ой у полі могила», «По діброві вітер віє», «Засвістали козаченьки», «Ой літа орел» і «Гомін Запоріжжя». З черги місцевий співучий гурток, квінтет молодих сумівок відспівав 4 пісні: «Рушив поїзд», «Де гори Карпати», «Мої ясени» і «Виростеш ти сину». Квінтет дружинників Осередку СУМ в Едінбурзі проспівав «Зажирилась

Україна» і «Ой бурлака молоденький». Реферат про Головного Командира УПА в українській мові читав побр. ст. дес. Е. Стешин, а реферат в англійській мові читав голова Осередку СУМ, О. Курелюк. Вірш «Ми ще повернемося» — М. Вереса сказав дружинник СУМ П. Шалапай.

При кінці святочної академії, побр. ст. дес. О. Дем'янчук висловив щиру подяку всім виконавцям святкової програми та усім учасникам а особливо

подякував членам «Кобзарського Братства», котрі мистецькою грою на бандурах та українською піснею причинилися до святочного звеличення академії та вручив їм на спомин малі тризубці.

Святочна академія закінчилася відспіванням всіми присутніми національного славня.

Е. Стешин

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ВІДДІЛУ ОБВУ В ДАНДІ

В неділю, 28 травня 1985 р., в залі Відділу СУБ у Данді, Шотляндія, відбулися Загальні Збори Відділу ОБВУ, що їх відкрив уступаючий голова, побр. Ю. Ілюк. Він привітав усіх присутніх, а між ними голову Округи ОБВУ — Шотляндія побр. ст. дес. О. Дем'янчука, а відтак попросив обрати президію Зборів, що була обрана в складі: голова — побр. Саранчук, заст. голови М. Шевчук і секретар М. Житкович. До почесної президії запрошено голову Округи, побратима ст. ст. О. Дем'янчука, голову відділу ОБВУ з Единбургу, побр. П. Дем'янчука, а також голів місцевих громадських організацій.

Учасники Зборів вислухали звітів голови, секретаря і скарбника та їх обговорили. Голова Контрольної Комісії, п. М. Шевчук наголосив у своєму звіті про те, що багатогранна праця Управи Відділу ОБВУ була задовільна та запропонував уділити абсолюторію, що було прийнято одногосно.

На пропозицію М. Житковича, Збори переобрали знову головою побр. Ю. Ілюка та Управу Відділу:

побр. Онуфрак, побр. Саранчук, побр. Рава, побр. Танюк, побр. Дурдила і побр. Карпак. Контрольна Комісія: побр. М. Шевчук — голова, М. Дутчин, і побр. Кічак — члени.

Загальний плян праці предложив новообраний голова Відділу побр. Ю. Ілюк. У пропозиціях і побажаннях, голова В-лу висловив подяку Зборам за обрання його знову головою Відділу ОБВУ та обіцяв далі працювати для добра і розвитку нашої комбатантської організації. На закінчення Зборів голова президії попросив голову Округи до слова. Побр. О. Дем'янчук закликав учасників Зборів і Управу продовжувати працю Відділу бо це наш вояцький зобов'язок.

На закінчення новообраний голова подякував Управі Відділу СУБ за користування залем, голові Округи і всім присутнім за участь у Зборах, що їх закінчено відспіванням національного гимну.

П. Дем'янчук

ВЕЛИЧАВЕ СВЯТО ГЕРОІВ У ТАРАСІВЦІ

Зелені Свята — дні прослави тих, які відійшли від нас у вічність. Це дні, коли поклоняємося тіням наших рідних, тіням наших найближчих, які своїм життям створили для нас дороговказ у майбутнє.

Зелені Свята — були величаві свята між весною і літом, ще за поганських часів, і у той же час — наші прапредки ніколи не забували своїх померлих попередників і на Зелені Свята на пошану спочилих справляли урочисті поминки-тризни.

У всіх народів під сонцем зберігають пильно та з великим пієтизмом культ предків і героїв. Усі релігії світу підтримують цей природний і вроджений усім людям культ, як вияв вдячності і пошани своїм попередникам.

День Зелених Свят — належить теж і героям. У ті дні українці вшановували та вшановують героїв і героїнь, що поклали життя для добра української нації.

Українська історія багата в національних героїв. Історія зберігає багато зворушливих епопей визвольної боротьби українського народу. Але найаскравішою епопеею цієї боротьби була епопея під час другої світової війни 1939-1945 рр., — героїчної Української Повстанської Армії, що її видвинула на арену історії українська нація серед неймовірно важких і, здавалося б, безнадійних умов.

В душі довголітньої традиції звеличування культу духа посвяти і жертви наших предків і героїв, ми, українські емігранти, яких спокоєнвічний ворог поз-

бавив батьківщини, щороку в Зеленосвяточні Дні згадуємо сотні тисяч відомих і невідомих борців за волю України, Героїв, що їх імена наче ясне світло вказують нам шлях до нових чинів з однією-єдиною метою: визволення нашої землі з-під чужого панування.

З ініціативи Головної Управи ОБВУ і Підготовного Комітету, що його очолив хор. Петро Кішук, організаційний референт Головної Управи й голова Округи Середньої Англії, цього року гідно й достойно вшановано славну пам'ять усіх полеглих воїнів і борців України.

Цьогорічне Крайове Свято Героїв відбулось, як щорічно, у Зеленосвяточну неділю, 2 червня 1985 року, в сумівській оселі Тарасівці, куди з'їхалися кілька тисяч (понад 3000) українського громадянства, членство ОБВУ, організована сумівська і пластова молодь, жіноцтво та парафіяльні ради наших Церков зі своїми церковними хрестами, хоругвами, прапорами, і представники українських центральних і крайових установ, організацій і товариств, щоб сповнити свій національний обов'язок і спільно молитися за спокій душ Героїв й Героїнь, за замучених у концтаборах Владик, священників, монахів і монахинь та світських осіб, які боролися і віддали своє життя за рідну Церкву й Батьківщину. На це Крайове Свято прибули наші громадяни з різних сторін Великої Британії за винятком Лондонської Округи ОБВУ та південносхідньої Англії,

Марширують прапороносні почти Відділів ОБВУ

бо в цей самий день, у Субівській оселі в Чиддінг-фолді, Саррей, відбувалося також традиційне Окружне Свято Героїв.

Саме 6 років тому, в 1979 році, (5 серпня 1979), Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії спорудила величавий пам'ятник у сумівській оселі Тарасівці в пошану й пам'ять усім поляглим за волю України й з того часу започаткувала щорічне відзначування Свята Героїв у Зеленосвяточну неділю біля цього пам'ятника, нав'язуючи до наших колишніх зеленосвяточних релігійних та історичних традицій і звичаїв.

Цьогорічна програма Зеленосвяточних врочистостей охоплювала польову Службу Божу, Панахиду і святочний концерт.

Перед початком Богослуження члени ОБВУ — прапороносці, в одностроях з багатьома прапорами зібралися біля пам'ятника, і звідтіля організовано промаршували на площу біля каплиці, під команду пхор. Володимира Янківського.

Торжественне свято почалося в 12.00 год. дня. Комендантом свята був побр. Михайло Гринюк, а його заступником пхор. Володимир Лесюк. Комендант позвітував голові ОБВУ, сотн. Богданові Микитину. Під спів українського національного славня почет — побр. ст. бул. Михайло Татарчук член ГУ

ОБВУ в супроводі пластуна-сеньйора Євгена Луценка і дружинника СУМ Ярослава Семегена, — підтягнув на щоглу національний прапор.

Урочисту польову Службу Божу служили отці Помісної УКЦеркви — всч. о. митрат Микола Матичак і всч. о. диякон М. Якуб'як. Євангелію прочитав о. диякон, а о. митрат виголосив глибокодумну проповідь, пов'язану із зісланням Святого Духа, наголосив культ символічних могил, згадав про ген.-хор. Тараса Чупринку та про визначних провідників української визвольної боротьби. Відчитав уривок із послання Блаженнішого Патріярха Йосифа про героїв України та закликав усіх працювати й боротися за те велике святе діло, за яке українські національні герої поклали своє життя. Апостола читав дружинник СУМ Євген Курляк. У часі Служби Божої чудово співав чоловічий хор «Боян» з Ноттінггему під диригуванням п. Мирослава Бучка.

Богослуження закінчилося загальним відспіванням релігійного гимну «Боже Великий» і молитвою за Патріярха. Після цього почав формуватися процесійний похід, що пройшов навколо оселею аж до пам'ятника. На чолі цього величавого походу йшов побр. Михайло Гринюк — комендант Крайового свята, за ним несли церковний хрест, декілька хоругв наших Церков, а за ними йшли: прапороно-

Під час Панахиди біля пам'ятника

сець з революційним прапором і три прапороносці з головними прапорами, члени ГУ ОБВУ і члени Підготовного Комітету, визначні суспільно-громадські й політичні діячі, несучи вінки, за ними йшли представник королівської родини — лорд полковник Пітер Гілтон з дружиною, посол парламенту п-ні Едвіна Карі, п. Джим Дженкінс — голова Відділу Європейської Ради Свободи, п. Денис Гардвік кореспондент радіо і преси округи Дарбішір, а далі колона Гуртків ОУЖ, сумівська і пластова молодь, отці наших Церков, чоловічий хор «Боян» з їхнім диригентом, сотня членів ОБВУ в одностроях, гуцульська група в своєму кольоритному одязі, а за ними загальне громадянство.

Біля пам'ятника була відслужена соборна Панахида за спокій душ українських воїнів і всіх героїв та героїнь, що поклали своє життя на жертвнику Батьківщини-України. Як під час Богослуження, так і в часі Панахиди співав чоловічий хор «Боян». Соборну Панахиду служили отці обох Церков — о. протоієрей Григорій Лазієнко, о. митрат Микола Матичак і о. диякон Михайло Якуб'як. Всч. о. Г. Лазієнко сказав глибокозмістовне релігійно-патріотичне слово про українських національних героїв, про ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринки і про його сина Юрія Шухевича, які стали символом визвольної боротьби українського народу та про 1000-ліття хрещення України.

Перед пам'ятником — могилою, по обидвох боках на високих щоглах, гордо розгорталися великі на-

ціональні прапори, а прапороносці з прапорами із своїх громад і осередків, представники з вінками, члени ОБВУ в одностроях і численне громадянство творили разом прекрасну панораму.

Після соборної Панахиди, під тихий спів «Вічна пам'ять», численні представники політичних середовищ, суспільно-громадських українських централних і крайових установ, організацій і товариств, Відділів ОБВУ й українських громад, підходили по черзі до пам'ятника й клали вінки у стіп хреста. Оголошував їхнє чергування комендант свята, бунч. Михайло Гринюк.

Голова ОБВУ сотн. Богдан Микитин перший з черги поклав великий вінок від усього членства ОБВУ, в супроводі побратимів: сот. д-ра Святомира М. Фостуна й голови Підготовного Комітету хор. Петра Кіщука. Відтак поклали свої вінки представники установ і організацій у такому порядку: дир. Юліан Заблоцький у супроводі інж. Миколи Шупляка й п. Юрія Чубатого — від Організації Українського Визвольного Фронту; радн. Ярослав Деремenda — від членства СУБ; п. Джим Дженкінс — королівської родини! п-ні Едвіна Карі; гість із Сідней, побр. М. А. Мик — від Братства колишніх вояків у Австралії; п-на Паращак — від членства ОУЖ; голова КУ СУМ д. Володимир Шляхетко — СУМ; пластун-сеньйор Микола Попович — Пласт; дир. Іван Равлюк — Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦеркви; маіор Іван Горобець — Українська Гетьманська Ор-

Голова ОБВУ сот. Богдан Микитин у супроводі сот. д-ра Святомира М. Фостуна і ппор. Петра Кіщука несе вінок

ганізація; п. Богдан Марченко — Спілка Українських Учителів і Виховників; п. Василь Потек — Товариства «Гуцульщина»; побр. О. Нестеренко — Легіон Симона Петлюри; побр. І. Павкнер — Болтон; побр. Д. Павлів — Волвергемптон; побр. С. Берещак — Кіддермінстер; п. М. Басюк — Донкастер; побр. О. Семчишин — Лютон; побр. В. Щербатюк — Лій; побр. Е. Стешин — Единбург; побр. О. Марковський — Манчестер; побр. О. Вартків — Глостер; побр. І. Кузьма — Діннінгтон; побр. М. Федак — Блякбурн; побр. М. Шевчук — Челтенгам; побр. М. Вільшинський — Рагбі; побр. В. Крамар — Бедфорд; побр. С. Ткачук — Лестер; побр. Д. Плешкан, голова Відділу ОБВУ з Ноттінгхаму.

Святкове слово — «У пам'ять усіх українських воїнів і борців, що поклали своє життя в боротьбі за волю України в роках другої світової війни», сказав голова ОБВУ сот. Богдан Микитин, подаючи й розглядаючи в ньому чини українських героїв і героїнь, у сучасному нашому столітті. . .

Від імені представника королівської родини лорда-полк. П. Гілтона, коротке слово в англійській мові сказала посол парламенту консервативної партії з міста Дарбі, п-ні Едвіна Карі, у честь українських національних героїв, які полягли за волю України.

Під кінець соборної Панахиди, прапороносці віддали почесність прапорами (були 59 прапорів). Урочи-

стість закінчено загальним проспіванням вояцької пісні «Видиш брате мій».

Цьогорічна зеленосвяточна погода була чудова, соняшна, неначе сприяла, щоб українське громадянство і молодь, прибули до сумівської оселі, і в святочному настрою сповнили свій національний обов'язок спільно помолитися та гідно вшанувати світлу пам'ять наших великих державних і політичних діячів, полководців-провідників, лицарів, воїнів, борців і всіх героїв і героїнь України, що віддали найбільшу жертву — життя на вітар нашої святої Батьківщини. При тому годиться згадати, що на це свято наше громадянство прибуло 37 автобусами і сотнями приватних автомобілів.

Хай же цьогорічне Свято Героїв і Героїнь України буде для нас днем усенароднього обрахунку сумління, нехай розбудить свідомість що наші дотеперішні невдачі спричинили великою мірою і ми самі, а не тільки обставини чи наші історичні і теперішні сусіди.

Друга частина святкувань — святковий концерт — почалась у пополудневих годинах у сумівській залі «Хортиця», який відкрив короткими словами на тлі з'єднаних чоловічих хорів — «Гомін» Манчестер, «Боян» — Ноттінггам і «Верховина» — Ковентрі — привітавши присутніх, керівник святкової програми ст. бул. Володимир Нагайло, член Головної Управи ОБВУ. ці хори відспівали дві пісні:

«Марш поляглим» — слова Івана Багряного, музика Г. Китастого, і «Вперед, вперед», з пісень УПА. Цими двома піснями збірні хори, під диригентурою мгра С. Гуньки при акомпаніюванні мгра Богдана Паращака, започаткували святочну програму.

Святкове слово сказав суспільно-громадський і політичний діяч, радний Ярослав Деремєнда. Доповідач широко навіглював і провів аналіз усіх етапів визвольної боротьби, цитуючи багато історичних фактів, що мали місце на протязі 1000-літнього нашого буття. . .

Святкове слово по-англійському сказав мгр Роман Шупляк.

У продовженні святочної програми виступав хор «Гомін» і проспівав три повстанські пісні: «Там під лісом», «Марш куреня бойків», і «Ми українські партизани» — ар. В. Кардаша, під диригуванням маестра Ярослава Бабуняка, при акомпаніюванні мгра В. Паращака.

З черги був виступ жіночого хору Гуртка ОУЖ з Лестеру під диригуванням молодого енергійної п-ї Христини Кішук-Кіллян, який гарно проспівав три пісні: «Зірвалася хуртовина», «Виростеш ти, сину» й «Я сьогодні від вас від'їжджаю», під фортепіановий супровід п-ни Христини Марченко.

В дальшому чергуванні хор «Гомін» проспівав три пісні: «Марш дивізії» — муз. Є. О. Садовського, «Бандуристе, орле сизий» — слова Т. Шевченка, обр. Я. Орлов, і «Грай бандуро, грай» — слова Д. Луценка, муз. І. Шамо. Під час виконання цих пісень, д-р Любомир Мазур, пояснив кількома словами походження бандури. На тлі хору, побр. Анато-

лій Кривонос продеклямував вірш присвячений героям України.

Черговою точкою був виступ об'єднаних хорів, які проспівали три пісні: «Гей, не дивуйтесь», «Могла» — муз. М. Лисенка, і «Маршируйте вже повстанці», з пісень УПА, — під диригентурою п. Мирослава Бучка, при фортепіановому супроводі його дружини п-ї Марії Бучок.

В кінцевій точці святової програми виступали об'єднані хори, які виконали пісню «Ми йдемо в бій» — диригував маестро Я. Бабуняк, піаніст мгр. В. Паращак.

На закінчення врочистостей керівник святової програми, ст. бул. Володимир Нагайло. член ГУ ОБВУ, висловив сердечну подяку від імені Головної Управи ОБВУ, Підготовного Комітету, всь. отцям за їхній душпастирський труд, всім виконавцям святової програми та всім учасникам свята і гостям, що прибули на це Свято Героїв.

Співом англійського й українського національних гимнів закінчено ці святкування в пошану й пам'ять усіх полеглих за волю України.

Треба згадати й подякувати Підготовному Комітету за великий труд у підготовці цього річної святової програми Свята Героїв.

Відповідальними за порядок у залі і на площі були впорядники — побратими з Відділів ОБВУ Ноттінггем, Дарбі і Лестер.

Усю врочистість зняв на звуковий фільм дружинник Богдан Лановий — член «Українського Історичного Товариства» в Брадфордї.

М. В. Гуменний

ПОБРАТИМСЬКА ЗУСТРІЧ У ДАНДІ

У неділю, 30 червня 1985 року, в залі Відділу СУБ у Дандї, Шотляндія, відбулась побратимська зустріч, з участю представників Відділів ОБВУ в Окрузі ОБВУ — Шотляндія, і представника Головної Управи ОБВУ, побр. хор. Петра Кіщука. Ця побратимська зустріч відбулась з нагоди передачі Відділові ОБВУ в Дандї перехідної чаші ОБВУ за вірцеву діяльність.

Зустріч відкрив голова Відділу ОБВУ в Дандї побр. Юра Ілюк, привітавши в першу чергу представника Головної Управи, побр. хор. Петра Кіщука, а також і представників Відділів. На його пропозицію всі присутні вшанували однохвилинною мовчанкою пам'ять померлих членів ОБВУ в Окрузі Шотляндія. У своєму привітальному слові голова Відділу схарактеризував діяльність цієї клітини нашої комбатантської організації, вказавши, що незважаючи на різні труднощі Відділ проводить свою працю задовільно, долає ускладнення та є важливою ланкою в житті місцевої української громади.

Після привітального слова голови Відділу, представник Головної Управи ОБВУ, побр. хор. Петро Кішук уручив йому перехідну чашу, яка була признана Відділові на Загальних Зборах ОБВУ, за його вірцеву працю. Згідно постанови Загальних Зборів, першого року ділової теперішньої каденції чашу зберігав Відділ ОБВУ в Аштонї, а в цьому

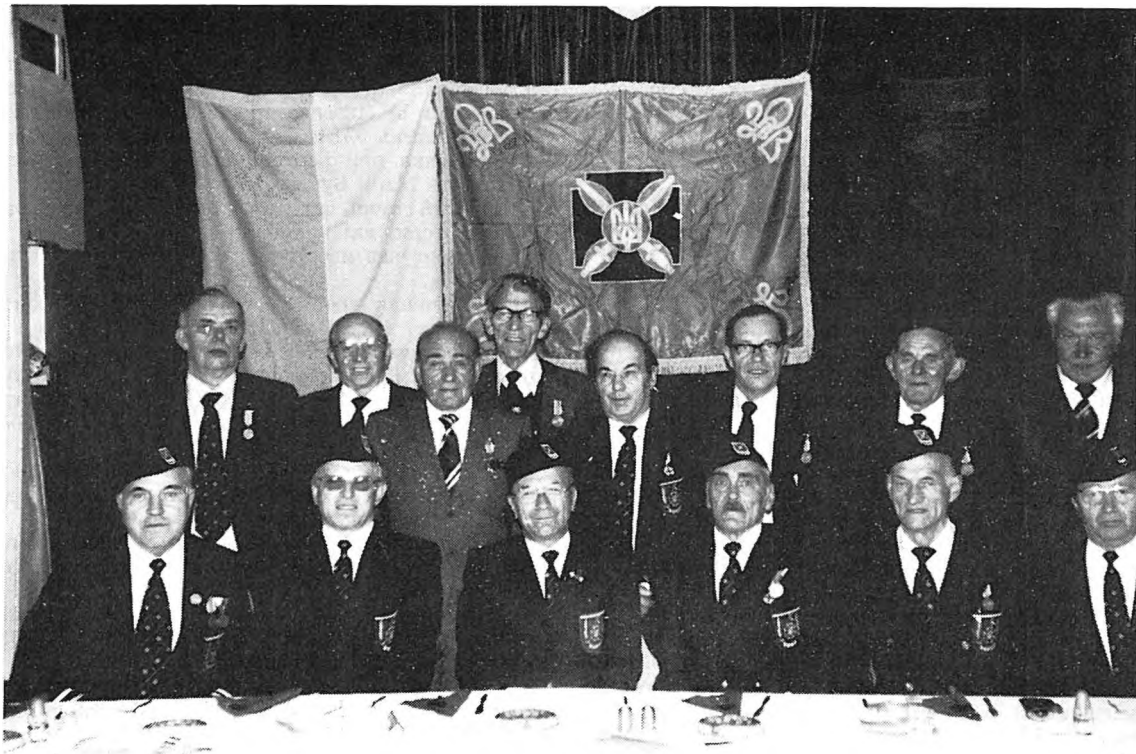
другому році ділової каденції вона зберігатиметься в Дандї. Опісля хор. Петро Кішук, з уповноваження Президії Головної Управи ОБВУ нагородив медалю ІІІ класу ОБВУ кількох побратимів — членів Відділу ОБВУ в Дандї й в Едінбурзі за їхню довголітню віддану працю в нашій комбатантській організації.

В дальшій програмі побратимської зустрічі хор. Петро Кішук доповідав про загальну діяльність ОБВУ та подав напрямні праці й завдання ОБВУ в цій діловій каденції. Усі присутні прислухались з великою увагою до слів доповідача, а потім ставили різні запити й подавали свої пропозиції і побажання.

Після закінчення офіційної частини побратимської зустрічі відбулось прийняття, що його приготували працюючі дружини членів місцевого Відділу ОБВУ. В часі того прийняття на пропозицію побр. Івана Карп'яка проведено збірку й зібрано £18.80 на харитативний фонд Централі ОБВУ.

Цю дружню побратимську зустріч закрив побр. Юра Ілюк подякою побр. Петрові Кіщуку за його прибуття і проведення офіційної частини та всім представникам Відділів ОБВУ і побажав усім багато успіхів у дальшій праці.

В. П.

Учасники Побратимської зустрічі в Данді. Сидять зліва направо: побратими — М. Богачевський, Б. Сверида, птор. П. Кішук, Ю. Люк, М. Онуфрак, Р. Довган. Стоять: П. Саранчук, М. Дурдила, М. Сеньків, І. Карп'як, Я. Ріпак, М. Панькевич, П. Дем'янчук, Д. Прокопів.

СВЯТО ГЕРОЇВ У ЧІДДІНГФОЛДІ

В неділю, 2 червня ц. р., понад 500 українців і посвоячених з ними британців з'їхалися до оселі СУБ у Чіддінгфолді, щоб у цю сонячну, українську зеленосвяточну днину віддати пошану українським героям, які віддали своє життя за українську землю і народ на протязі всієї дотеперішньої історії України, а зокрема за тих воїнів, під час і після другої світової війни.

Цьогорічне Свято Героїв розпочато в оселі точно о годині 11.00 дня польовою Службою Божою, яку відслужив всч. о. Йосафат Лецишин і до якої співали дяки під проводом п. Юрія Буцяка. Апостола читав з особливішою увагою піддиякон Арсен Поврозник. Під час Служби Божої о. Йосафат Лецишин сказав гарну коротку проповідь присвячену Святові Героїв, охоплюючи своїм проповідним словом усіх відомих та невідомих українських патріотів, що загинули в московсько-більшевицьких тюрмах і коцтаборах, або яких розстріляли чи в інший спосіб замучили окупанти України.

Зараз по закінченні польової Служби Божої сформувався довгий похід до пропам'ятного березового хреста і пропам'ятної плити на площі оселі, над яким звисав із високої щогли національний пра-

пор. На чолі цього походу молоді сумівці і сумівки в одностроях несли вінки. За вінками рівним похідним кроком ішли сумівці, а за ними чота членів ОБВУ в своїх одностроях. За ними йшов хор дяків, відтак о. Йосафат Лецишин, представники громадських установ і більшість учасників.

Біля пропам'ятної плити о. Йосафат відслужив жалобну Панахиду. Вінок із живих квітів, вирощених на ґрунті оселі, поклав біля пропам'ятної таблиці від СУБ голова тієї установи ред. Ілля Дмитрів у супроводі члена Головної Управи СУБ п. Юрія Буцяка і члена керівних властей СУБ п. Богдана Рогача. Подібний вінок від Округи ОБВУ — Лондон поклав бул. М. Ткачук, голова Округи, в супроводі побратимів ст. бул. Михайла Захарчука і бул. Маркіяна Шептицького — членів Головної Управи ОБВУ.

Змістовне слово на тему Свята Героїв і його важности в суспільному життю українського народу сказав п. Лев Рись, провідний член ОБВУ з Редінгу. Як о. Йосафат під час проповіді, так теж і п. Рись у своєму святочному слові пов'язав Свято Героїв з усіми епохами дотеперішнього буття українського народу, з найсильнішим підкресленням того, що

накопили б не ті, що поклали свої голови, щоб не порозомити української землі, то ледви чи наш народ, його осягти в різних ділянках свого внутрішнього життя, а з цим і його теперішні перетривали б усі воєнні буревії на Сході Європи.

Закінчивши святкову програму, учасники Свята

Героїв ще довго гуторили про все, що добре чи зле діється в цих часах у світі і в нашій поневоленій Україні, і в надвечер'я, основлені духовно, повернулися до своїх громад.

І. Д.

СВЯТО ГЕРОІВ У ЛЕСТЕРІ

«Не плакати нам за тим, що вони, герої, згинули, а радіти, що вони в нас були». . . Це слова з святкового реферату, що був виголошений в часі Свята Героїв у Лестері, яке відбулось старанням Управи місцевого Відділу ОБВУ, в неділю, 9 червня ц. р., у залі Відділу СУБ.

Це свято відбулось у пополудневних годинах, а його започаткував жіночий хор під диригуванням п-ні Христини Кіллям-Кішук пісню-молитвою «Царю Небесний». Святковий реферат зачитав побр. ст. бул. Павло Гошко, який аналітично вказав на зберігання в нашому народі культу героїв — пошанівку могиł полеглих воїнів і борців за волю України. Прелегент цитував при тому слова Івана Франка, С. Єфремова та нашого Великого Кобзаря Тараса Шевченка, який може найбільше розкрив і поглибив символіку могиł. Доповідач згадав наших національних героїв, що віддали своє життя за волю і державність у часі Визвольних Змагань, у другій світовій війні й після неї, згадав тисячі українських воїнів, борців, в'язнів, українських па-

тріотів, церковних, культурних та наукових діячів, що згинули в німецьких і большевицьких в'язницях і концтаборах, що їхню пам'ять присутні вшанували однохвилинною мовчанкою.

У дальшій частині програми цього свята виступав знову названий уже жіночий хор, що проспівав «Заплакали карі очі», «Іди від мене ти моя кохана» і Я сьогодні від вас від'їжджаю». Чоловічий хор під диригуванням побр. В. Нищоти проспівав три пісні: «Коли ви вмирали», «Серед степу на просторі» та «Слава Героям». Вірша М. Боеслава «Генералові Тарасу Чупринці» зворушливо продеклямував дружинник СУМ Володимир Ляхман. Сцена була гарно прибранна на це свято а по середині була символічна могила, над якою виднів напис: «Вічна слава Героям!»

У закінчення програми побр. ппор. Петро Кішук подякував усім її виконавцям і всім присутнім за численну участь.

П. Г.

ДЕЩО ПРО ВІДДІЛ ОБВУ В ЧЕЛТЕНГАМІ

У 1948 році, після звільнення з полону, 250 українців, кол. вояків прибули до табору Ашчирч, і там почали перший етап свого цивільного життя, працюючи у військовому депо. Водночас, наше кол. вояцтво взялося негайно до організування свого громадського життя. В таборі постали — хор, під диригуванням побр. І. Москаля, мандолінова оркестра, а теж і танцювальна група. Майже більша частина наших таборян стали членами ОБВУ. Проминав час. Багато наших побратимів виїхали за океан, багато кинули в депо працю і виїхали до різних міст, щоб творити своє сімейне життя. Коли

ж англійці забрали 150 українців з нашого табору та перевели їх до Бордону, в Ашчерч залишилися дуже мало активних членів ОБВУ, і за деякий час Відділ перестав існувати.

Коли ж у 1967 році відновилось суспільно-громадське життя в місті Челтенгамі, де громада купила свій власний дім, ми знову відновили діяльність Відділу ОБВУ, і він активно діє в нашій громаді, хоч і невеликій численно. Відділ дає свій внесок у загальну громадську працю нашої української громади в тому місті.

ПОСВЯЧЕННЯ ПРОПАМ'ЯТНОЇ ПЛИТИ В ДАРБІ

У суботу, 22 червня цього року, відбулось у церкві св. Михаїла Архистратига в Дарбі, врочисте посвячення пропам'ятної плити, вмурованої в цій церкві ПУКЦ у пам'ять і прославу воїнів Дивізії «Галичина» (пізнішої І УД УНА), що згинули під Бродами в 1944 р.

Справа такої пропам'ятної плити вирінула в Окрузі ОБВУ — Середущій Англії, і за згодою Головної Управи ОБВУ, хор. Петро Кішук, голова тієї Округи ОБВУ, почав реалізувати це діло. Проект тієї гарної пропам'ятної плити виготовив мистець Ростислав Глукко, а Відділи ОБВУ згаданої Округи, та УТКлюби пожертвували щедро на її кошти.

Перед посвяченням пропам'ятної плити, всч. о. Йосафат Лещишин відслужив Службу Божу, на яку прибули члени Головної Управи: сот. д-р Святомир М. Фостун, хор. Петро Кішук, голова Контрольної Комісії ОБВУ бунч. Михайло Гринюк, пхор. Володимир Лесюк, ст. бул. Володимир Нагайло, ст. бул. Михайло Татарчук, бул. Микола Яцків, ст. дес. Петро Герман — голова Округи ОБВУ — Захід, ст. бул. Павло Татарин — голова Округи ОБВУ — Йоркшир, члени Управ Відділів ОБВУ Округи — Середуща Англія і членство тієї Округи. Ушанували врочистість своєю участю також голова Союзу Українців у Великій Британії — ред. Ілля Дмитрів,

Пропам'ятна плита

перший заступник голови радн. Ярослав Деремenda, майор Іван Горобець — голова Союзу Гетьманців Державників у Великій Британії, п-і Параскевія Семак — представниця Головної Управи ОУЖ, а теж численно прибуло громадянство.

Після Служби Божої прапороносці з прапорами, члени Головної Управи ОБВУ й гості — представники та куми стали двома рядами біля пропам'ятної плити й під спів українського національного гимну сот. д-р Святомир М. Фостун відслонив пропам'ятну плиту, а її посвяtilи всч. о. Йосафат Лещишин і всч. о. прот. Григорій Лазієнко. Це була зворушлива й пам'ятна врочистість, а після її закінчення всі переїхали до залі місцевого Відділу СУБ, де відбулась коротка офіційна частина, що нею проводив бунч. Михайло Гринюк, який так само в церкві проводив церемонією посвячення пропам'ятної плити.

Він відкрив цю коротеньку офіційну частину вітаючи всіх присутніх, і проголосив, що Головна Управа ОБВУ вже раніше нагородила всч. о. Йосафата Лещишина медалею ОБВУ, (подібно, як і всч. о. протоіерея Григорія Лазієнка), й цього дня при нагоді відбутої врочистості буде вручення медалі.

Цю несподіванку привітали всі присутні гримками оплесками. Медалею ОБВУ вручили всч. о. Лещишинові сот. д-р Святомир М. Фостун і хор. Петро Кіщук. Опісля, хор. Петро Кіщук у своєму слові висловив подяку отцям за посвячення плити, всім Відділам і Управам УТК за щедрі фінансову допомогу в здійсненні шляхетного діла та всім, що допомагали в тій справі. Сот. д-р Святомир Фостун сказав коротке слово в пам'ять і пошану полеглим воїнам під Бродами і висловив подяку Окрузі ОБВУ за пропам'ятну плиту — як тривалий пам'ятник полеглим побратимам-воїнам. Пошану полеглим воїнам висловив теж голова СУБ ред. Ілля Дмитрів, відмічуючи при тому, що ОБВУ дбає про збереження пам'яті полеглих воїнів-борців за волю України, споруджуючи пам'ятники і пропам'ятні плити. Промовляли теж п-і П. Семак — представниця Головної Управи ОУЖ, ст. бул. Михайло Татарчук, як голова Дарбівського Відділу СУБ, п. Микола Поповіч — представник Пласту, побр. інж. Петро Цісарський — заступник голови Відділу ОБВУ в Дарбі, а після зворушливого слова бунч. Михайла Гринюка, як представника Спілки Української Молоді, всі присутні проспівали «Вічна пам'ять» і стрілецьку пісню «Видиш брате мій».

Фрагмент з посвячення пропам'ятної плити

Промовляє Голова СУБ ред. Ілля Дмитрів

Промовляє ген. секретар ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун

Члени Головної Управи ОБВУ біля пропам'ятної плити. З лівої сторони: Ст. бул. Володимир Нагайло, ппор. Петро Кіщук. З правої сторони: Пхор. Володимир Лесюк і сот. д-р Святомир М. Фостун

Нашій комбатантській організації — ОБВУ, а зокрема її Окрузі — Середуща Англія та її невтомному і працьовитому голові хор. Петрові Кіщуку належить подяка і признання за таке шляхетне діло — пропам'ятну плиту в церкві св. Михаїла, бо вона там збережеться як пам'ятник тим усім воїнам

Дивізії «Галичина» які в кривавій військовій хуртовині «піднімали червону калину», і полягли в боях, віддавши на жертвник батьківщини найдорожче, що мали — своє молоде життя.

Учасник Брідської кампанії

ВОЯЦЬКИЙ БЕНКЕТ ОБВУ

У суботу, 27 липня ц. р., у вечірніх годинах, відбувся в Манчестері у великій залі місцевого Відділу СУБ, Вояцький бенкет, що його влаштувала Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, у відзначення 35-річчя безперервної діяльності цієї української комбатантської організації у вільному світі. Головне відзначення відбулось торік, у часі Крайового Вояцького З'їзду, а Вояцького бенкету не було можливості влаштувати й треба було його перенести на цей рік. Підготовою цього Вояцького бенкету займалися члени Головної Управи ОБВУ — хор. Богдан Головатий, пхор. Володимир Янківський у тісній співпраці з Централеном ОБВУ. Допомога їм у праці голова Манчестерського В-лу ОБВУ побр. Олександр Марковський.

Вояцький бенкет відкрив його церемоніймайстер маестро Ярослав Бабуняк, вітаючи голову ОБВУ сот. Богдана Микитина, членів Головної Управи і членів ОБВУ, що прибули зі своїми дружинами та численних громадян, що сиділи при гарно прибраних столах. Після відкриття бенкету відбулась його офіційна коротка частина, в часі якої святкове слово про 35-річчя безперервної, багатой та всесторонньої діяльності ОБВУ сказав генеральний секретар ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун. Він також і привітав сотника маестра Ярослава Бабуняка з підвищенням його старшинського рангу. Відтак сот. маестро Я. Бабуняк зачитав письмові привіти від: всч. о. протопресвітера Сильвестра Богатирця, капеляна ОБВУ, май інж. Теодора І. Кудлика — почесного голови ОБВУ, ред. Іллі Дмитрова — голови СУБ, Крайової Пластової Старшини у Великій Британії, радн. Ярослава Деремєнди — почесного голови СУМ у Великій Британії і побр. Петра Коломийця — голови Військової Управи Легіону Симона Петлюри у Великій Британії. Усно вітала ОБВУ з його 35-річчя голова Організації Українських Жінок у Великій Британії, п-ні Анастасія Остап'юк.

З черги відбулась коротка церемонія нагородження медалями членів ОБВУ за їхню довголітню працю в ОБВУ, що її провели — голова ОБВУ сотн. Богдан Микитин, ген. секретар ОБВУ, сот. д-р Святомир М. Фостун і ппор. Петро Кіщук. Були нагороджені медалями: Бул. Маркіян Шептицький з Лондону, бул. Микола Яцків з Стокпорту, побр. Іван Полянниця з Стокпорту, побр. Теодор Ковалишин і побр. Йосафат Левицький з Манчестеру та побр. Теодор Паращак з Тодмордену.

Після цієї короткої офіційної частини був багатий обід, у часі якого церемоніймайстер проголосив два тости: один головний за український народ, нескорених борців за права і волю України. Блаженнішого Патріярха Мирослава Івана, Блаженнішого Владика митрополита Мстислава, Преосвященного Владика Володимира, українську спільноту у Вел. Британії і все членство ОБВУ, а другий за здоров'я присутніх Володимирів, і всі присутні проспівали ім гімне многоліття.

В розваговій частині бенкету декілька пар танцюристів — членів українського репрезентативного танцювального ансамблю «Орлик» вивели по середині залі три танці: «Козачок», «Циганка» і «Ой лопнув обруч», здобувши за свій виступ гімні догтривали оплески.

Після обіду відбулась друга частина бенкету — танцювальна забава. До танців грала оркестра побр. І. Туєшина. В часі забави відбувся теж розіграш льотерії, що її квитки продавала п-ні Марія Янківська. Танцювальна забава тривала до пізніх нічних годин.

Загально треба ствердити, що цей Вояцький бенкет відбувся дуже успішно й всі були вдоволені з його культурного й дружньо-побратимського перебігу.

Учасник

УСПІШНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОБВУ В РИМІ

У цьогогорічній груповій прощі до Риму, що її організувало УКПО з нагоди перших роковин смерті Блаженнішого Патріярха Йосифа, взяло теж участь організоване членство ОБВУ. Офіційним представником ОБВУ був ппор. Петро Кіщук.

У неділю, 8 вересня ц. р., на окреме прохання від імені ГУ ОБВУ, ппор. П. Кіщука, у крипті Свят-Софійського храму була відслужена Панахида за полеглих за волю України біля двох пропам'ятних плит: на прославу командирові УПА Р. Шухевича і полеглим за

волю України. Панахиду служили: Блаженніший Патріярх Мирослав, єпископи: Кир Іван Прашко, Кир Платон Корниляк, митрати: Іван Гриньох з Німеччини, М. Бутринський з Чикаго, І. Хома з Риму, о. крилошанин Ковальський з Канади і о. Йосафат Лецишин з Великої Британії. Співав хор з Чикаго під диригуванням Р. Андрушка. В почесній стійці були: ред. Степан Мудрик — голова КОУГЦУ, дир. Ю. Заблоцький, радн. Я. Деремєнда, інж. Василь Олесків, дир. Іван Равлюк, інж. Я. Гаврих, п-ні Б. Крушельницька — ОУЖ, п-ні

М. Фінів — СУМ, п. П. Рафалюк — голова В-лу СУБ у Ноттінггамі, бул. М. Шептицький — ОБВУ, побр. Ф. Козак — голова Гуртка ОБВУ в Гай-Викомбі і побр. П. Тимошук — Ноттінггаму. Чота ОБВУ в однострою під командою пхор. Вол. Янківського творила шпалеру. Квіти у стіп пропам'ятних плит поклали: голова Проводу ОУН дост. Ярослав Стецько, п-і Леся Марків — радн. СУБ і побр. О. Папроцький — представник суспільно-громадських організацій міста Пітерборо. По закінченні Панахиди ппор. Петро Кішук висловив від імені Гол. Управи ОБВУ щире вояцьке спасибі всім, що взяли участь у Панахиді, Ієрархам, духовенству, хоріві, представникам усіх установ та організацій як також і чоті ОБВУ.

У понеділок, 9 вересня 1985 року відбулася спільна авдієнція у Блаженнішого Патріярха Мирослава-Івана, представник Гол. Управи ОБВУ ппор. П. Кішук вітав Патріярха від імені членства ОБВУ та вручив йому другий том Альманаха ОБВУ в подарунку.

У вівторок, 10 вересня, відбулася поїздка на Монте Касіно. Це висока скелиста гора на якій розташований старовинний монастир початки якого сягають 529 по Христі. Як загально відомо, Монте Касіно було місцем взятих боїв у яких по стороні альянтів брав участь другий польський корпус. Тепер під Монте Касіно є великий і гарно впорядкований военний цвинтар на якому похоронені полеглі в боях вояки другого корпусу, а між ними багато українців.

З ініціативи ОБВУ в програму цьогогорічної прощі до Риму включено теж одноденну групову поїздку на Монте Касіно, яка і відбулась у вівторок, 10 вересня. Керівником поїздки був ппор. П. Кішук. Учасниками поїздки були теж члени Гол. Управи ОБВУ — пхор. В. Янківський і бул. Маркіян Шептицький. До поїздки долучилась більша група паломників з Ноттінггаму та менша група з Німеччини й Америки під керівництвом проф. Вол. Кальваровського. І так у вівторок, ранком, три великі автобуси виїхали з Риму в напрямі на Монте Касіно. Після тригодинної подорожі ми прибули на военний цвинтар розположений у стіп гори Монте Касіно і на її узбіччях. Там уже застали велику польську групу з Кракова, яка саме служила Молебень при головному вівтарі, що й застало нас децю заждати. По короткій перерві ппор. П. Кішук zorganizував похідну колону на чолі якої йшла трій-

ка з національним прапором: п. П. Федунь — прапороносець, а по боках п-і Г. Стасів і п-і Ю. Чопей з Ноттінггаму. Потім прапор ОБВУ ніс побр. Вол. Чопей, у супроводі побр. В. Панкевича з Карлайлу. За ними несли вінок ОБВУ пхор. Вол. Янківський і побр. Іван Погребний з Аштону, відтак йшли всч. отці крилошанин Ковальський і о. Йосафат Лецишин, за ними дяки: п. Остап Пицко і д-р Л. Мазур. Чота ОБВУ йшла в своїх одностроях, а за нею прочани. І так зрганізований похід під проводом ппор. П. Кішука увійшов на цвинтар, зупинившись при одному з престолів, по обидвох сторонах якого стали представники суспільно-громадського, релігійного й наукового світу, як теж і чота ОБВУ в одностроях. Українське громадянство репрезентував радн. Ярослав Деремenda.

Панахиду служили всч. о. крил. Ковальський і всч. о. Йосафат Лецишин, проводили співом п. Остап Пицко і д-р Л. Мазур. Присутні з якоюсь особливою шанобливістю виявляли свою участь у молитвах за спокій душ полеглих у боях за Монте Касіно вояків українців. Гора Монте Касіно зі своїм старовинним монастирем, мабуть, уперше почула українське жалобне, наскрізь зворушливе «Вічна Пам'ять!»

Вінок ОБВУ в пошану полеглим воякам українцям поклав ппор. П. Кішук у супроводі пхор. Вол. Янківського і побр. І. Погребного. Після закінчення Панахиди присутні проспівали український національний славень. Далі, побр. пхор. П. Кішук висловив від імені Головної Управи ОБВУ найсердечнішу подяку всч. отцям за відслуження Панахиди та всім присутнім за участь.

На маргінесі поїздки, на Монте Касіно годиться сказати, що своїм приїздом і відданням пошани полеглим, ми викликали помітне зацікавлення присутньої там польської групи, що прибула з Польщі. Вони з зацікавленням приглядалися усьому, прислухалися нашій Панахиді, а опісля вступали в розмови з нашими паломниками, розпитували про все, робили знімки, фільмували.

У четвер, 12 вересня, представники Гол. Управи ОБВУ — побратими ппор. П. Кішук і бул. Маркіян Шептицький були прийняті на окремій авдієнції у Високопреосвященного архієпископа Мирослава Марусина.

П. К.

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

У ПАМ'ЯТЬ ПОЛЕГЛИХ ВОЇНІВ ПІД БРОДАМИ

Всч. о. Йосафат Лецишин служить Панахиду

З ініціативи й старанням невтомного голови Округи ОБВУ, шпор. Петра Кіщука, у п'ятницю, 19 липня ц. р., в церкві св. Архистратига Михаїла ПУКЦ у Дарбі була відслужена Панахида за спокій душ полеглих воїнів Дивізії «Галичина» під Бродами в кривавій Брідській кампанії 1944 року.

Того дня прибули до церкви члени ОБВУ з Дарбі, Ноттінггему, Лестеру й Буртон-он-Тренту. Біля пропам'ятної плити в пам'ять полеглих під Бродами, що вмурована всередині цієї церкви стояла почесна стійка ОБВУ з прапором. Парастас, а потім Панахиду відслужив всч. о. Йосафат Лецишин, член ОБВУ, а обов'язок дяка сповнив побр. Т. Польовий. У часі Панахиди, коли присутні зворушли-

во співали тужне «Вічна пам'ять», поклали вінок під плитою шпор. Петро Кішук, голова Відділу ОБВУ в Дарбі побр. Іван Федоришин і голова Відділу ОБВУ з Ноттінггему побр. Дмитро Плешкан. На це вшанування пам'яті полеглих українських воїнів під Бродами прибули також бунч. Михайло Гринюк — голова КК ОБВУ, і члени Головної Управи ОБВУ: побр. пхор. Володимир Лесюк, ст. бул. Михайло Татарчук і бул. Теодор Данкович. Пісню-молитвою «Боже Великий» закінчено це воляцьке вшанування пам'яті воїнів Дивізії, що поклали своє життя в кривавих боях під Бродами влітку 1944 року.

І. Федоришин

ПОБРАТИМИ!

ПРИЄДНУЙМО НОВИХ ЧЛЕНІВ

НАШІЙ КОМБАТАНТСЬКІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ

— ОБВУ!

XXXI КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ІЗД ОБВУ

У погідну осінню днину, в суботу, 28 вересня 1985 року, в місті Олдгамі, в залі міської управи відбувся XXXI з черги Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ, що проходив під кличем: «Плекаймо вояцьке побратимство!»

Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ влаштує щорічно Головна Управа Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, а всією підготовкою З'їзду займається Підготовчий Комітет. Цього року згаданий комітет працював у такому складі: Голова — хор. Богдан Головатий, заст. голови ппор. Петро Кіщук, пор. Маріян Д. Гайва, хор. Володимир Янківський, ст. бул. Володимир Нагайло, ст. бул. Михайло Татарчук, ст. бул. Павло Татарин, бул. Микола Яцків і побр. Олександр Марковський. Допомогали в праці Підготовчому Комітетові, як звичайно, голова ОБВУ і генеральний секретар.

Крайовий Вояцький З'їзд відкрив о год. 4.00 пополудні, голова ОБВУ сот. Богдан Микитин. З'їзд ушанував однохвилинною мовчанкою сл. пам. Головного Командира УПА, ген.-хор. Романа Шухевича — Тараса Чупринку, сл. пам. Блаженнішого Патріярха Йосифа, і патріота-борця Василя Стуса та всіх померлих побратимів — членів ОБВУ в часі від торішнього З'їзду. У своєму слові голова привітав присутнього в залі заступника посаdnика міста Олдгама, п. Б. А. Джоветта, посла Степана Терлецького, оперову співачку п-ні Уляну Чайківську-Обуї, та проф. Еріка Дюранда з Парижу, членство ОБВУ й українське громадянство, що дуже численно прибуло на З'їзд.

Офіційно-концертною частиною З'їзду проводив спочатку бул. Маркіян Шептицький, а пізніше ст. бул. Володимир Нагайло. Цю частину, після слова голови ОБВУ, почав репрезентативний хор СУБ «Гомін» з Манчестеру, під диригуванням маестра Ярослава Бабуняка, проспівавши «Там під лісом» — муз. обр. Я. Бабуняка, «Марш куреня Бойків» — повстанська пісня і «Марш Дивізії» — слова О. Лисяка, муз. О. Садовського. Опісля святкове слово по-українському сказав сот. д-р Святомир М. Фостун, ген. секретар ОБВУ, присвятивши його історичному значенні вояцького побратимства в нашому народі з сивої давнини до нашого часу, коли це побратимство плекають нескорими борці, що караються в московських в'язницях і концтаборах.

З черги соліст хору «Гомін» п. Ігор Лучка, (він же і член Кобзарського Братства) проспівав у супроводі п. Ярослава Шутки на піаніно «Гетьмани» — слова Тараса Шевченка, муз. М. Лисенка і «Там де Ятрань круто в'ється» — нар. пісня — муз. М. Шульмана. Після цього сольовиступу пхор. Володимир Лесюк — член Головної Управи ОБВУ, зачитав численні письмові привітання З'їздові (читаючи деякі скорочено). Крайовий Вояцький З'їзд ОБВУ привітали: Блаженніший Владика митропо-

лит УАПЦ Мстислав, Преосвященний Владика Володимир, о. протопресвітер Сергій Богатирець від Єпархіяльного Управління УАПЦ у Великій Британії і особисто, як капелян ОБВУ, всч. о. крил. Ярема Гаврилук — почесний капелян ОБВУ, всч. о. сотн. Михайло Ратушинський — капелян ОБВУ, всч. о. прот. Григорій Лазієнко, всч. о. Йосафат Лецишин, всч. о. Михайло Дяченко, всч. о. диякон Михайло Якуб'як, Рада Комбатантських Організацій, Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА, Крайова Управа Братства кол. Вояків І УД УНА в Австралії, Управа Братства «Броди-Лев», Крайова Управа Братства в Аргентині, полк. д-р Роман А. Богатюк — керівник ресорту військових справ уряду УНР в екзилі, полк. Євген Побігуший-Рен, майор інж. Теодор І. Кудлик, дост. Ярослав Стецько, голова Проводу ОУН, Президія Світового Конгресу Вільних Українців, Президія Координаційного Осередку Українських Громадських Центральних і Крайових Установ в Європі (КОУГЦУ) Президія і Головна Управа Союзу Українців у Великій Британії, Дирекція Української Інформативної Служби, Президія Українського Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦеркви у Вел. Британії, Крайовий Комітет Тисячоліття, Управа Українського Товариства, Дирекція Українського Релігійного Товариства Св. Софії, Головна Управа Організації Українських Жінок, Екзекутива Комісії Допомоги Українському Студентству, Крайова Управа Української Гетьманської Організації у Вел. Британії, Управа Спільки Українських Учителів і Виховників, Крайова Пластова Старшина, Управа Товариства Українських Літераторів, Редакція «Визвольного Шляху», Президія Української Комбатантської Ради у Вел. Британії, Військова Управа Легіону Симона Петлюри, Управа Товариства Гуцульщина, Управа Українського Історичного Товариства, радн. Ярослав Деремenda, і представник Товариства Бойківщина п. Роман Гринаш.

Після зачитання письмових привітань З'їздові, виступила гостя з Парижу, оперова співачка Уляна Чайківська-Обуї і при акомпаніменті на піаніно проф. Еріка Дюранда проспівала три пісні: «Думка» — Ф. Степового, «Садок вишневий» — муз. М. Лисенка і «Рідний край» — муз. О. Бобикевича. Після її виступу заст. посаdnика м. Олдгама п. Б. А. Джовет сказав привітальне слово, висловивши незвичайне своє вдовolenня з того, що був запрошений на Вояцький З'їзд, і жалів, що мусить від'їхати, маючи ще того дня інші обов'язки, та закликав українців берегти їхні традиції і дружбу.

Згідно програми репрезентативний танцювальний ансамбль «Орлик» вивів на сцені два танці — «Осінь» — дівочий танець і «Козачок» — мішаний танець. Танець «Осінь» був

Почет з вінком: Зліва направо: Побр. Іван Федоришин, голова Відділу ОБВУ в Дарбі, шпор. Петро Кіщук, голова Округу ОБВУ, і побр. Дмитро Плешкан, голова Відділу ОБВУ в Ноттінггамі

виконаний на високому мистецькому рівні. Здавалось, що це танцював державний професійний ансамбль. Велике признання належить хореографам — п-і Марійці Бабич і п. Дмитрові Парадюку за їхню невтомну працю для плекання високимистецького українського танцю.

Після короткого святкового слова посла Степана Терлецького в обидвох мовах, з'єднані хори «Діброва» — хор Відділу СУБ у Брандфорд і «Трембіта» — хор Осередку СУМ у Олдгамі, під диригентурою п. Степана Замулінського, акомпаніємент — п. Ярослав Шутка, проспівали «Молитву» з опери «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака Артемовського, «Зелена Ліщина» — муз. обр. К. Кос-Анатольського і «Вставай народе» — слова І. Багряного, муз. Г. Китастого.

Кожного року в часі Крайового Вояцького З'їзду Головна Управа ОБВУ нагороджує хрестами і медалями заслужених діячів ОБВУ, а теж і заслужених українців, нечленів ОБВУ.

Також і в часі цьогоорічного Крайового Вояцького З'їзду Президія Головної Управи ОБВУ нагородила побр. шпор. Петра Кіщука за його більш уже як 25-літню безперерйну працю в Головній Управі, найвищим відзначенням в ОБВУ — золотим хрестом І класу. Срібними медалями Президія Головної Управи ОБВУ нагородила — посла Степана Терлецького, за його працю в користь української національної справи й визвольної боротьби українського народу, оперову співачку п-і Ульяну Чайківську-Обуї за пропагування української пісні в чужому світі, і довголітнього голову Відділу ОБВУ в Лію побр. Василя Щербатюка. Проф. Еріка Дюранда Президія Головної Управи ОБВУ нагородила бронзовою медаллю ІІІ класу, за його вклад у популяризацію української пісні й музики на міжнародній сцені. Вручив хреста і медалі ОБВУ голова сот. Богдан Микитин у супроводі сот. д-р Святомира М. Фостуна, який дав грамоти нагородженим і побр. ст. бул. Михайла

Мандолінова оркестра в таборі Аишчирч

Татарчука. Ппор. Петро Кіщук сердечно подякував Президії за високе його відзначення, і заявив, що й далі буде працювати для добра нашої комбатантської організації.

Після цієї врочистості наша гостя — п-ні Уляна проспівала знову три пісні: «Через сад, виноград», «Марічка» — нар. пісня (оригінальний текст) і «Де гори Карпати» — народня пісня. Чергово проф. Ерік Дюранд відіграв «Польонез» Ф. Шопена на піаніно. Танцями — «Стрічки» дівочий танець (і захоплючим «Гопаком» ансамбль «Орлик» закінчив свій виступ у концертній частині З'їзду, здобувши заслужені грімкі невгаваючі оплески, а в третьому й останньому своєму виступі оперова співачка п-ні Уляна Чайківська-Обуї проспівала «Стелися барвінку» — муз. Кирила Стеценка, «Гей, ви, хлопці січовії» — стрілецька пісня і «Ой, казала мені мати» з опери «Запорожець за Дунаєм» захопивши публіку своїм чудовим співом.

Резолюції XXXI Крайового Вояцького З'їзду зачитав дир. Іван Скальський, а опісля хор «Гомін», під диригуванням маестра Ярослава Бабуняка і під акомпаніємент на піаніно п. Ярослава Шутки проспівав «Реве та стогне» — слова Тараса Шевченка, за Г. Китаєм, обр. Я. Бабуняка і Б. Дашак, «Бандуристе» слова Т. Шевченка, муз. І. Орлова, «Ой дівчино, шу-

мий гай» — муз. А. Гнатишина і «Граї бан-дуро» — муз. І. Шамо, закінчуючи цими піснями офіційно-концертну частину З'їзду. Тоді на сцену вийшли хореографи, співачка і піяніст, а керівник згаданої частини ст. бул. Володимир Нагайло висловив сердечну подяку всім виконавцям програми, а ппор. Петро Кіщук підніс квіти гості-співачці.

Пролунали національні гимни — український і англійський, і диспозицією — інформаціями про другу частину З'їзду та деякими загальними оголошеннями, що їх подав ст. бул. В. Нагайло, закінчилася офіційно-концертна частина Крайового Вояцького З'їзду ОБВУ, що відбулась на високимистецькому рівні.

*

Друга частина З'їзду — танцювальна забава почалась увечері, о год. 8.00. Проводили нею ст. бул. Володимир Нагайло і бул. Маркіян Шептицький. Грала оркестра п. Петра Душного. На цю танцювальну забаву прибуло дуже багато молоді. В часі танцювальної забави, вже згідно довголітньої традиції Крайових Вояцьких З'їздів, відбувся вибір королеви краси і княжних краси ОБВУ на 1985-1986 рр. Реєстрував королевих з Відділів ОБВУ ст. бул. Павло Гошко, а жорі вибору королеви

Хор у таборі в Ашчирч. Диригент порб. І. Москаль

і княжних працювало в такому складі: голова — д-р Любомир Мазур, сот. д-р Святомир М. Фостун, посол Степан Терлецький, співачка Уляна Чайківська-Обуї, п-ні Оксана Паращак, бул. Михайло Кормило і п. Петро Сарапук. Участь у конкурсі брали такі королеви Відділів ОБВУ: П-на Леся Савицька — Пітерборо, п-на Галя Стадник — Брандфорд, п-на Люба Гуль — Ноттінгем, п-на Анна Горадчук — Дарбі, п-на Анна Луців — Лондон, п-на Христина Модла — Стокпорт і п-на Анна-Марія Баторик — Аштон. Жюрі обрало королевою краси ОБВУ на 1985-1986 роки п-ну Христину Модлу, першою княжною п-ну Анну Луців, а другою княжною п-ну Галю Стадник. Після проголошення вислідів праці жюрі, що його подав голова д-р Любомир Мазур, голова ОБВУ сот. Богдан Микитин наклав обраній королеві краси корону, а шарфу наділа торішня королева п-на Зеня Кринціль. Грошові нагороди вручив ген. секретар ОБВУ сот. д-р Святомир М. Фостун, а квіти королеві і княжним підніс посол Степан Терлецький.

В часі танцювальної забави відбувся теж розіграш льотерійних квитків, що їх продавали п-ні Марія Карапата і п-ні Марія Янківська. Розіграш відбувся під наглядом ст. бул. Павла Татарина. Танцювальна забава тривала до год. 1.00 ночі.

Загально, XXXI Крайовий Вояцький З'їзд відбувся вельми успішно, з великою участю членства ОБВУ, старшого громадянства і молоді. Громадянство прибуло численно з різних міст і місцевин, навіть далеких, як наприклад з Шотляндії. Без найменшого сумніву треба ствердити, що це був один з найкращих і найуспішніших Крайових Вояцьких З'їздів ОБВУ, що дотепер відбулися.

Учасник З'їзду

Хроніку діяльності ОБВУ від вересня 1984 року, до кінця вересня 1985 року, поміщуємо в цьому числі «Сурмача» порядком збереження її як документації багатогранної праці нашої комбатантської організації. У цій хроніці немає репортажів із групових поїздок ОБВУ до Австрії в 1984-1985 роках, тому, що про ці групові поїздки буде окреме видання ОБВУ — друга книга «Вояки — Воякам».

Редакція

ВІДИЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ У ПАМ'ЯТЬ ПОМЕРЛИХ ПОБРАТИМІВ

21.8.1984 року, в Лінколні помер після важкої недуги в місцевій лікарні, бл. пам.

Михайло Павлюк

народжений 1.10.1911 року, в селі Биткові, Надвірнянського рай. Івано-Франківської обл. Колишній вояк І УД УНА, член місцевого Відділу і УТК, щедрий жертводавець на церковні й національні цілі. Залишив із своєю смертю ближчу родину в Україні. Похоронив Покійного всч. о. диякон Михайло Якуб'як, відслуживши Панахиду та останні похоронні моління на цвинтарі св. Світінса, при численній участі українського громадянства. Прощав Покійного голова Відділу СУБ п. Михайло Міляннич. У своєму заповіті бл. пам. Михайло Павлюк призначив 600.00 на загальну діяльність ОБВУ.

Вічна Йому пам'ять!

6.6.1985 року, в Олдгамській лікарні помер після довготривалої хвороби кісткового пістряка, бл. пам. Михайло Святий, народжений 25.6.1921 року, в с. Мочеради, пов. Перемишль. До 1943 року проживав у рідному селі і працював ковалем. У 1943 році пішов добровольцем до Дивізії «Галичина» і служив у постачальних частинах. Перебував у полоні в Італії, а після звільнення з полону у Великій Британії, поселився в Олдгамі. Був активним членом СУБ, ОБВУ, УКПО та УТК, щедрим жертводавцем на церковні, політичні й громадські цілі. Залишив горем прибитих дружину, три дочки, трьох синів, двох зятів і внука, а в Україні двох братів і дві сестри. Похорон Покійного відбувся по-вояцькому, а похоронив його всч. о. диякон Михайло Якуб'як на кладовищі Грінгрейс, 12 червня 1985 року, при численній участі українського громадянства і приятелів чужинців. Прощав Покійного на кладовищі голова Відділу ОБВУ в Олдгамі побр. Іван Фульмес. У часі поминальної тризни що відбулась у приміщенні місцевого Відділу СУБ промовляли всч. о. диякон Михайло Якуб'як, представник Головної Управи ОБВУ побр. бул. Микола Яцків, і побр. Т. Гивель.

Вічна пам'ять нашому побратимові!

БОДНАР СТЕПАН, нар. 24.8.1917 року, в Сугрові. Підстаршина польської, советської і німецької армій. Учасник боїв на східному фронті. Довголітній член Управи Відділу ОБВУ в Пітерборо. Помер 27.10.1984 року в Пітерборо й там похоронений.

БОСАКЕВИЧ МИХАЙЛО, нар. 10.10.1910 року в Рудниках, Підгаєцького рай. Тернопільської обл. Вояк польської армії в 1930-1932 роках, підстаршина І УД УНА. Помер у Лондоні 3.11.1984 року й там похоронений.

ВОЙТКІВ ЯРОСЛАВ, нар. 27.10.1927 року, в Гуменові, Калушський рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер у Лестері 18.11.1984 року й там похоронений.

ГОРОХІВСЬКИЙ ОЛЕКСА, нар. 28.3.1900 року. Вояк І УД УНА. Помер у Брадфорді 30.10.1984 року й там похоронений.

ГРАБ ВАСИЛЬ, нар. 20.10.1927 в Коломиї. Вояк І УД УНА. Помер у Брадфорді 27.4.1985 року й там похоронений.

ГРИЦЮК МИКОЛА, нар. 28.8.1915 року, в Ковалівці, Коломийський рай. Івано-Франківська обл. Десятник І УД УНА. Активний член ОБВУ та інших українських громадських організацій. Помер 7.1.1985 року в Лію і там похоронений.

ГРИДЖУК ІВАН, нар. 9.6.1922 року в Глинках Горішніх. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Манчестері 12.11.1984 року, й там похоронений.

ДЗЬОБА ВАСИЛЬ, нар. 19.1.1924 року, в Золотій Липі. Вояк І УД УНА. Довголітній член Управи Відділу ОБВУ в Дарбі, взірцевий діяч місцевих громадських організацій. Помер у Дарбі 29.9.1984 року й там похоронений.

ДУХ ВОЛОДИМИР, нар. 3.1.1921 року, в Зовхові, Рогатинський рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 10.11.1984 року в Единбурзі, Шотландія, і там похоронений.

ІВАНЮК МАКАР, нар. 6.6.1895 року, в с. Шагіна, Тернопільська обл. полк. армії УНР, учасник Визвольних Змагань. Помер у Гаддерсфілді 14.3.1985 року й там похоронений.

КОНОВАЛИК ТЕОДОР, нар. 13.12.1913 року. Вояк польської армії в 1934-1935 роках. Підстаршина німецької армії. Довголітній член Управи Відділу ОБВУ в Брадфорд. Помер 4.4.1985 року в Брадфорд і там похоронений.

ЛЕЩИШИН ІВАН, нар. 17.3.1922 року, в Побережжі, Івано-Франківської обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Ковентрі 28.4.1985 року й там похоронений.

МИКИТИН ВАСИЛЬ, нар. 1.8.1913 року, в Грабівці, Колушського рай. Івано-Франківська обл. Вояк польської армії в 1935-1936 роках. Член ОБВУ. Помер 12.1.1985 року, в Бері й там похоронений.

МИЛЬКО ВОЛОДИМИР, нар. 14.1.1921 року, в Сосниці, Ярославщина. Десятник І УД УНА. Довголітній і заслужений голова Відділу ОБВУ в Аштоні. Помер там же 15.3.1985 року, і похоронений на місцевому кладовищі.

МАТУЛЬСЬКИЙ ВАСИЛЬ, нар. 11.3.1914 року. Вояк І УД УНА. Помер у Рочдейлі 27.2.1984 року й там похоронений.

НАГІРНИЙ МИХАЙЛО, нар. 28.10.1927 року, в Григорові, Рогатинський рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер 5 лютого 1985 року, у Волвергемптоні й там похоронений.

ОВЧАРИК ІВАН, нар. 10.11.1924 року, у Вістрю, Бучаччина. Вояк І УД УНА. Заслужений суспільно-громадський діяч, член ОБВУ, сумівський виховник, довголітній голова місцевого Відділу УКПО в Манчестері. Помер 10.11.1984 року в Манчестері й там похоронений.

ОМЕЛЯНЧУК ІВАН, нар. 5.1.1901 року, в Леш-

неві, Брідщина. Вояк польської армії в 1921-1922 роках. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 25.5.1984 року в Лестері й там похоронений.

ОСТРОВСЬКИЙ ВАСИЛЬ, нар. 7.12.1920 року, в Серафинцях, Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Учасник Брідської кампанії. Член ОБВУ. Помер 28.1.1985 року в Карлайлі й там похоронений.

ПОЛЧИНСЬКИЙ ПАВЛО, нар. 15.6.1921 року, в Новому Селі, Любачівщина. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 2.8.1984 року, в Единбурзі, Шотландія, і там похоронений.

ПАВЛЮК МИХАЙЛО, нар. 1.10.1911 року, в Биткові, Надвірнянський рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер у Лінколні 21.8.1984 року й там похоронений.

РИБКА ФЕДІР, нар. 1917 року, на Київщині. Довголітній голова Крайової Управи Легіону Симона Петлюри у Великій Британії та довголітній член КК УРДП. Помер 16 грудня 1984 року, в Дюсбері й там похоронений.

САВЕДЧУК ТЕОДОР, нар. 3.3.1912 року. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 23.1.1985 року, в Манчестері й там похоронений.

СВЯТИЙ МИХАЙЛО, нар. 25.6.1921 року, в Мочерадах. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 6.6.1985 року, в Олдгамі й там похоронений.

СТОРОЩУК ОЛЕКСА, нар. 1910 року, в Липиці Долишній, Рогатинщина. Вояк І УД УНА. Помер 6.4.1984 року у Вілляху, Австрія, і там похоронений.

ТИРА ПЕТРО, нар. 7.5.1921 року, в Добромилі. Вояк польської армії в 1945-1947 роках. Член ОБВУ. Помер 8.4.1985 року, в Галіфаксі й там похоронений.

УСТЯК МИХАЙЛО, нар. 19.3.1919 року, у Фермиківцях. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер 11.12.1984 року в Лявборо й там похоронений.

ШЕВЧУК АНТІН, нар. 12.12.1915 року в Концюбинчиках, Чортківщина. Вістун І УД УНА. Помер 2.3.1985 року у Вотфорд і там похоронений.

ШВЕД МИКОЛА, нар. 10.10.1924 року в Розгідній, Жидачівського рай. Львівська обл. Вояк І УД УНА. Член ОБВУ. Помер у Дамфріс, Шотландія, 10.10.1984 року й там похоронений.

ШКВАРА ВАСИЛЬ, нар. 1.4.1900 року, в Коростенках, Самбірщина. Український Січовий Стрілець, учасник Визвольних Змагань. Помер 15.12.1983 року в Стелебрідж, а похоронений на кладовищі в Дукінфілд, Чешір.

ШПАК СТЕПАН, нар. 19.3.1916 року в с. Шарпанцях, Сокальщина. Гармаш польської армії в 1938-1939 роках. Член ОБВУ. Помер в Іпсвічі 6.7.1985 року й там похоронений.

Вилітає
і жалить
коли
й кого хоче

РІК 23

1985

Ч. 23

Іван СОЧИВЕЦЬ

(Гумореска)

Ідеальний чоловік — це я.

Так мене називають — теща, дружина і її численні подруги.

Скажу по щирості, що стати «ідеальним чоловіком» аж ніяк не легше, ніж добитися вченого ступеня кандидата наук чи звання доктора. Тільки ж ступені і звання в науці відповідно стимулюються матеріально, а в моєму становищі сама лише слава, та й то. . .

Початок усьому поклав той день, коли в нас більше не стало будь-яких весільних закусок і треба було думати про влаштування власного сі-

мейного життя.

— Пора б і поспідати, — ніжно і закохано нагадав я своїй Лізі, яка вже близько години сиділа перед дзеркалом.

— Ха-ха! А я, між іншим, нічого не вмію готувати — весело залилася Ліза, не випускаючи з зубів доброї дюжини всіляких заколок. — Та й братися з манікюром за картоплю якось воно. . .

Мені стало соромно. . .

«Свиня ти! — вилаяв я сам себе. — Щойно одружився, а вже примушуєш, щоб тобі прислуго-

увати».

З тими думками я пішов у кухню і приготував яєчню. Приготував не як-небудь, а здобив її кубиками ковбаси, оздобив зеленою цибулькою, притрусив пахучим перцем.

— О-о! Та ти молодець! — похвалила мене Ліза, ласуючи яєчню.

Я радів.

З тією радістю я й з роботи повернувся. Голодний як вовк.

Ліза зустріла мене обіймами.

— Насилу діждалася! — вигукнула вона. — Готуй щось, бо смертельно хочеться їсти.

Мені стало шкода любимої дружини.

Крім зупи, смаженої картоплі й дерунів, я властиво нічого не вмів готувати. Але коли сіли до столу, Ліза знову похвалила мене і сказала.

— Ти таки молодець! Ця страва також за тобою. Назавжди.

Увечері ми їли деруни.

Ліза милостиво навічно закріпила за мною і ця страву.

Я почав гордитися собою.

Так було тиждень чи два. Уже не пам'ятаю. Але настав день, коли моя Ліза, замість похвали, кинула:

— Від твоєї яєчні я вже пожовтіла. А від дерунів скоро посинію!

Я мало не подавився.

«Ну й телепень! — подумав я про себе. — Це ж навіть корову не годують весь час самим кормом. То сіна їй дають, то кукурудзиння. А ти тримаєш таке тендітне створіння тільки на яєчні та дерунах»

Після серйозних роздумів я купив велику книгу з кулінарії. Читав я ту книгу уважно, де тільки міг. Читав у трамваї, під час перерв. І ранніми ранками на кухні, коли ще Ліза міцно спала.

Від того читання мені ніби розширився білий світ. Я дізнався про існування безлічн таких страв, що від одного опису їх приготування шлункові соки відступали до самісінького горла.

Тепер я почав готувати шніцелі, відбивні, биточки, поселянки, антрекоти, нирки в сметані, рибу фаршировану. Навчився також варити розсолник. А головне — навчився пекти наполеонівські торти.

Тепер ми рідко обідали чи вечеряли вдвох. Нашими постійними гостями були теща і тесть.

Одного разу, коли я порався на кухні, до мене долетіли з кімнати слова тієї:

— Ну, доню, молись Богові. Тобі попався ідеальний чоловік. З ума зійти, як він готує! Я неодмінно пришлю твоїх сестер з чоловіками. Хай і вони вчаться.

Мене аж розпирала гордість.

Скоро й справді до нас нагодилися жінчині сестри з чоловіками.

Я уже не міг стриматися. Подаючи страви й приправи до них, я сам себе хвалив і розповідав родичам хитромудрі рецепти.

Жінки слухали з задоволенням. Мужчини ж чомусь досить холодно і стримано сприймали мої пояснення. А коли вийшли на вулицю, то я навіть почув, як один із своїх сказав іншому:

— Дурень він набитий! Мені десь під мостом шматок ковбаси далеко смачніший за його ідіотський антрекот.

Баба!

Я проковтнув обиду.

Одного дня Ліза мені сказала:

— Я хочу запросити своїх подруг з чоловіками, то ти вже постарайся. Буде тридцять душ.

— У мене ж є кулінарна книга. Там є все, що хочеш.

— Дурниці! — кинула сердито Ліза — Обмежитися книгою, значить застигнути на місці. Є ще стільки незаписаного.

Я погодився, що дружина має рацію. Тоді я засів за листи. Довгими ночами я строчив їх і відсилав у різні міста й селища країни. Я розшукував найвидатніших майстрів кухні, випрошував у них рецепти.

Уявіть, я навчився готувати страви з ведмежати, оленини, з дикого кабана з крабів і т.д. Правда, теоретично. Бо ці продукти все якось не попадали мені під руки.

Вечір, коли гостювали у нас жінчині подруги з чоловіками, пройшов на славу. Я аж умлівав, коли чув: «Лізочко, поздоровляю! Ідеальний у тебе чоловік. Треба буде й свого. . .»

Ліза, спасибі їй, робить усе, аби я не переставав удосконалювати свої уміння. Вона мені провела радіо на кухню, і я регулярно слухаю всі новини з кулінарії. Вона мені дає вирізки з усіх журналів, де хоч щось написано про страви. Я, як і всі чоловіки, у курсі футбольних новин. Ліза знову, спасибі їй, регулярно відвідує всі матчі. А потім, розповідає мені про висліди.

Великий зміст у тих словах: «Ідеальний чоловік». Тільки сприймаю я це дещо самокритично. Хіба для такої похвали досить тільки того, що ти добре готуєш? Ні, це тільки аванс. Тому я вже взяв на себе прання білизни, натирання підлоги, в'язання светрів і штопання шкарпеток.

Одне тільки мучить. Чим більше мене хвалять жінки, тим частіше я одержую злосливі аноніми. Ось одна з них:

«Ти, як сам убрався в спідницю, то хоч не розкладай морально жінок. Бо ми з тебе зробимо яєчню!»

Стверджувати не можу, але догадуюсь, що це робота обидвох чоловіків жінчиних сестер. Тепер хоч на базар не виходь.

А тут Новий рік на носі. Ліза скільки гостей запросила.

ВИХОВУЮТЬ. . . ДІТИ

Роля батьків у вихованні дітей незмірна. Та уявіть собі, що й діти відіграють певну роль у вихованні батьків. І тут особливу активність розвивають діти п'яти-шести років.

Відомо, що на першому році життя дитина починає лепетати. Саме на цьому лепеті я хотів би загострити вашу увагу, щоб ви могли завчасно передбачити всю суворість виховної методи, яку застосовують діти.

Буває, батько приходять додому п'яний і дитина запитує матір:

— Мамо, що трапилося з татом?

— Розкис!

Дитина відразу ж уявляє свою паперову іграшку, що розкисла під дощем, і відказує:

— То викиньмо тата і купімо іншого.

Тато, може, почує це й нечесно скористається із слабосилості дитини. Зате надалі буде обережний і вже не напиватиметься, як чіп.

Батьки! Не виключено, що хтось із ваших дітей підійде до діда (вашого батька) й промовить:

— Дідусю, хіба ти сидиш на шії мого татка?

— Ти що говориш?

— Вчора татко сказав нашому дядькові! «Забери від мене старого, а то вже три дні сидить на моїй шії».

В діда люлька випадає з рота, а тато пригадує,

як сперечався з братом, хто має утримувати столітнього батька, якому на день досить склянки чаю та шматка хліба.

Через день дитина підійде до татуса й серйозно запитає:

— Татку, чому ти не рохкаєш?

— Чого ж я маю рохкати, дитинко?

— Бо ти свиня. Так дід сказав. . .

Звичайно після цього діалогу в дитини помітно почервоніють і припухнуть вуха. Але батько всеж таки замислиться і проведе певну роботу, щоб реабілітувати себе.

Матері! Аналогічна історія може статися і з вами:

Одного прекрасного дня ваша дитина підійде до баби (вашої свекрухи) й попросить:

— Бабусю, покажи хвоста.

В бабусі від подиву спадуть окуляри, а ви пригадаєте. . . що вчора при дитині сказали чоловікові: «Твоя мати — відьма хвостата».

Можна було б навести ще безліч прикладів того, як багато роблять діти для виховання своїх батьків, але, гадаю, досить.

Не знаю, чи на всіх батьків впливає виховна робота дітей, але цілком ясно, що в деяких випадках ця безперечно гідна похвали діяльність дає позитивні наслідки.

Юрій КОЛЕНКО

РЕВНОЩІ НЕ БЕЗ ПРИЧИНИ

(Гумореска)

Той вечір нічим особливим не відрізнявся. Як завжди, я прийшов додому без десяти вісім, по вечеряв і засів за газету. Тому заява дружини прозвучала для мене досить несподівано:

— Скажи, ти її кохаєш?

— Кого? — здивувався я.

— Зараз ти скажеш, що навіть не знайомий з нею.

— Не придурюйся!

— Я поняття не маю, про кого ти говориш!

— Що ж, можу тобі зробити приємність, описати її портрет: великі темні очі і довгі вії. Штучні, звичайно!

— Не знаю, про кого ти. . .

— Вона носить берет. . . тепер розумієш про кого мова?

— Клянусь, ні, — пробурмотів я і спробував

знову заглибитися в читання.

— Так от, — вихопила вона газету, — звать її Олею і працює вона в твоєму відділі. . .

Цілий вечір я перебирав подумки всіх своїх знайомих, силячись пригадати, хто ж така Оля з великими темними очима і довгими віями. І тільки вранці, коли прийшов на роботу, зрозумів: ну, звичайно ж, дружина має на увазі ось цю молодшу копіювальницю, яка в нас працює тільки другий місяць.

Лише тепер я помітив, що в копіювальниці справді гарні очі.

— Ви чого на мене так уважно дивитесь? — спитала Оля.

— Просто хотів. . . — знітився я, почервонівши по самі вуха.

— Просто хотіли запитати, чи вільна я сьогодні

Шахісти завжди шахісти

ні ввечері? — підказала вона.

Того дня я прийшов додому годину пізніше. А наступного запізнився на дві з половиною: Оля попросила допомогти їй вибрати подарунок бра-

тові.

Дружина зустріла мене сценою ревнощів.

— Тепер я остаточно переконалася, що ти її кохаєш!

— Ти маєш на увазі Олю?

— Не Олю, а Галю. І не вдавай, що ти не розумієш, про кого мова. Можу зробити тобі приємність, описати її портрет: маленька, білява, підстрижена під хлопчика. В канцелярії у вас працює. . .

Наступного ранку я уважно роздивлявся маленьку, біляву, підстрижену під хлопчика друкерку в канцелярії. А дійсно вона була гарною! І як це я її раніше не помічав.

— Ви чого на мене дивитесь? — спитала Галя.

— Просто хотів. . . — знітився я, вступивши в долівку очі.

— Просто хотіли знати, чи вільна я сьогодні ввечері!

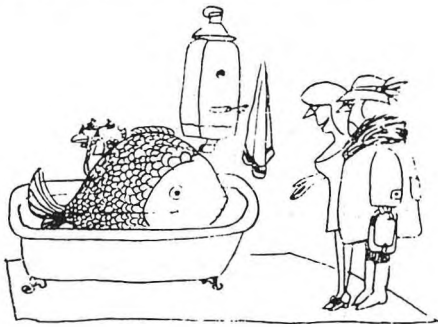
ДУМКИ НЕНАРОКОМ

- У ледарів до діла руки не доходять.
- Короткозорий директор не бачить успіху своїх підлеглих.
- Бідні розумом визнають лише матеріальні цінності.
- Якщо не берегти квіти кохання, вони стають яблуками незгоди.
- Тому, що він меле язиком, немає раціонального зерна.
- Про його голову кажуть: «Міцний горішок».
- Монолог ескулапа-скупердяги: «Чому це лікарі мають повертати здоров'я тим, у кого вони його не брали!»
- Дивлячись інколи на сучасний футбол, думаєш: скільки голів недорахувалося людство! . .
- Щоб позбутися бюрократа, треба сісти на його місце.
- Не вірте тому, хто «завалений справами». Це просто звалище.
- Деякі філософи стають давньогрецькими тому, що не знаходять себе у сьогоденні.
- Кар'єрист гордував тим, що дістає ляпаса з перших рук.
- Найпростіша власницька алегорія: «У дворі злий пес».
- Найрозповсюдженіша манія величчя: «Ми — люди маленькі!»
- У краплині горілки теж відбивється сонце, але догори ногами.

— Пане пожежнику, якщо вам нудно, я можу для вас щось влаштувати. Ось у мене сірники а вдома у нас нікого зараз немає!

- Радість не буває повною, якщо нею не поділитися.
- Не помиляється той, хто нічого не робить. Але той, хто весь час помиляється, також нічого не робить.
- Плагіатор навпаки: приписував свої думки великим людям.
- Алькоголік — наче скорпіон: він жалить оточуючих і вбиває самого себе.
- Хто вмирає від сміху, буде довго жити.

Я купила її сама, ледь-либ вона до сьогі
дня погладшила.

На лавці у зоологічному саду дрімав якийсь п'яниця. Його розтормошив наглядач саду.

— Прокиньтесь, прокиньтесь, сер! Я ускочив у жахливу халепу!

— Іди собі, — промимрив той. — Не чіпай мене. Але наглядач наполягав:

— Послухайте, сказав він, — померла знаменита мавпа, а завтра мають прийти 700 дітей. Я не можу їх розчарувати. Я заплачу вам сто доларів, коли заберетесь до клітки, влізете в шкіру мавпи і одаватимете з себе цю бешкетницю.

П'яниця поміркував і погодився — що не зробиш заради сто доларів. О дев'ятій ранку він уже був у клітці. Прийшли діти, вони гомоніли та верещали від радощів. Пустував і п'яниця. Він повзав, піднімався по шнурку, добрався до самої верхівки та й так розгойдався, що втратив рівновагу. Зірвався і впав до сусідньої клітки. Це була клітка лева.

П'яниця до смерті перелякався, коли побачив, що до нього наближається лев. Він несамовито зарепетував:

— Допоможіть. . . Убивають. . . Поліція. . .

Лев наблизився до нього і прошепотів на вухо:

— Заткни пельку, бовдуре а то втратимо роботу.

* * *

Прийшов додому дуже п'яний чоловік. Стала жінка перед ним та як лясне по щоці:

— Кажі, п'яного, будеш ще пити?!

Мовчить. Жінка йому приклала пощочину з другого боку, та все приказує:

— Відповідай, будеш пити?

— Ну, добре, — ледве повертаючи язиком, відповідає чоловік, — наливай.

* * *

— Як ти можеш тому чоловікові подавати руку? Всім відомо, що він злодій.

— Бачиш, коли я триматиму його руку, то буду впевнений, що він своєю рукою не полізе до моєї кишені.

* * *

Дружина до чоловіка під час сварки:

— Я певна, що в раю жінки живуть окремо від чоловіків!

Чоловік крижаним голосом:

— Очевидно. Інакше і раю не було б.

* * *

Літня жінка скаржиться своїй приятельці:

— Уяви собі, Люба! Вчора я запросила до себе гостей, все йшло як слід доти, поки один з гостей не почав розповідати страшенно цинічного анекдота. Я його вигнала геть!

— Добре зробила!

— І як так гадала, але за ним вийшли всі гості.

— Куди?

— На вулицю, щоб дослухати до кінця той анекдот.

* * *

До вестибюля одного готелю ввійшли молоді, які роблять весільну подорож.

— Любий, — сказала вона чоловікові, — я почувую себе так незручно, всі на нас дивляться з цікавістю. Чи не можемо ми удавати з себе давно одружених людей?

— Звичайно, можна, — відповів чоловік. — Неси валізку.

* * *

— Скажи Васильку, хто створив небо, землю, питає вчителька маленького Василька.

— Небо і землю, і мене трішки створив Бог, — відповідає Василько.

— Як це розуміти «і мене трішки»?

— Бог сотворив мене маленького, а далі я мушу рости вже сам.

* * *

Два куми трохи підвипили і розмовляють між собою в саду. Раптом кум-гість говорить:

— Дивись, злодій лізе крізь вікно до твоєї хати! . . .

— Тихо! Тихо! — каже кум-господар. — Нехай лізе, жінка подумає, що то я. . . Ох і буде ж йому!

Не полізе більше красти.

* * *

— Що ти пишеш? — Фантазію. — Для журналу?

— Ні, для кравця. Він вимагає в мене грошей за одяг, а я йому все пишу, що заплачу через тиждень.

* * *

— Пане докторе, прийдіть негайно. Моя жінка, здається, має приступ апендициту.

— Спокійно, приятелю. Пам'ятаєте, що я вашій жінці зоперував апендицит тому два роки. Нема випадку, щоб людина мала дві сліпі кишки.

— Згода, пане докторе, але... це моя друга жінка.

* * *

— Чи ти підеш на похорон Мотики?

— А чому? Адже він на мій не прийде!

* * *

— Дуже жалую, що ви не могли бути на моїм історичнім монтажі, в якому бере участь сімдесят осіб і дія розгортається на 37 сцен. Глядачі прямо білися перед касою з квитками.

— І що? Вдалося їм дістати зворот грошей за квитки?

* * *

— Запроси мені, любий, лікаря.

— Але ж він лише вчора був і сказав, що нічого тобі не бракує — найбільше потрібний спокій...

— То він помилився — маю білий язик.

— Язик теж потребує спокою.

* * *

— Чому так мало людей пише щоденник свого життя?

— Бо ті, хто має про що писати, не мають часу, а тим, що мають час, нема про що писати.

* * *

На станції пасажир почав скаржитися завідувачу чому ідальні:

— Як вам не соромно такі обіди готувати! М'ясо таке тверде, що я десять хвилин не можу його розжувати.

— Не хвилюйтесь, — заспокоїв його завідувачий, — поїзд стоїть двадцять хвилин.

* * *

— Іваненко, як вам не совісно. На ваших очах хуліган ударив дівчину, а ви її не боронили.

— Та ні! Я спочатку збирав свою відвагу у кулак, а коли зібрав, то руки опустились, бо кулаки стали надто важкими.

* * *

Петро з Лізою одружились. Не минуло ще й пів місяця після весілля, як жінка запитала свого коханого:

— Петрусь, а хто з нас в сім'ї буде старшим?

— Звичайно, я, — відповів на те Петро.

— А касиром?

— Про це треба ще подумати.

— А що тут думати, — промовила ліза, — старшим і касиром буду я.

* * *

Трьом комп'ютерам (американському, польському та советському) поставили один і той самий запит:

— Чому немає м'яса? Всі три комп'ютери відповіли запитам:

Американський: — Що значить нема?

Польський: — Що значить м'ясо?

Советський: — Що значить чому?

* * *

— Як тобі наша нова вчителька?

— Вона, по-моєму, недовчена.

— Чому?

— Вчора мене питає: скільки два рази по два...

* * *

Після лекції учитель об'явив:

— Завтра відбудуться батьківські збори. То ж передайте кожен батькові, що їх запрошують до школи.

— А якого батька вам привести — запитує один із учнів, — рідного чи хрещеного?

* * *

Суддя: — Ви бачили, коли підсудний бив вашу тещу?

Свідок: — Бачив.

Суддя: — Чому ви не прийшли на допомогу?

Свідок: — Я хотів допомагати, та коли побачив, що він і сам з нею впорається, то вирішив не втручатися.

* * *

